

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.823>

<https://orcid.org/0000-0003-1676-9482>

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Liubovė Jarutienė

Prieš intymią partnerę smurtavusių vyrų psichologinės charakteristikos ir smurto rizikos valdymo galimybės

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Psichologija (S 006)

VILNIUS 2025

Disertacija rengta 2020–2024 metais Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete.

Mokslinė vadovė – prof. dr. Ilona Laurinaitytė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, psichologija, S 006).

Gynimo taryba:

Pirmininkas – prof. dr. Evaldas Kazlauskas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, psichologija, S 006).

Nariai:

doc. dr. Viktorija Čepukienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, psichologija, S 006);

prof. dr. Aurelijus Gutauskas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. dr. Marlene Alexandra Veloso Matos (University of Minho, Portugal, socialiniai mokslai, psichologija, S 006);

prof. dr. Jolanta Sondaitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, psichologija, S 006).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2025 m. rugsėjo 26 d. 13 val. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto SPA 210 auditorijoje. Adresas: Universiteto g. 3, Vilnius, Lietuva, tel + 370 5 266 7600; el. paštas fsf@fsf.vu.lt.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.823>

<https://orcid.org/0000-0003-1676-9482>

VILNIUS UNIVERSITY

Liubovė Jarutienė

Psychological Characteristics and Risk Management Options for Men who have Committed Intimate Partner Violence

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Psychology (S 006)

VILNIUS 2025

The dissertation was prepared between 2020 and 2024 at Vilnius University Faculty of Philosophy.

Academic Supervisor – Prof. Dr. Ilona Laurinaitytė (Vilnius University, Social Sciences, Psychology, S 006).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairperson – Prof. Dr. Evaldas Kazlauskas (Vilnius University, Social Sciences, Psychology, S 006).

Members:

Assoc. Prof. Dr. Viktorija Čepukienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Psychology, S 006),

Prof. Dr. Aurelijus Gutauskas (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001),

Prof. Dr. Marlene Alexandra Veloso Matos (University of Minho, Portugal, Social Sciences, Psychology, S 006),

Prof. Dr. Jolanta Sondaitė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Psychology, S 006).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 1:00 p.m. on 26 September 2025 in Room SPA 210 of the Faculty of Philosophy at Vilnius University.

Address: Universiteto 3, Vilnius, Lithuania Tel. +370 5 266 7600; e-mail: fsf@fsf.vu.lt

The text of this dissertation can be accessed at Vilnius University Library as well as on the website of Vilnius University: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

TURINYS

SANTRUMPOS	7
PAGRINDINĖS SAŲVOKOS	9
ĮVADAS.....	11
1. TYRIMŲ APŽVALGA	13
1.1. Smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) samprata.....	13
1.2. Smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) problemos aktualumas	15
1.3. Intymaus partnerio smurto rizikos veiksniai ir jų tarpusavio sąsajos teoriniu požiūriu.....	19
1.4. Smurtinio elgesio prieš intymią partnerę rizikos valdymo galimybės	28
1.5. Smurtavusiam asmeniui teikiamos pagalbos individualizavimo svarba ir iššūkiai.....	29
1.6. Tyrimo aktualumas, naujumas ir praktinė reikšmė.....	33
1.7. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	35
2. METODIKA	37
2.1. Tyrimo dalyviai	37
2.2. Tyrimo instrumentai	38
2.3. Tyrimo dizainas ir eiga.....	45
2.4. Duomenų analizė	46
3. REZULTATAI.....	50
3.1. Intymios partnerės persekiojimo paplitimas ir patneres persekiojusių vyrų individualios charakteristikos	50
3.2. Už smurtą prieš intymią partnerę teistų vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajos	52
3.3. Psichologinių, sociodemografinių charakteristikų ir kriminalinio elgesio istorijos palyginimas tarp IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų	55
3.4. Smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo dažnumo palyginimas tarp IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų	57
4. REZULTATŲ APTARIMAS	58

4.1. Intymios partnerės persekiojimo paplitimas ir partnerės persekiojusių vyrų individualios charakteristikos	58
4.2. Už smurtą prieš intymią partnerę teistų vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajos	59
4.3. IPSS praktinio taikymo ypatumai.....	63
4.4. Dalyvavimo IPSS ir smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo sąsajos	66
4.5. Apibendrinimas ir tyrimo rezultatų praktinė reikšmė.....	68
4.6. Tyrimo ribotumai ir gairės tolesniems tyrimams.....	73
IŠVADOS.....	76
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	77
PRIEDAI	99
SUMMARY	107
GYVENIMO APRAŠYMAS.....	133

SANTRUMPOS

- ACE** – *Adverse Childhood Experiences* (liet. nepalankios vaikystės patirtys)
- ASR** – *Adult Self Report for Ages 18–59* (liet. ASEBA savęs vertinimo lapas 18–59 m. amžiaus asmenims)
- BK** – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas
- B-SAFER** – *Brief Spousal Assault Risk Forms for the Evaluation of Risk* (liet. Sutrumpinta smurto prieš sutuoktinę / partnerę rizikos vertinimo metodika)
- CAPP** – *Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality* (liet. visapusiškas psichopatinės asmenybės įvertinimas)
- CAPP-SR** – *Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality – Self Report* (liet. Visapusiško psichopatinės asmenybės įvertinimo klausimynas – savistatos versija)
- DVMAS** – *Domestic Violence Myth Acceptance Scale* (liet. Pritarimo mitams, susijusiems su smurtu šeimoje, klausimynas)
- ECR** – *The Experiences in Close Relationship Scale* (liet. Suaugusiųjų prieraišumo skalė)
- EIGE** – *European Institute for Gender Equality* (liet. Europos lyčių lygybės institutas)
- FRA** – *European Union Agency for Fundamental Rights* (liet. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra)
- IPŠŠ** – Duluto modeliu grįsta Intervencinė programa smurtavusiesiems šeimoje
- IRD** – Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
- KD** – Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (nuo 2023 m. sausio 1 d. – Lietuvos kalėjimų tarnyba)
- KET** – kognityvinė elgesio terapija
- LPT** – Lietuvos probacijos tarnyba
- OASys** – *Offender Assessment System* (liet. Teisės pažeidėjo vertinimo sistema)
- PSO** – Pasaulio sveikatos organizacija (angl. *World Health Organization, WHO*)
- RNR** – *Risk – Need – Responsivity model* (liet. Rizikos, poreikio ir atliepiamumo modelis)

- SARA** – *Spousal Assault Risk Assessment* (liet. Prievartos tarp sutuoktinių rizikos vertinimo metodika)
- Stambulo konvencija** – 2011 m. Stambule priimta Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Eksternalūs sunkumai – asmens patiriami sunkumai, sietini su socialinių normų nesilaikymu ir konfliktais su kitais žmonėmis. Eksternalūs sunkumai apima agresyvų elgesį, taisyklių laužymą ir erzinantį elgesį (Rescorla, 2004).

Internalūs sunkumai – asmens patiriami vidiniai sunkumai, susiję su asmeninėmis ir emocinės sferos problemomis. Internalūs sunkumai apima nerimastingumą / depresiškumą, užsisklendimą bei somatinius skundus (Rescorla, 2004).

Nepalankios vaikystės patirtys – intensyviausi ir dažniausiai vaikystėje pasitaikantys stresoriai, apimantys smurtą, nepriežiūrą, tėvų ar globėjų smurtinio elgesio matymą ir kitus rimtus gyvenamojoje aplinkoje kylančius sunkumus, tokius kaip piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotikais, bendraamžių ar kitų bendruomenės narių smurtas ir pan. (PSO, 2020).

Nusikalstamo elgesio rizikos veiksniai – tam tikros asmens charakteristikos ar gyvenimo aplinkybės, kurios didina tikimybę, kad asmuo gali elgtis nusikalstamai (Andrews, 2011). Skiriami *statiški* (nekintantys, istoriniai) rizikos veiksniai ir *dinamiški* rizikos veiksniai (kriminogeniniai poreikiai), kurių išreikštumas gali keistis asmens gyvenime įvykus reikšmingų pokyčių ar tikslingai taikant įvairaus pobūdžio intervencijos priemones.

Prieraišumas – įsitikinimų, poreikių, emocijų visuma ir jos formuojamas socialinis elgesys (Mikulincer & Shaver, 2005). Suaugusių asmenų prieraišumo stiliams apibūdinti naudojamos nerimastingumo ir vengimo dimensijos, kurių išreikštumo laipsnis leidžia išskirti saugaus, nerimastingo, vengiančiojo ir baimingo vengiančiojo tipo prieraišumo stilius (Brennan et al., 1998).

Psichopatija (psichopatinė asmenybė) – patologinis sindromas, sietinas su reikšmingu elgesio nuokrypiu, esant savitiems individo emociniams ir tarpasmeniniams ypatumams (Patrick et al., 2009). Paminėtini tokie psichopatijos bruožai kaip perdėm didelis savo vertės bei unikalumo jautimas, polinkis dominuoti, apgaudinėti, manipuliuoti, pažeidinėti socialines normas, negebėjimas užmegzti stipraus emocinio ryšio su kitais, empatijos, sąžinės graužaties stoka ir kt. (Hare et al., 2000; Sellbom et al., 2021).

Smurtinio elgesio rizikos valdymas – smurtinio elgesio prevencijos procesas, kurio metu siekiama paveikti asmeniui būdingus smurtinio elgesio rizikos veiksnius ir pasitelkti asmeniui būdingus apsauginius veiksnius (Hart,

2008). Smurtinio elgesio rizikos valdymas turi atitikti asmeniui nustatytą smurto rizikos lygį, atliepti jam būdingus individualius rizikos ir apsauginius veiksnius ir vykti maksimaliai individualizuotai.

Smurtas prieš intymią partnerę – intymių santykių kontekste pasireiškiantis asmens elgesys, kuris sukelia partnerei fizinę, psichologinę ar seksualinę žalą (Pasaulio sveikatos organizacija, PSO, 2012). Ši smurto rūšis gali pasireikšti kaip fizinė, emocinė (psichologinė), seksualinė ar ekonominė prievarta, taip pat ji apima partnerės persekiojimą, priverstinį abortą bei seksualinį priekabiavimą (Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, sutr. Stambulo konvencija, 2011).

Su smurtu šeimoje susiję mitai – dažniausiai klaidingi, tačiau gajūs ir visuomenėje plačiai paplitę stereotipiniai įsitikinimai dėl smurto šeimoje, kuriais vadovaujantis siekiama minimizuoti, neigti arba pateisinti fizinę agresiją prieš intymų (-ią) partnerį (-ę) (Peters, 2008).

ĮVADAS

Tiek Lietuvoje, tiek tarptautiniu mastu pripažįstama, kad intymaus partnerio smurtas yra itin aktualus ir sunkias pasekmes nukentėjusiems asmenims sukeliantis reiškinys, neproporcingai dažnai paliečiantis moteris (PSO, 2012; Valstybės duomenų agentūra, 2025; Žukauskienė et al., 2019). Nors reaguojant į šią problemą Lietuvoje pastaraisiais dešimtmečiais buvo reikšmingai pakeista teisinė bazė ir sudarytos palankesnės galimybės patraukti smurtaujančius asmenis atsakomybėn, vis dėlto teisinės priemonės nėra vienintelė ir pakankama smurto intymųjų santykių kontekste problemos sprendimo strategija.

Tyrimų rezultatai rodo, jog smurtavusių prieš intymius partnerius asmenų grupėje, nepaisant teisėsaugos institucijų įsitraukimo, gana dažnai pasireiškia smurtinio elgesio recidyvas: tarp vyrų, teistų už smurtinį elgesį prieš intymią partnerę, pakartotinai smurtaujančiųjų dalis užsienio autorių tyrimuose siekia maždaug trečdalį (Ennis et al., 2017; Goldstein et al., 2016; Petersson & Strand, 2017). Be to, daugelis autorių akcentuoja, kad tokioms specifinėms smurto formoms kaip persekiojimas, itin dažnai pasireiškiančioms intymųjų santykių kontekste (Dressing et al., 2020; Laurinaitytė et al., 2022a; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018), ir ekonominis smurtas sudėtinga užkirsti kelią pasitelkus egzistuojančią teisinę bazę (Bouffard et al., 2021; Breckenridge et al., 2023; Jakštienė, 2022; Sibenik, 2018).

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis už smurtą prieš partnerę (-į) teistų asmenų yra linkę smurtauti pakartotinai, svarbus ne tik teisinis atsakas į smurtinį elgesį, bet ir individualizuotas korekcinis darbas su smurtavusiu asmeniu bausmės atlikimo metu. Tai akcentuoja ir Rizikos, poreikių ir atliepiamumo modelio (angl. *Risk-Need-Responsivity*, RNR) autoriai Bonta ir Andrews (2016). Pasak jų, darbas su nusikaltusiu asmeniu turėtų prasidėti nuo išsamaus asmens nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo, asmeniui būdingų kriminogeninių poreikių identifikavimo ir atitinkamų intervencijos priemonių parinkimo.

Remiantis Dutton (1985) sukurtu sudėtinu ekologiniu modeliu (angl. *Nested Ecological Model*), smurtinis elgesys romantiniuose santykiuose pasireiškia sąveikaujant individualiam, tarpasmeninių santykių, bendruomenės bei visuomenės kontekstams, kuriuose gali pasireikšti įvairaus pobūdžio smurtinio elgesio rizikos veiksniai. Šiuo metu egzistuojančių smurtinį elgesį romantiniuose santykiuose nagrinėjančių teorinių perspektyvų šalininkai akcentuoja kiek skirtingus smurtinio elgesio prieš partnerę rizikos

veiksnius. Pavyzdžiui, feministinės teorijos šalininkai kalba apie smurtaujančių vyrų smurtinį elgesį palaikančių nuostatų ir moteris menkinančių įsitikinimų vaidmenį smurto pasireiškimui (Dobash & Dobash, 2003), socialinio mokymosi teorijos šalininkai – apie asmens perimtus smurtinio elgesio modelius (Alexander et al., 1991), o socialinės informacijos apdorojimo teorijų autoriai skatina tyrinėti kognityvinių procesų reikšmę (Crick & Dodge, 1994). Visgi šiuo metu mokslinėje literatūroje vis dar trūksta egzistuojančių teorinių perspektyvų integravimo ir skirtingų lygmenų smurto rizikos veiksnių tarpusavio sąsajų atskleidimo.

Kalbant apie smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) recidyvą, tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu akcentuojamas poreikis teikti pagalbą ne tik nukentėjusiems, bet ir smurtavusiems asmenims, kartu užtikrinant nukentėjusių saugumą. Tam tikros šiai asmenų grupei taikomos intervencijos priemonės, gali tapti svarbiu pagalbos įrankiu, padedančiu apsaugoti nukentėjusius asmenis nuo pakartotinės viktimizacijos. Atitinkamai svarbu tyrinėti, kiek praktinėje veikloje pasitelkiamos intervencijos priemonės atliepia prieš intymią (-ų) partnerę (-į) smurtavusių asmenų psichologines charakteristikas ir padeda valdyti pakartotinio smurtinio elgesio riziką.

Šiuo darbu siekiama aptarti galimas teorines vyrų, smurtavusių prieš intymią partnerę, psichologinių charakteristikų sąsajas ir, tyrimo metu surinktų duomenų pagrindu, empiriškai patikrinti iškeltas teorines prielaidas. Taip pat šiame darbe analizuojami prieš intymią partnerę smurtavusiems vyrams skirtos elgesio korekcijos programos taikymo ypatumai ir šios programos vaidmuo, valdant pakartotinio smurtinio elgesio prieš partnerę riziką.

1. TYRIMŲ APŽVALGA

1.1. Smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) samprata

Nagrinėjant smurto prieš partnerę (-į) tematiką, mokslinėje literatūroje vartojama keletas tarpusavyje glaudžiai susijusių savokų, kaip antai smurtas prieš moteris (angl. *violence against women*), smurtas lyties pagrindu (angl. *gender-based violence*), smurtas artimoje aplinkoje (angl. *domestic violence*), intymaus partnerio smurtas (angl. *intimate partner violence*). Pirmosios dvi formuluotės remiasi feministinės teorijos prielaida, kad egzistuoja ryški vyrų ir moterų smurto asimetrija: vyrai yra linkę smurtauti kur kas dažniau nei moterys (Dobash & Dobash, 1977). Feministinės teorijos šalininkai taip pat akcentuoja, kad nuo smurtinio elgesio kur kas dažniau nukenčia būtent moterys. O smurto artimoje aplinkoje sąvoka yra kiek platesnė ir apima ne tik smurtą prieš partnerį (-ę), bet ir smurtą prieš kitus šeimos narius – vaikus, tėvus, brolius, seseris ir pan. Vis dėlto didelę dalį smurto artimoje aplinkoje atvejų sudaro būtent vyrų smurtas prieš savo intymias partneres – asmens elgesys intymių santykių kontekste, sukeliantis fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą ir galintis pasireikšti kaip (PSO, 2012):

- fizinė prievarta (pvz., stumdymas, spardymas, smūgiavimas ir pan.);
- seksualinė prievarta, apimanti priverstinę seksualinę sueitį ar kitas seksualinės prievartos formas;
- emocinė (psichologinė) prievarta (pvz., žeminimas, grasinimas, įžeidinėjimas ir pan.);
- kontroliuojantis elgesys, kuris gali pasireikšti kaip partnerio (-ės) izoliavimas nuo kitų žmonių, itin griežtas jos / jo finansinių išlaidų kontroliavimas, buvimo vietos sekimas ir pan.

Smurto prieš intymius partnerius temą tyrinėjantys autoriai taip pat išskiria kitą galimą jo formą – ekonominį smurtą, kuris yra siejamas su partnerės (-io) finansinės nepriklausomybės ribojimu ir gali pasireikšti kaip draudimas dirbti, svarbių finansinių sprendimų priėmimas be partnerės (-io) žinios, griežtas jos / jo išlaidų kontroliavimas, partnerės (-io) finansinių išteklių naudojimas be jos / jo žinios ir pan. (Postmus et al., 2016). Pažymėtina, kad ekonominis smurtas prieš partnerę (-į) pasižymi aiškiai išreikštu kontroliuojančio elgesio elementu (PSO, 2012). Taip pat matoma, kad ekonominis smurtas intymių santykių kontekste yra kur kas mažiau tyrinėtas (Vasiliauskaitė & Geffner, 2020).

2011 m. Europos Tarybos konvencijoje dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (sutr. – Stambulo konvencija) smurtas prieš moteris yra apibrėžiamas kaip žmogaus teisių pažeidimas ir moterų diskriminacijos forma, apimanti smurto lyties pagrindu veiksmus, sukeliančius arba galinčius sukelti fizinę, seksualinę, psichologinę ar ekonominę žalą bei kančią moterims, įskaitant grasinimus, prievartinius veiksmus bei savavališką laisvės atėmimą tiek viešojoje, tiek privačiojoje erdvėje. Stambulo konvencijoje akcentuojama, kad reikšminga smurto prieš moteris dalis pasireiškia artimoje aplinkoje (t. y. šeimoje arba romantiniuose santykiuose), taip pat pabrėžiama būtinybė imtis specifinių priemonių dėl kiekvienos moterų neproporcingai dažnai patiriamos smurto formos. Pažymėtina, kad, be jau anksčiau minėtų intymaus partnerio smurto formų, šiame dokumente papildomai aptariamos tokios smurto formos kaip priverstinis abortas (be moters sutikimo vykstantis nėštumo nutraukimas arba chirurginės procedūros, kuriomis siekiama paveikti moters reprodukcinės galimybes), seksualinis priekabiavimas (nepageidaujamas žodinis ar nežodinis seksualinio pobūdžio elgesys, kuriuo siekiama žėisti asmens orumą) bei persekiojimas (tyčinis pasikartojantis kitam asmeniui grėsmę keliantis elgesys, dėl kurio šis asmuo jaučiasi nesaugus). Taigi Stambulo konvencijoje aptariama būtent moterų patiriamo smurto problematika, akcentuojama, kad moterys dažnai patiria intymųjų partnerių smurtą, taip pat išskiriama ir atskirai nuo psichologinio smurto aptariama tokia smurto forma kaip persekiojimas. Stambulo konvencijoje (2011) pažymima, kad būtent persekiojimas reikšmingai sutrikdo kasdienį jį patiriančių moterų gyvenimą bei reikalauja didelių aukos pastangų, norint sustabdyti nepageidaujamą persekiotojo elgesį ir sulaukti teisėsaugos institucijų pagalbos.

Kalbant apie persekiojimą, pažymėtina, kad tai bene mažiausiai visuomenei žinoma smurto forma. Vis daugiau šalių pastaruoju metu kriminalizuoja persekiojimą (Van der Aa, 2018), o tyrinėjant šį reiškinį pastebėta, kad jis itin dažnai pasitaiko būtent intymųjų santykių kontekste (Dressing et al., 2020; Laurinaitytė et al., 2022a; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018). Be to, intymią (-ų) partnerę (-į) persekiojantys asmenys pasižymi aukštesniais persekiojimo recidyvo rodikliais (Eke et al., 2011) ir didesne fizinio smurto rizika (Burczycka & Conroy, 2018; Logan, 2020; McEwan et al., 2017; Paterline, 2020). Vadinasi, romantinės partnerės persekiojimas gali ne tik paveikti kasdienes įprastas žmogaus veiklas, kelti baimės, nesaugumo jausmą, bet ir yra sietinas su fizinio smurto pavojumi, o tai leidžia kelti prielaidą, kad partneres persekiojantys asmenys pavojingesni. Pažymėtina, kad Lietuvoje persekiojimas kriminalizuotas tik 2021 m. spalio mėn., be to, mūsų

šalyje vis dar stokojama ši reiškinį nagrinėjančių tyrimų. Atsižvelgiant į tai, kad intymaus partnerio persekiojimą neretai lydi fizinio smurto išpuoliai, itin svarbu skirti dėmesio šiai smurto formai ir jos raiškai tarp intymųjų partnerių Lietuvoje.

Apibendrinant literatūroje pateikiamą informaciją, šiame darbe smurtas prieš intymią (-ų) partnerę (-į) apibrėžiamas kaip intymųjų santykių kontekste pasireiškiantis asmens elgesys, kuris sukelia partnerei (-iui) fizinę, psichologinę ar seksualinę žalą. Pats smurtinis elgesys gali pasireikšti įvairiomis formomis, o smurtaujantis partneris (-ė) gali kėsintis ne tik į partnerės (-io) fizinę sveikatą, savivertę, saugumo jausmą, bet ir į jos / jo finansinę nepriklausomybę bei galimybę savarankiškai priimti sprendimus.

1.2. Smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) problemos aktualumas

Smurtas prieš intymią (-ų) partnerę (-į) laikytinas globalia problema, aktualia daugelyje šalių. Intymaus partnerio smurto paplitimą skirtingose pasaulio šalyse ir regionuose analizuojantys PSO ekspertai (2021) atskirai nagrinėja būtent moterų patiriamą intymaus partnerio smurtą ir pažymi, kad tai yra dažniausiai pasaulyje pasitaikanti smurto prieš moteris forma. Tokį smurtą bent kartą gyvenime patiria 26 proc. partnerį turinčių moterų nuo 15 m. amžiaus. Atliekant intymaus partnerio smurto paplitimo Europos Sąjungoje tyrimus taip pat orientuojamasi į moterų patiriamą intymaus partnerio smurtą: Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) 28 šalyse atlikto tyrimo, kuriame dalyvavo 18–74 m. moterys, rezultatai rodo, kad esamo arba buvusio intymaus partnerio smurtą patyrė 52 proc. dalyvių, iš kurių beveik pusė (49 proc.) teigė patyrusios psichologinį intymaus partnerio smurtą, penktadalis (20 proc.) – fizinį smurtą, o 8 proc. pripažino patyrusios seksualinį smurtą (Barbier et al., 2022). Vyrų patiriamas intymųjų partnerių smurtas tyrinėjamas kur kas rečiau: atlikti tyrimai rodo, kad užsienio šalyse vyrų patiriamo intymios partnerės smurto rodikliai yra linkę svyruoti, pavyzdžiui, fizinio smurto paplitimas tarp vyrų siekia 3–20 proc., psichologinio smurto – nuo 7 iki 37 proc., o seksualinio smurto rodikliai svyruoja tarp 0,2 ir 7 proc. (Kolbe & Büttner, 2020). Taigi intymaus (-ios) partnerio (-ės) smurtą patiria tiek moterys, tiek vyrai, o užsienio autorių atliekami tyrimai leidžia suprasti, kad smurtas paplitęs ne tik šeimoje, bet ir specifiskai intymiuose santykiuose.

Pastarųjų metų tyrimai atskleidžia gana didelį specifinės smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) formos – persekiojimo paplitimą. Pavyzdžiui, JAV persekiojimą teigia patyrusios 31,2 proc. moterų ir 16,1 proc. vyrų, iš kurių 43,4 proc. šią smurto formą patyrusių moterų ir 32,4 proc. vyrų teigė patyrę būtent intymaus (-ios) partnerio (-ės) persekiojimą (Smith et al., 2022).

Vokietijoje persekiojimą teigia patyrę 10,8 proc. reprezentatyvios apklausos dalyvių, didžioji dalis nukentėjusių nuo persekiojimo asmenų buvo moterys, o intymių partnerių persekiojimas sudarė 45,8 proc. visų persekiojimo atvejų (Dressing et al., 2020). Galiausiai, naujausiais FRA, Europos Sąjungos lyčių lygybės kompetencijos centro (*European Institute for Gender Equality, surt. EIGE*) ir Europos Sąjungos statistikos agentūros duomenimis, 5,1 proc. moterų, vyresnių nei 15 m., teigia bent kartą gyvenime patyrusios intymaus partnerio persekiojimą (FRA et al., 2024). Taigi, tyrinėjant smurtą romatiniuose santykiuose, pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama persekiojimo reiškiniui ir jo paplitimui.

Kalbant apie Lietuvą, intymioje partnerystėje pasireiškiančio smurto problemos aktualumas ir paplitimas yra tyrinėjamas iš kelių skirtingų perspektyvų: analizuojami teisėsaugos institucijų pateikiami statistiniai duomenys apie oficialiai užregistruotus smurto atvejus, taip pat viktimologinių apklausų rezultatus, atliekami specifinių smurto formų moksliniai tyrimai, apžvelgiamos pagalbą smurto aukoms teikiančių organizacijų ataskaitos. Visgi svarbu pažymėti, kad Lietuvoje, kitaip nei užsienio šalyse, dažniausiai orientuojamasi į smurto artimoje aplinkoje reiškinį, nuo kurio nukenčia ne tik partnerė(-is), bet ir kiti šeimos nariai. Todėl, siekdami įvertinti galimą smurto prieš intymius partnerius paplitimą Lietuvoje, toliau aptarsime kelių smurto artimoje aplinkoje mastą atskleidžiančių šaltinių pateikiamus duomenis.

Remiantis Valstybės duomenų agentūros (2025) pateikiamais duomenimis, pastaraisiais metais policijos gautų pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje skaičius išlieka didelis ir viršija 50 000 pranešimų per metus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. 2020–2024 m. policijoje užfiksuotų pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje skaičius (Valstybės duomenų agentūra, 2025)

Metai	2020	2021	2022	2023	2024
Pranešimų skaičius	58 553	55 851	56 187	54 102	54 602

Nagrinėjant smurto artimoje aplinkoje problemą, svarbu atskleisti ir skirtingų smurto rūšių paplitimą mūsų šalyje. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento (IRD) prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2020–2024 m. artimoje aplinkoje dažniausias buvo fizinis smurtas (įvairaus sunkumo laipsnio sveikatos sutrikdymai, rečiau – nužudymai), o mažiausiai buvo užregistruota nusikalstamų veikų dėl seksualinio smurto artimoje aplinkoje (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. 2020–2024 m. ikiteisminio tyrimo įstaigose užfiksuotos nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu artimoje aplinkoje (IRD, 2025)

	2020	2021	2022	2023	2024
Nužudymai	30	23	26	24	19
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	26	15	19	8	22
Nesunkūs ir nežymūs sveikatos sutrikdymai	6733	5441	5528	5367	4470
Grasinimai nužudyti ir terorizavimas	301	267	222	177	139
Neteisėtas asmens persekiojimas	–	–	–	4	4
Seksualinė prievarta	21	29	23	33	62

Persekiojimo paplitimą artimoje aplinkoje iki 2021 m. pabaigos geriausiai atskleidžia fiksuojamų grasinimų ir žmogaus terorizavimo, o nuo 2021 m. pabaigos – neteisėto asmens persekiojimo rodikliai (žr. 2 lentelę). Iki persekiojimo, kaip atskiros smurto rūšies, kriminalizavimo dalis persekiojimo atvejų buvo kvalifikuojami pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 145 str. (Grasinas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas), o 2021 m. pabaigoje kriminalizavus persekiojimą, registruotų grasinimų nužudyti ir terorizavimo artimoje aplinkoje atvejų skaičius sumažėjo ir itin sumažėjo teisėsaugai žinomų persekiojimo artimoje aplinkoje atvejų skaičius. Taigi nagrinėjamu laikotarpiu IRD skelbiamuose duomenyse neatsispindėjo ekonominis smurtas artimoje aplinkoje, o persekiojimo atvejų paplitimo analizę galimai apsunkina šios veiklos kriminalizavimas ir teisinės bazės pokyčiai.

2023 m. liepos 1 d., įsigaliojus naujajai Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcijai, Lietuvoje radosi nauja į nukentėjusių nuo smurto asmenų saugumą orientuota priemonė – apsaugos nuo smurto orderis¹. Šios priemonės skyrimas yra policijos pareigūnų diskrecijoje, be to, orderis gali būti skiriamas 15 dienų laikotapiui tais atvejais, kai nustatoma smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizika. Analizuojant Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų

¹ Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis – prevencinė apsaugos priemonė, skirta smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam asmeniui apsaugoti, kuria pilnametis smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena kartu su smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiu asmeniu, nesilankyti šio asmens gyvenamojoje vietoje, nesiartinti prie jo ir kartu su juo gyvenančių pilnamečių asmenų ir (ar) vaikų, nebendrauti, neieškoti ryšių su jais.

ministerijos pateiktus duomenis nustatyta, kad 2023 m. liepos 1 d.–2024 m. spalio 15 d. buvo skirti 27 402 apsaugos nuo smurto orderiai, iš kurių 74,3 proc. atvejų smurto pavojų patyrė moterys, o 80,6 proc. atvejų pavojų keliantys asmenys buvo vyrai. Orderio skyrimas intymių santykių kontekste fiksuotas 58,9 proc. atvejų: iš jų 81,3 proc. atvejų pavojų keliantys asmenys buvo vyrai, 81,2 proc. atvejų pavojų patiriantys asmenys buvo moterys (Laurinaitytė ir kt., 2025). Taigi apsaugos nuo smurto orderio skyrimo statistika rodo, kad ši prevencinė priemonė dažniau pasitelkiama, reaguojant į galimą smurtą tarp intymių partnerių, o smurto pavojų reikšmingai dažniau kelia moterims jų partneriai.

Nors oficiali statistika rodo, kad smurtas artimoje aplinkoje yra gana paplitusi problema ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje, reikia nepamiršti, kad tokio pobūdžio nusikaltimai pasižymi dideliu latentiskumu (Domenech del Rio & Sirvent Garcia del Valle, 2019; Holliday et al., 2020; Morgan et al., 2022). Kitaip tariant, ne apie visus smurto artimoje aplinkoje atvejus yra pranešama teisėsaugai, o oficiali statistika tik iš dalies leidžia įvertinti smurto prieš partnerę (-į) paplitimą ir specifiką. Vadinasi, vertinant smurto artimoje aplinkoje ir specifiskai smurto prieš intymią partnerę paplitimą, pravartu nagrinėti ir kitus šių reiškinių mastą analizuojančius šaltinius.

Čia būtina paminėti pastaraisiais metais atliktų viktimologinių apklausų duomenis, kurie rodo, jog smurto artimoje aplinkoje lygis Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, išlieka gana aukštas. Pavyzdžiui, 2015–2019 m. reprezentatyvių gyventojų apklausų mūsų šalyje rezultatai rodė, kad bent kartą smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų dalis šiuo laikotarpiu svyravo nuo 12 iki 29 proc., o 2020 m. smurtą artimoje aplinkoje bent kartą gyvenime buvo patyrę 18 proc. pilnametystės sulaukusių gyventojų (Moterų informacijos centras, 2020). Be to, 69 proc. smurtą patyrusių apklausos dalyvių teigė patyrę fizinį smurtą, 69 proc. – psichologinį, 11 proc. – ekonominį, 9 proc. – seksualinį smurtą artimoje aplinkoje. Vadinasi, kitaip nei valstybės institucijų pateikiama statistika, viktimologinės apklausos rodo, kad artimoje aplinkoje dažnai patiriamas ne tik fizinis, bet ir psichologinis smurtas. Kalbant apie santykį su smurtavusių asmeniu, 37 proc. smurtą patyrusių apklausos dalyvių nurodė, kad prieš juos smurtavo buvęs (-usi) sutuoktinis (-ė), 19 proc. atvejų smurtavo dabartinis (-ė) sutuoktinis (-ė), 10 proc. atvejų – buvęs (-usi) sugyventinis (-ė) (Moterų informacijos centras, 2020). Taigi šios apklausos rezultatai rodo, kad smurtas artimoje aplinkoje išlieka aktuali problema Lietuvoje, o didžioji jo dalis įvyksta būtent tarp intymių partnerių.

Remiantis Moterų teisių įtvirtinimo asociacijos, vienijančios nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje pagalbą teikiančius specializuotus

pagalbos centrus, veiklos ataskaita (2022), 2020–2021 m. dauguma į specializuotus pagalbos centrus siųstų asmenų patyrė esamo (-os) arba buvusio (-ios) intymaus (-ios) partnerio (-ės) smurtą; dažniau nuo smurto nukentėdavo moterys. Be to, reprezentatyvios Lietuvoje atliktos apklausos, kurioje dalyvavo 1173 18–89 m. moterys, rezultatai atskleidė, kad bent kartą gyvenime intymaus partnerio smurtą patyrė net 51,2 proc. apklausos dalyvių, iš kurių 50,1 proc. teigė patyrusios psichologinį, 29,9 proc. – ekonominį, 21,5 proc. – fizinį, 16,9 proc. – seksualinį intymaus partnerio smurtą (Žukauskienė et al., 2019).

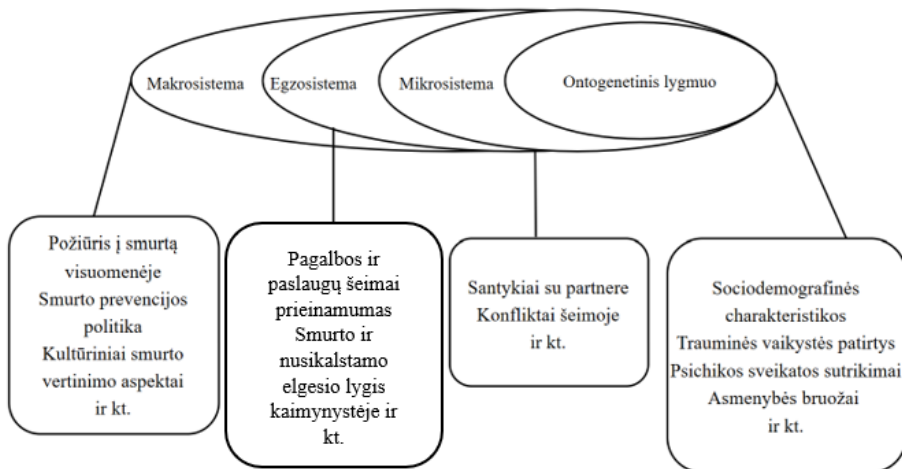
2022 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atlikto Gyventojų saugumo statistinio tyrimo metu bandyta atskleisti specifiskai intymaus partnerio smurto prieš moteris paplitimą Lietuvoje, atskirai aptariant tokias smurto elgesio formas kaip persekiojimas ir ekonominis smurtas. Šiame tyrime dalyvavo 18–74 m. moterys, o jo rezultatai atskleidė, kad skirtingose amžiaus grupėse bent kartą intymaus partnerio smurtą patyrusių moterų procentas svyravo nuo 21,2 iki 36,7 proc., bent kartą intymaus partnerio persekiojimą patyrusių moterų dalis siekė 2,9 proc., ekonominį intymaus partnerio smurtą buvo patyrusios 3,8–7 proc. moterų (Valstybės duomenų agentūra, 2025a). Pažymėtina, kad yra tyrimų, rodančių kur kas didesnę – net 17,5 proc. siekiantį – persekiojimo paplitimą Lietuvoje (pvz., Laurinaitytė ir kt., 2021).

Apibendrinant galima pažymėti, kad smurtas prieš intymią partnerę tebėra aktuali problema tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Mūsų šalyje sistemiškai renkami duomenys apie smurto artimoje aplinkoje paplitimą rodo, jog smurtas prieš šeimos narius laikytinas itin opiu klausimu, o mokslinių tyrimų, viktimologinių apklausų ir specializuotų pagalbos centrų duomenys atskleidžia, kad didžiąją jo dalį sudaro būtent intymių partnerių smurtas. Visgi užsienio šalyse jau kelis dešimtmečius tyrinėjamas ne tik fizinio, psichologinio, seksualinio, ekonominio smurto, bet ir persekiojimo paplitimas, o Lietuvoje vis dar stokojamą tyrimų, atskleidžiančių intymaus partnerio persekiojimo mastą. Intymaus partnerio smurtas paliečia reikšmingą dalį moterų, todėl toliau šiame darbe bus nagrinėjamas būtent vyrų smurtas prieš savo intymias partneres.

1.3. Intymaus partnerio smurto rizikos veiksniai ir jų tarpusavio sąsajos teoriniu požiūriu

Tyrinėjant smurtą prieš intymią partnerę ilgainiui prieita prie išvados, kad tai kompleksinis reiškinys, o jo pasireiškimą gali skatinti daugelis skirtingo lygmens veiksnių. Vienas iš daugelį aktualių veiksnių, integruojančių smurto elgesį prieš partnerį modelių, – Dutton (1985) pasiūlytas *sudėtinis ekologinis*

modelis. Remiantis juo, smurtas prieš intymius partnerius pasireiškia sąveikaujant visuomeniniam, bendruomeniniam, šeimos santykių ir individualiam kontekstams (žr. 1 pav.). Laikantis šio požiūrio, atitinkamai galima išskirti keturis su smurto pasireiškimu sietinus lygmenis, kuriais gali pasireikšti specifiniai rizikos veiksniai: 1) makrosistema (visuomenėje vyraujančios nuostatos dėl smurto, kultūriniai smurtinio elgesio vertinimo aspektai, smurto prieš partnerį prevencijos politika ir kt.); 2) egzosistema (asmens bendravimo ratas, darbinė aplinka, socioekonominis statusas, smurto paplitimas bendruomenėje ar kaimynystėje, pagalbos ir paslaugų šeimai prieinamumas); 3) mikrosistema (poros santykių kokybė ir dinamika, santykiai su kitais šeimos nariais, konfliktinės situacijos poroje ir kt.); 4) ontogenetinis lygmuo (individualios asmens charakteristikos – asmenybės bruožai, nuostatos dėl smurto prieš partnerę, sociodemografinės charakteristikos, piktnaudžiavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis problemos ir kt.). Šio modelio autorius siūlo platų požiūrį į smurto prieš partnerę problemą ir leidžia integruoti daugelį teorinių ir empirinių išvalgų. Be to, sudėtinis ekologinis modelis akcentuoja psichologinius smurto dėmenis, taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad smurtinio elgesio rizikos veiksniai reiškiasi daugeliu lygmenų ir ne izoliuotai, nes asmuo yra neišvengiamai veikiamas tiek kultūrinio, tiek bendruomeninio konteksto.

1 pav. Intymaus partnerio smurto sudėtinis ekologinis modelis (Dutton, 1985).

Nors minėtas modelis pristato smurto intymių santykių kontekste rizikos veiksnių grupes, jame pasigendama detalesnio galimos šių veiksnių tarpusavio sąveikos nagrinėjimo. Siekiant atskleisti galimą smurtinio elgesio prieš partnerę formavimosi mechanizmą, svarbu atkreipti dėmesį į itin

reikšmingą tarpasmeninių santykių kokybei amens raidos etapą – vaikystę. Būtent vaikystėje, tikėtina, gali rasti daugelis ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksnių, tokių kaip tam tikri asmenybės bruožai, prieraišumo tarpasmeniniuose santykiuose ypatumai, įsitikinimai dėl smurtinio elgesio priimtumo ir kt.

Kalbant apie asmens santykių kokybę ir ypatumus, didelę reikšmę įgyja pirmieji žmogaus kuriami santykiai su savo tėvais ar globėjais. Šių santykių dinamikos svarbą akcentavo *prieraišumo teorijos* autoriai ir ją plėtoję mokslininkai. Remiantis šia teorija (Finkel & Slotter, 2007), prieraišumo santykio su tėvais ar globėjais formavimasis yra būtina išgyvenimo sąlyga kūdikystėje, o artimųjų rūpesčio stoka kelia nesaugumo jausmą bei nerimastingumą. Be to, santykių su tėvais ar globėjais dinamika tampa pagrindu žmogaus savivertei bei jo įsitikinimams dėl aplinkinių žmonių patikimumo ir polinkio atliepti jo poreikius (Finkel & Slotter, 2007). Prieraišumo stiliaus formavimosi mechanizmai bei prieraišumo svarba tarpasmeniniuose santykiuose buvo ne kartą akcentuoti Bowlby (1988) bei Ainsworth ir bendraautorių (2015) darbuose. Nors pirmieji prieraišumo stiliaus tyrinėjimai buvo orientuoti į vaikystėje besiformuojantį santykį su pagrindiniu globėju, ilgainiui pastebėta, kad asmens prieraišumo stiliaus ypatumai gali reikštis ir jo romantiniuose santykiuose (Brennan & Shaver, 1995; Hazan & Shaver, 1994). Egzistuoja keli prieraišumo stilių kategorizavimo būdai ir paprastai mokslinėje literatūroje kalbama apie saugaus ir nesaugaus tipo prieraišumo stilių (Ainsworth et al., 2015; Griffin & Bartholomew, 1994). Visgi ilgainiui buvo pasiūlyta vertinti asmens prieraišumo stilių romantiniuose santykiuose pasitelkiant dvi dimensijas – nerimastingumą (angl. *anxiety*) ir vengimą (angl. *avoidance*, Brennan et al., 1998; Ravitz et al., 2010). Nerimastingumu romantiniuose santykiuose pasižymintys asmenys apibūdinami kaip linkę pavyduliauti, nepasitikintys savo partneriu, besibaiminantys, kad santykiai su partneriu nutrūks, o vengimu romantiniuose santykiuose pasižymintiems asmenims būdingas artumo bei pažeidžiamumo santykiuose vengimas, abejonės dėl jausmų partnerio atžvilgiu (Brennan & Shaver, 1995). Kalbant apie intymių partnerių smurtą, keliamos prielaidos, kad jis gali pasireikšti kaip nekonstruktyvi ir su asmens prieraišumo ypatumais susijusi reakcija į santykiams kylančią grėsmę (Finkel & Slotter, 2007). Taigi prieraišumo tarpasmeniniuose santykiuose ypatumai formuojasi dar ankstyvoje vaikystėje ir priskirtini ontogenetiniam lygmeniui, tačiau jie gali išlikti aktualūs romantiniuose santykiuose, o vėliau pasireikšti ir mikrosistemos lygmeniu.

Vaikystės patirtys, vykstant raidai matyti elgesio modeliai taip pat yra svarbūs smurtinio elgesio pasireiškimui ir priskirtini ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksniams. Potencialiai traumuojančių, ypač su smurtinio elgesio stebėjimu ar jo patyrimu susijusių vaikystės patirčių vaidmenį, formuojantis smurtinio elgesio prieš partnerę modeliams, akcentuoja *socialinio mokymosi* ir *socialinės informacijos apdorojimo teorijų* autoriai. Pasak socialinio mokymosi teorijos pradininko Banduros (1971), tam tikri elgesio modeliai yra išmokstami dar vaikystėje, o dažnas agresyvaus suaugusiųjų elgesio stebėjimas gali skatinti vaiką vertinti tokį elgesį kaip leistiną ir imituoti matytus veiksmus. Mokymosi procesui taip pat turi įtakos tai, ar agresyvus elgesys sulaukia pastiprinimo. Pastiprinimas už vienokį ar kitokį elgesį nebūtinai turi būti tiesioginis, nes pastiprinančiai gali veikti ir matytos teigiamos kito žmogaus elgesio pasekmės (Bandura, 1969).

Kalbant apie smurtinį elgesį intymių santykių kontekste – socialinio mokymosi teorijos šalininkai kelia smurto perdavimo iš kartos į kartą (angl. *intergenerational transmission of violence*) hipotezę (Alexander et al., 1991), pasak kurios, smurto patyrimas ir vaizdai vaikystėje didina tikimybę smurtauti prieš partnerę suaugus ir skatina smurtinį elgesį prieš partnerę palaikančių nuostatų įsitvirtinimą. Tyrimų rezultatai rodo, kad matyti tėvų smurtiniai santykiai yra reikšmingai susiję su smurtavimu prieš romantinį partnerį paauglystėje (Faulkner et al., 2014), ankstyvojoje jaunystėje (Ireland & Smith, 2009; Narayan et al., 2014), taip pat viduriniame amžiuje (Jung et al., 2019).

Pristatydamas savo socialinės informacijos apdorojimo modelį, aiškinantį agresyvų žmogaus elgesį, Huesmann (1988) teigė, kad žmogų supanti aplinka, šeima ir tam tikri kognityviniai procesai yra svarbiausi smurtinio elgesio pasireiškimo dėmenys. Pasak šio autoriaus, smurtinio elgesio pasireiškimas yra sietinas su vykstant raidai išmoktais elgesio *scenarijais*, saugomais ilgalaikėje atmintyje. Scenarijų susikūrimas yra veikiamas asmenį supančios aplinkos, joje matomo elgesio, atkartotų elgesio variantų, gautų pastiprinimų (Huesmann, 1988). Kiek detalesnį socialinės informacijos apdorojimo modelį vėliau pasiūlė Crick ir Dodge (1994). Remiantis juo, kiekvienas asmuo raidos metu sukaupia tam tikrą jam priimtinių taisyklių, elgesio modelių bei scenarijų duomenų bazę, kuria vėliau yra naudojama žengiant kiekvieną socialinės informacijos apdorojimo žingsnį. Kalbėdami apie socialinės informacijos apdorojimo žingsnius, autoriai išskyrė socialinių užuominų *kodavimą*, *interpretavimą*, *tikslų nustatymą*, *atsako variantų generavimą* ir jo *įvertinimą*. Taigi Crick ir Dodge (1994) agresyvų bei smurtinį elgesį siejo su socializacijos procese įgytomis žiniomis ir elgesio scenarijais, daug dėmesio skyrė kognityviniams

procesams. Socialinės informacijos apdorojimo teorijų kontekste smurtinis elgesys prieš partnerę sietinas su asmens išmoktais smurtinio elgesio romantiniuose santykiuose scenarijais, taip pat šių teorijų šalininkai kelia prielaidas, kad smurtinio elgesio prieš partnerę pasireiškimas sietinas su smurtaujančio asmens kognityvinių procesų ypatumais (sunkumais planuojant veiksmus, sprendžiant problemas), impulsų kontrolės problemomis, polinkiu išvelgti priešiškas partnerės intencijas tam tikrose situacijose, negebėjimu valdyti agresyvų elgesį (Murphy, 2013), agresyviomis tarpasmeninėmis schemomis, kurios aktyvuojamos koduojant ir interpretuojant partnerės elgesį ir skatina vertinti smurtinį elgesį kaip tinkamą atsaką (Senkans et al., 2020).

Remiantis socialinio mokymosi ir socialinės informacijos apdorojimo teorijų išvalgomis, nepalankios vaikystės patirtys, viena vertus, gali skatinti perimti smurtinio elgesio scenarijus, kita vertus, gali prisidėti formuojantis priešiškiems lūkesčiams tarpasmeniniuose santykiuose, skatinti smurtą patyrusį ar stebėjusį asmenį atkreipti dėmesį į potencialiai pavojingas situacijas bendraujant su partnere, taip pat vertinti smurtinį atsaką kaip priimtina tam tikrose romantinių santykių situacijose. Taigi nepalankios vaikystės patirtys laikytinos ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksmu, galinčiu veikti tiek asmens kognityvinius procesus socialinėse situacijose, tiek asmens įsitikinimus dėl smurtinio elgesio prieš partnerę.

Pažymėtina, kad nepalankios vaikystės patirtys gali būti svarbios ir pasireiškiant kitam ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksmui – **psichopatijos bruožams**. Kalbant apie psichopatiją, praktiniu ir moksliniu požiūriu ilgą laiką buvo populiarus Hare (2003) sukurtas keturių faktorių modelis, apimantis 1) tarpasmeninių santykių aspektus (paviršutiniškas žavesys, grandiozinis savęs vaizdas, polinkis manipuliuoti, patologinis polinkis meluoti ir apgaudinėti); 2) emocinį faktorių (sąžinės graužaties ir kaltės jausmo stoka, paviršutiniškos emocijos, empatijos stoka, negebėjimas prisiimti atsakomybę); 3) gyvenimo stiliaus ypatumus (sužadinimo siekimas, impulsyvumas, neatsakingumas, parazitinis gyvenimo būdas, realistinių tikslų nebuvimas); 4) asocialaus elgesio dėmenį (prasta elgesio kontrolė, ankstyvos elgesio problemos, delinkventinis elgesys paauglystėje, įvairaus pobūdžio nusikalstamas elgesys). Visgi šis modelis kritikuojamas dėl pernelyg didelio kriminalinio elgesio istorijos akcentavimo (Skeem & Cooke, 2010), taip pat pažymima, kad jis neapima tokių psichopatijos bruožų kaip įžūlumas (angl. *boldness*), ir atkreipiamas dėmesys į tai, kad Hare (2003) keturių faktorių modelis neapima adaptyvių bruožų, padedančių asmeniui prisitaikyti ir įveikti tam tikras stresines bei krizines situacijas (Patrick et al., 2009).

Reaguojant į keturių faktorių psichopatijos modelio trūkumus pastaruoju metu vis plačiau tyrinėjamas Visapusišku psichopatinės asmenybės įvertinimu (angl. *Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality, CAPP*) grįstas modelis, apimantis šešias psichopatijos sritis (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015): 1) emocinę (paviršutiniškos emocijos, sąžinės stoka, emocinis nestabilumas ir kt.); 2) elgesio (nepatikimumas, aštrių pojūčių siekimas, impulsyvumas, agresija ir kt.); 3) kognityvinę (įtarumas, lankstumo stoka, negebėjimas planuoti ir kt.); 4) dominavimo (polinkis manipuliuoti, apgaulinėti, nenuoširdumas, priešiškus ir kt.); 5) savęs vaizdo (nestabilus savęs vaizdas, grandioziškumo jausmas, egocentriškumas ir kt.); 6) prieraišumo (sunkumai kuriant stabilius artimus santykius, empatijos stoka, kietaširdiškumas ir kt.). Tyrimų rezultatai atskleidė, kad visi CAPP modelio dėmenys reikšmingai prognozuoja tiek smurtinio, tiek nesmurtinio nusikalstamo elgesio recidyvą (Pedersen et al., 2010), taip pat reikšmingai siejasi su agresyvumo įverčiu (Sellbom et al., 2021).

Psichopatiją tyrinėjantys autoriai ne kartą akcentavo, kad šis konstruktas reikšmingai siejasi su smurtiniu elgesiu prieš intymią partnerę (Cunha et al., 2021; Robertson et al., 2020): psichopatijos bruožai reikšmingai prognozuoja smurto prieš intymią partnerę dažnumą bei smurtinio elgesio recidyvą už smurtinius nusikaltimus teistų asmenų imtyje. Siejant smurtaujančių prieš partnerę asmenų grupėse itin dažnai pasitaikančias nepalankias vaikystės patirtis (Maguire et al., 2015; Semiatin et al., 2017) ir psichopatiją, keliamos teorinės prielaidos, kad esama **pirminės ir antrinės psichopatijos**. Pirminės psichopatijos pasireiškimas siejamas su įgimtais asmens bruožais ir tam tikrais nervų sistemos ypatumais, o antrinės psichopatijos pasireiškimas – su vykstant raidai įgytais bruožais bei susiformavusiais gynybos mechanizmais (Karpman, 1941; Porter, 1996). Manoma, kad antrine psichopatija pasižyminčių asmenų bruožai formuojasi vaikystėje, jiems susidūrus su tokiais patirtimis kaip tėvų smurtas, nepriežiūra, atstūmimas, ir bandant prisitaikyti prie priešiškos aplinkos (Skeem et al., 2007). Tokiais atvejais psichopatijos bruožų turintiems asmenims būdingas emocinis šaltumas ir abejingumas gali formuotis kaip įveikos mechanizmas, savotiška „kaukė“, padedanti prisitaikyti prie nepalankių, pavojų keliančių gyvenimo sąlygų. O asmenys, kuriems būdinga pirminė psichopatija, gali būti mažiau pažeisti vaikystėje patirto ar matyto smurto dėl jų įgimto polinkio jausti mažiau baimės, mažesnio emocinio jautrumo.

Taigi nepalankių vaikystės patirčių istorija gali skatinti ne tik smurtinio elgesio modelių perėmimą, bet ir antrinės psichopatijos raišką. Pažymėtina, kad empirinių tyrimų rezultatai rodo reikšmingas šių konstrukto tarpusavio sąsajas (Bowen et al., 2018; Dargis et al., 2016; Moreira et al.,

2020). Remiantis CAPP modeliu, antrinės psichopatijos bruožai sietini su vengimu romantiniuose santykiuose – specifine prierašumo dimensija, apibūdinančią asmenį kaip abejojančią savo jausmais partnerei, linkusį nuolat ją atstumti ir demonstruoti abejingumą jai. Tad nepalankių vaikystės patirčių istorijos, psichopatijos bruožų ir vengimo romantiniuose santykiuose sąsajos yra viena iš tyrinėtinių krypčių, kalbant apie smurtaujančių asmenų charakteristikų ypatumus.

Pažymėtina, kad *feministinės teorijos* idėjos atliepia bene visus sudėtinio ekologinio modelio (Dutton, 1985) lygmenis, nes jos autorių akcentuojami įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų ir smurto romantiniuose santykiuose gali reikštis individo, jo artimų tarpasmeninių santykių, bendruomenės ir visuomenės lygmeniu. Feministinės teorijos šalininkai sieja smurto problemą su ilgą laiką vyravusia vyrų ir moterų nelygybe daugelyje kasdienio gyvenimo sričių, iš to kildinamu vyrų dominavimu ir siekiu kontroliuoti savo partneres (Dobash & Dobash, 1977). Pasak šios teorijos, dažniau matomas vyrų smurtas prieš moteris gali būti siejamas su seksistiniais įsitikinimais², taip pat vyrams būdingesniu polinkiu rizikuoti, varžytis ir naudoti smurtą tarpasmeniniuose santykiuose (Dobash & Dobash, 2003; Dobash et al., 1992). Smurtinis vyrų elgesys taip pat buvo siejamas su tam tikrais mąstymo ypatumais: bandymu pateisinti savo elgesį, jo racionalizavimu, nukentėjusios moters kaltinimu. Feministinės teorijos šalininkai daro išvadą, kad smurtaujantys vyrai dažnai negeba prisiimti atsakomybės už savo elgesį, nejaučia kaltės ir empatijos aukai (Dobash & Dobash, 2011). Tad smurtas traktuojamas kaip kontrolės priemonė, padedanti išlaikyti *status quo*, t. y. lyčių nelygybę ir vyriškosios lyties atstovų dominavimą visuomenėje. Vis dėlto kontroversiški empirinių tyrimų rezultatai neleidžia nedvejojant patvirtinti feministinės teorijos prielaidų. Dalis empirinių tyrimų rodo, jog seksistiniai įsitikinimai nėra tiesiogiai susiję su smurtiniu elgesiu prieš partnerę (Guerrero-Molina et al., 2021; Juarros-Basterretxea et al., 2019), tačiau kiti tyrimai atskleidžia reikšmingas sąsajas tarp seksizmo ir smurtinio elgesio (Capaldi et al., 2012; Mthembu et al., 2014; Renzetti et al., 2018).

Taigi, remiantis feministine teorija, galima teigti, kad asmens įsitikinimai dėl smurtinio elgesio prieš partnerę ir moteris plačiąja prasme yra svarbus ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksnys. Pasak socialinio mokymosi ir socialinės informacijos apdorojimo teorijų (Alexander et al.,

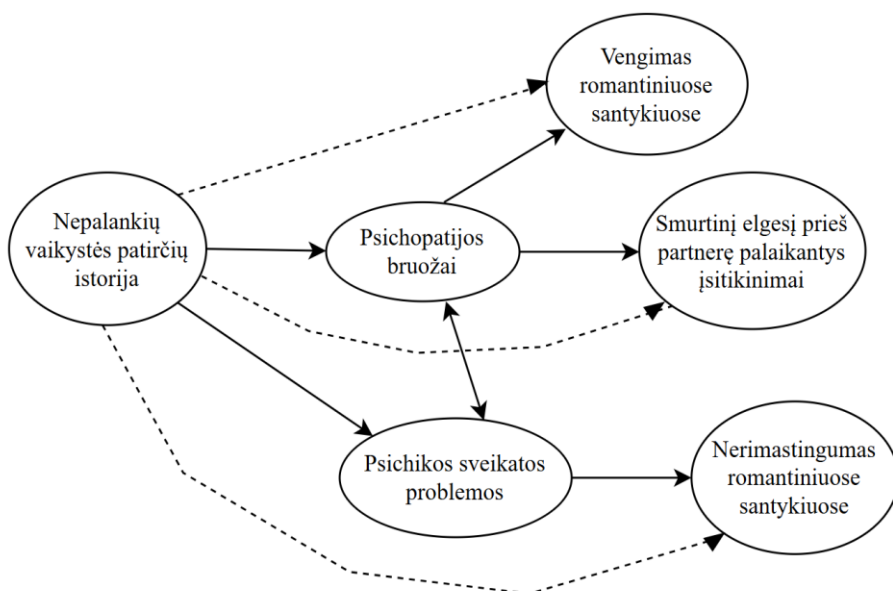
² Seksistiniai įsitikinimai – patriarchalinėse kultūrose egzistuojantys įsitikinimai, orientuoti į vyriškosios lyties atstovų dominavimo visuomenėje išlaikymą. Skiriami priešiški ir „geranoriški“ (angl. *benevolent*) seksistiniai įsitikinimai: pirmieji susiję su atvirai neigiamu požiūriu į moteris ir socialinės lygybės idėjų neigimu, antrieji sietini su pozityviu požiūriu į moteris, tačiau kartu nukreipti į tradicinio moters vaidmens išlaikymą visuomenėje (Glick & Fiske, 1999).

1991; Bandura, 1969; Crick & Dodge, 1994; Huesmann, 1988), įsitikinimai dėl smurto prieš partnerę gali formuotis matant smurtinio elgesio modelius šeimoje ir tam tikrą jų naudą smurtaujančiam asmeniui (pvz., dominavimą santykiuose, partnerės paklusimą). Tad įsitikinimų dėl smurto prieš partnerę formavimasis teoriškai turėtų būti neatsiejamas nuo nepalankių vaikystės patirčių, kurios gali skatinti ir antrinės psichopatijos pasireiškimą. Be to, palankūs įsitikinimai dėl smurto prieš partnerę gali sietis ir su tam tikrais psichopatijos dėmenimis – dominavimu ir prieraišumu (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015), o tyrimų rezultatai rodo reikšmingas psichopatijos bruožų ir pritarimo seksualinio smurto mitams sąsajas (Debowska, 2014), tačiau nereikšmingus psichopatijos ir pritarimo mitams apie smurtą šeimoje ryšius (Vincenzi, 2013). Tad, nors tyrimų rezultatai nėra vienodi, įsitikinimai dėl smurto prieš partnerę gali būti veikiami tokių ontogenetinio lygmens veiksnių kaip nepalankios vaikystės patirtys ir psichopatijos bruožai.

Daugelio empirinių tyrimų rezultatai rodo, kad smurtinis elgesys prieš partnerę neretai yra susijęs su smurtaujančiam asmeniui būdingais psichikos sveikatos sunkumais (Breet et al., 2019; Chatterji & Heise, 2021; Crane et al., 2014; Hahn et al., 2015; Mendez et al., 2021). Remiantis sudėtinio ekologiniu modeliu (Dutton, 1985), psichikos sveikatos sunkumai laikytini ontogenetinio lygmens smurto rizikos veiksniu, tačiau svarbu ne tik akcentuoti šio veiksnio vaidmenį, bet ir atskleisti galimus jo pasireiškimo mechanizmus smurtaujančių asmenų grupėje. Remiantis Ehlers ir Clark (2000) *kognityviniu potrauminio streso modeliu*, neperdirbtos trauminės vaikystės patirtys gali skatinti nuolatinį potencialios grėsmės jausmą ir formuoti tam tikrus mus supančio pasaulio ir savęs vertinimo būdus: asmuo gali nuolat jausti išorinę jį supančių žmonių keliamą grėsmę ir vidinę grėsmę asmeninei savivertei ir pozityviam savęs vaizdai. Taigi nepalankios vaikystės patirtys tam tikrais atvejais gali skatinti gynybišką, priešišką asmens elgesį (eksternalius sunkumus) ir emocinės sferos sunkumus, sietinus su žema saviverte, nepasitikėjimu savimi (internalius sunkumus), kurie vėliau gali turėti įtakos ir romantinių santykių kokybei. Iki šiol atliktų tyrimų rezultatai patvirtina reikšmingas nepalankių vaikystės patirčių ir internalių bei eksternalių sunkumų sąsajas (Leban, 2021; Lee et al., 2020; Merrick et al., 2017; Mersky et al., 2013; Muniz et al., 2019), tačiau svarbu tyrinėti šias sąsajas surinkus prieš partnerę smurtaujančių asmenų imtis. Teoriškai dėl nepalankių vaikystės patirčių kylantys internalūs ir eksternalūs smurtaujančio asmens sunkumai gali sietis su nerimastingumu romantiniuose santykiuose, t. y. polinkiu nepasitikėti partnere ir savimi santykiuose, baime, kad santykiai gali nutrūkti, pavyduliavimu ir pan.

Apibendrinant – prieš partnerę smurtavusių asmenų psichologinės charakteristikos, teoriniu požiūriu, gali būti glaudžiai susijusios tarpusavyje, pradedant potencialiai trauminėmis patirtimis vaikystėje ir baigiant asmens santykių su partnere ypatumais suaugus. Vis dėlto, kalbant apie smurtą prieš intymią partnerę, pagrindinė **mokslinė problema** sietina su tuo, kad šiuo metu mokslinėje literatūroje, tyrinėjant smurto prieš partnerę rizikos veiksnių tarpusavio sąsajas, trūksta skirtingų teorinių perspektyvų integravimo.

Remiantis Dutton (1985) sudėtinu ekologiniu modeliu, smurtinis elgesys prieš partnerę gali būti skatinamas daugelio skirtingo lygmens veiksnių. Susiejus apžvelgtų teorinių perspektyvų išvalgas, nepalankių vaikystės patirčių istorija gali prognozuoti vengimą romantiniuose santykiuose, tarpininkaujant psichopatijos bruožams. Be to, nepalankių vaikystės patirčių istorija gali prognozuoti nerimastingumą romantiniuose santykiuose, tarpininkaujant asmeniui būdingiems psichikos sveikatos sunkumams. Taip pat nepalankios vaikystės patirtys gali skatinti smurtinį elgesį prieš partnerę palaikančius įsitikinimus, tarpininkaujant psichopatijos bruožams. Tikėtina, kad psichopatijos bruožai turėtų būti reikšmingai susiję su asmeniui būdingais psichikos sveikatos sunkumais. Siūloma asmenų, smurtaujančių prieš intymias partneres, psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajų schema detaliau pavaizduota 2 pav.

2 pav. Prieš partneres smurtavusių asmenų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajų schema

1.4. Smurtinio elgesio prieš intymią partnerę rizikos valdymo galimybės

Svarbu pažymėti, kad remiantis sudėtinio ekologiniu modeliu (Dutton, 1985), smurtinio elgesio prieš intymią partnerę pasireiškimas gali būti veikiamas ne tik asmens ar jo santykių charakteristikų, bet ir asmeniui siūlomos pagalbos bendruomenėje prieinamumo. Atitinkamai ne mažiau svarbu skirti dėmesio ir smurtinio elgesio prieš partnerę korekcijai.

Didelė dalis taikomų smurtavusių prieš partnerę asmenų elgesio keitimo programų yra grįstos Duluto (angl. Duluth) modeliu (Yakeley, 2022). Remiantis feministinės teorijos šalininkų išvalgomis, Duluto modeliu grįstos programos akcentuoja poros santykiuose taikomas galios ir kontrolės priemonės ir jų vaidmenį pasireiškiant smurtiniam elgesiui (Murphy et al., 2022). Šių programų tikslas – taikant psichoedukaciją ir tam tikrus kognityvinės elgesio terapijos (sutr. KET) elementus keisti smurtavusio asmens nuostatas dėl galios ir patriarchalinės santvarkos santykiuose (Bohall et al., 2016).

Kalbant apie Duluto modeliu grįstos programos taikymo praktiką mūsų šalyje, statistiniai duomenys atskleidžia, kad, organizuojant darbą su smurtavusiais asmenimis Lietuvos probacijos tarnyboje (sutr. LPT), viena dažniausiai šiai teisės pažeidėjų grupei taikomų elgesio korekcijos priemonių – šiuo modeliu grįsta Intervencinė programa smurtavusiesiems šeimoje (sutr. IPSŠ; LPT, 2022, 2023, 2024). Šią programą sudaro 2 individualūs ir 24 grupiniai užsiėmimai, o jos metu kiekvienam dalyviui sudaromas individualus saugumo planas, padedantis valdyti smurtinio elgesio riziką, taip pat pristatomos įvairios smurto prieš partnerę formos ir lavinami programos dalyvių įgūdžiai bendrauti su partnere, nenaudojant smurto (Potkaj & Alisherov, 2016).

Visgi empirinių tyrimų rezultatai rodo, jog Duluto modeliu grįstos korekcinės programos pasizymi nedideliu efektyvumu: nors iškart, baigus programą, būna retesnis smurtinio elgesio pasireiškimas ir mažesnis smurtinį elgesį palaikančių nuostatų išreikštumas, ilgalaikėje perspektyvoje fiksuojamas panašaus lygio programoje dalyvavusių ir nedalyvavusių asmenų smurtinio elgesio recidyvas (Herman et al., 2014). Metaanalizių, lyginančių šių programų ir kitokio pobūdžio intervencijų efektyvumą, rezultatai taip pat patvirtina, kad Duluto modeliu grįstų programų efektyvumas valdant pakartotinio smurtinio elgesio riziką yra nedidelis (Arias et al., 2013; Zarling & Russell, 2022). Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta IPSŠ efektyvumo tyrimų, tačiau didelė dalis IPSŠ dalyvių teigiamai vertino šios programos poveikį santykiams su partnere ir gebėjimui konstruktyviai spręsti konfliktines

situacijas, tinkamai reikšti jausmus (Uscila, 2019). Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje IPSS yra vienas pagrindinių prieš intymią partnerę smurtavusių asmenų smurtinio elgesio korekcijos įrankių, svarbu tyrinėti šios programos vaidmenį valdant smurtinio elgesio riziką. Elgesio keitimo programų prieinamumas laikytinas egzosistemos lygmens veiksmu (Dutton, 1985), kuris, tikėtina, gali padėti suvaldyti smurto prieš intymią partnerę pasireiškimo riziką.

1.5. Smurtavusiam asmeniui teikiamos pagalbos individualizavimo svarba ir iššūkiai

Išsamus prieš partnerę smurtavusiems asmenims būdingų psichologinių charakteristikų ir smurto rizikos veiksnių vertinimas leidžia parinkti šiems asmenims tinkamiausias intervencijas ir valdyti jų smurtinio elgesio riziką, kartu užtikrinti šio asmens artimųjų saugumą. Būtinybę įvertinti nusikaltusio asmens kriminogeninius poreikius ir nusikalstamo elgesio rizikos lygį savo darbuose akcentavo kanadiečių mokslininkai Andrews ir Bonta (2010), pasiūlę darbui su nuteistaisiais plačiai taikomą RNR modelį. Remiantis šiuo modeliu, prieš pradėdant darbą su nusikaltusiu asmeniu, būtina:

1. įvertinti jo nusikalstamo elgesio rizikos lygį ir nustatyti atitinkamą darbo su asmeniu intensyvumą (rizikos principas);
2. identifikuoti nusikalsti paskatinusius kriminogeninius poreikius (poreikio principas);
3. parinkti kriminogeninius poreikius ir asmens gebėjimus atitinkančias intervencijos priemones (atliepiamumo principas).

Kalbant apie nusikalstamo elgesio riziką, skiriami statiški (kitais tariant, nekintantys, istoriniai) rizikos veiksniai ir dinamiški rizikos veiksniai, kitaip vadinami kriminogeniniais poreikiais, kurių valdymui gali būti tikslingai parenkamos tam tikros intervencijos priemonės (Andrews & Bonta, 2010). Statiški rizikos veiksniai apima kriminalinio elgesio istoriją (padarytų teisės pažeidimų skaičių, pobūdį, sunkumą ir kt.), tam tikras nepalankias per gyvenimą pasireiškusias patirtis (pvz., tėvų smurtą, artimo šeimos nario netektį ir pan.). Nusikalstamo elgesio rizikos valdymas turi būti orientuotas į asmens kriminogeninius poreikius, kurie gali apimti tam tikrus nekonstruktyvius elgesio modelius ar nusikalstamą elgesį palaikančias nuostatas, psichikos sveikatos problemas, piktnaudžiavimą psichoaktyviosiomis medžiagomis ir kt. Empirinių tyrimų rezultatai patvirtina, kad RNR principų laikymasis padeda pasiekti pozityvių rezultatų

dirbant su įvairiomis teisės pažeidėjų grupėmis (Hanson et al., 2009; Vitopoulos et al., 2012), taip pat su smurtinius nusikaltimus padariusiais asmenimis (Stewart et al., 2014; Travers et al., 2021).

Atliepian poreikį įvertinti teisės pažeidėjų pakartotinio nusikalstamo elgesio riziką, ilgą laiką praktikoje buvo taikomi du nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo modeliai: klinikinis ir statistinis. Taikant klinikinį rizikos vertinimo modelį buvo remiamasi vertinimą atliekančio eksperto nuomone ir patirtimi (Andrews & Bonta, 2010), tačiau vertinimo procesas nebuvo griežtai struktūruotas (Philipse, 2005), o toks vertinimo būdas buvo neišvengiamai susijęs su vertinančio eksperto subjektyvumo problema. Statistinis rizikos vertinimo modelis numato struktūruotą vertinimo procedūrą, aiškias jos atlikimo taisykles, remiasi empirinių tyrimų rezultatais ir akcentuoja rizikos veiksnius, reikšmingai susijusius su nusikalstamu elgesiu (Philipse, 2005). Remiantis statistiniu nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo modeliu, atlikus vertinimą dažniausiai yra apskaičiuojama skaitinė nusikalstamo elgesio rizikos išraiška, žyminti asmens rizikos lygį (Čėsniėnė ir kt., 2015).

Tobulėjant nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo instrumentams vis plačiau imta taikyti struktūruotu specialisto sprendimu (angl. structured professional judgement) grįstus instrumentus. Šie instrumentai numato tam tikrą nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo proceso struktūrą, vertintinus rizikos veiksnius, kartu leidžia atsižvelgti į konkrečiam asmeniui būdingas unikalias charakteristikas, aplinkybes, rizikos veiksnių kombinacijas, o tai padeda specialistui numatyti rizikos valdymo kryptį bei individualizuoti asmeniui teikiamą pagalbą (Philipse, 2005).

Lietuvoje, siekiant atliepti prieš partnerį smurtaujančių asmenų rizikos vertinimo instrumentų poreikį, 2012 m. birželio 25 d. Kalėjų departamento (KD) prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos³ direktoriaus įsakymu Nr. V-211 buvo aprobuoti tokie struktūruotu specialisto sprendimu grįsti instrumentai, kaip Prievartos tarp sutuoktinių rizikos vertinimo instrumentas (angl. *Spousal Assault Risk Assessment*, sutr. SARA; Kropp et al., 1999) ir Sutrumpintas smurto prieš sutuoktinę / partnerę rizikos vertinimo instrumentas (angl. *Brief Spousal Assault Risk Forms for the Evaluation of Risk*, sutr. B-SAFER; Kropp et al., 2005). Šie vertinimo instrumentai apima tiek statiškus, tiek dinamiškus rizikos veiksnius, kurie gali būti aktualūs vertinant pakartotinio smurto prieš intymią partnerę riziką, taip pat vertinimą atliekantis specialistas turi galimybę pažymėti asmeniui būdingus papildomus kriminogeninius poreikius. Reikėtų pabrėžti, kad taikant

³ Nuo 2023 m. sausio 1 d. – Lietuvos kalėjų tarnyba.

SARA ar B-SAFER, galutinį sprendimą dėl pakartotinio smurtinio elgesio pasireiškimo rizikos priima vertinimą atliekantis specialistas – nustato, ar smurtinio elgesio prieš intymų partnerį rizikos lygis yra žemas, vidutinis ar aukštas.

Nors yra bandymų diegti Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje struktūruotu specialisto sprendimu grįstus instrumentus, tik nedidelė šios sistemos specialistų dalis buvo apmokyta taikyti SARA, taip pat nesusiformavo vienoda šio instrumento taikymo praktika, o trumpesnė jo versija – B-SAFER – nepasitelkiama praktinei veiklai. Dažniausiai praktikoje taikomu instrumentu Lietuvoje tapo kombinuotu vertinimo modeliu grįsta teisės pažeidėjo vertinimo sistema OASys (Laurinaitytė ir kt., 2017), skirta nspecifinio nusikalstamo elgesio rizikai vertinti. Pažymėtina, kad, remiantis Lietuvoje galiojančiais teisės aktais, nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas turi būti atliekamas dviem nuteistųjų kategorijoms – probuojamiesiems (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 10 str.) ir nuteistiesiems, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 53 str. 2 d.), visgi šiuo metu daugumai už smurtą artimoje aplinkoje, taigi ir už smurtą prieš partnerę, teistų asmenų yra skiriamos su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės (Valstybės duomenų agentūra, 2025). Kadangi ne visiems alternatyvias bausmes atliekantiems asmenims galioja teisinės nuostatos dėl privalomo nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo, toks vertinimas dažnai gali nebūti atliekamas.

Lietuvos probacijos tarnybos pateikti duomenys patvirtina, kad pastaraisiais metais atliekamas nedidelės LPT priežiūroje esančių asmenų dalies pakartotinio smurto prieš partnerę rizikos vertinimas: 2020–2022 m. LPT buvo atliktas 351 vertinimas, taikant SARA (LPT, 2023b), o LPT priežiūroje esančių asmenų, teistų už smurtą artimoje aplinkoje, skaičius vien 2022 m. siekė 4636 (LPT, 2023a). Taigi LPT praktika rodo, kad prieš partnerę smurtavusių asmenų psichologinėms charakteristikoms ir šiai grupei būdingiems rizikos veiksniams nėra skiriamas deramas dėmesys. Išsamesnio vertinimo stoka gali lemti ir nepakankamą intervencijų individualizavimą, formalų to paties intervencijos priemonių paketo taikymą, neįvertinant jų atitikties asmens rizikai ir kriminogeniniams poreikiams.

Pastarųjų metų mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad smurtinio elgesio rizikos vertinimų stoka kelia sunkumų individualizuojant darbą su smurtavusiais asmenimis: užsienyje nepakankamai atsižvelgiama į individualias smurtavusių asmenų charakteristikas, todėl skirtingų tipų teisės pažeidėjams dažnai taikomos panašios intervencijos priemonės (Weber & Bouman, 2020). Lietuvoje smurto artimoje aplinkoje atvejais vis dar

stokojama teismo skiriamų įpareigojimų individualizavimo (Nikartas & Jarutienė, 2022), o korekcinio darbo turinys dažniausiai nėra grindžiamas individualaus asmens vertinimo rezultatais (Michailovič ir kt., 2021).

Korekcinio darbo su teisės pažeidėju individualizavimas gali kelti specialistams praktinių sunkumų, nes kriminogeninių poreikių nustatymas reikalauja išsamaus asmens įvertinimo ir aktyvaus jo paties įtraukimo į pagalbos individualizavimo procesą. Remiantis Bradshaw (1972) socialinių poreikių taksonomija, išskirtini: 1) normatyviniai poreikiai, susiję su visuomenės požiūriu, asmeniui būtinomis paslaugomis; 2) jaučiami poreikiai, t. y. asmens norimos gauti paslaugos; 3) išreiškiami poreikiai, t. y. asmens išsakomi norai dėl pageidaujamų gauti paslaugų; 4) lyginamieji poreikiai, t. y. paslaugos, siūlomos panašiomis charakteristikomis pasižymintiems asmenims. Taigi darbo su teisės pažeidėju individualizavimo procesui svarbu atkreipti dėmesį į visus Bradshaw (1972) išskirtus poreikių tipus.

Vis dėlto kai kuriais atvejais pagalbos asmeniui individualizavimo procesą gali sutrikdyti episteminio neteisingumo (angl. *epistemic injustice*) reiškinys – neteisingumas tam tikrų žmonių atžvilgiu, atsirandantis dėl nevienodų galimybių turėti tam tikros sferos žinių. Skiriamas dviejų tipų episteminis neteisingumas: 1) liudijimo (angl. *testimonial*) neteisingumas, kai asmuo nelaikomas patikimu informacijos šaltiniu; 2) hermeneutinis neteisingumas, kai asmuo negali perteikti savo poreikių dėl tam tikrų socialinių barjerų (Fricker, 2017). Tad, viena vertus, individualizuojant darbą su teisės pažeidėju, svarbu gebėti identifikuoti jo kriminogeninius poreikius aktyviai įtraukiant į šį procesą patį asmenį, kita vertus, toks reiškinys kaip episteminis neteisingumas gali kelti praktinių pagalbos individualizavimo sunkumų. Remiantis empirinių tyrimų rezultatais, dėl episteminio neteisingumo pasireiškimo normatyviniai, jaučiami, išreiškiami ir lyginamieji asmens poreikiai gali nesutapti tarpusavyje ir būti neteisingai suprasti specialistų, dirbančių su pažeidžiamomis visuomenės grupėmis (Mason, 2025).

Svarbu pažymėti, kad vis dar stokojama korekcinio darbo su smurtavusiais prieš partnerę asmenimis individualizavimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje tyrimų. Atitinkamai tiriant smurtinio elgesio prieš intymią partnerę rizikos valdymo galimybes, svarbu nustatyti, ar į smurtavusių asmenų kriminogeninius poreikius pakankamai atsižvelgiama planuojant taikytinas intervencijos priemones.

1.6. Tyrimo aktualumas, naujumas ir praktinė reikšmė

Statistiniai ir viktimologinių apklausų duomenys rodo, kad smurtas prieš intymią partnerę išlieka svarbi problema tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio šalyse, o tai palaiapsniui skatina kurti šią problemą atliepiančią teisinę bazę ir taikyti praktines smurtinio elgesio korekcijos priemones. Persekiojimas, ypač dažnai pasitaikantis tarp intymių partnerių, yra vėliausiai Lietuvoje kriminalizuota smurto forma, menkai tyrinėta tiek iš nukentėjusiųjų, tiek iš teisės pažeidėjų perspektyvos. Intymios partnerės persekiojimo tyrinėjimai padėtų atskleisti tiek šios problemos aktualumą Lietuvoje, tiek persekiojotųjų individualias charakteristikas ir savitų intervencijos priemonių persekiotojams poreikį. Tad šio **tyrimo naujumas** sietinas su tuo, kad jo metu bus siekiama atskleisti persekiojimo paplitimą Lietuvoje iš nukentėjusiųjų ir už smurtą prieš partnerę teistų asmenų perspektyvų, taip pat išanalizuoti už persekiojimą teistų asmenų individualias charakteristikas.

Remiantis Dutton (1985) sudėtinu ekologiniu modeliu ir kitomis smurtinio elgesio formavimąsi aiškinančiomis teorijomis (Alexander et al., 1991; Brennan et al., 1998; Crick & Dodge, 1994; Dobash & Dobash, 2003; Ehlers & Clark, 2000; Huesmann, 1988), svarbus vaidmuo tenka smurtauti linkusio asmens psichologinėms charakteristikoms: nepalankių vaikystės patirčių istorijai, asmenybės bruožams, prierašumo tarpasmeniniuose santykiuose ypatumams, psichikos sveikatos sunkumams ir kt. Šiai teisės pažeidėjų grupei būdingų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajų tyrinėjimai ne tik padėtų formuoti šių asmenų psichologinio vertinimo praktiką, bet ir atskleistų galimą smurtinio elgesio prieš partnerę formavimosi procesą. Taigi šio **tyrimo naujumas** sietinas ir su tuo, kad jo metu bus siekiama iširti prieš intymią partnerę smurtavusių asmenų psichologinių charakteristikų tarpusavio ryšius. Ši tyrimo kryptis ne tik padės atsakyti į klausimą, kaip smurto prieš partnerę rizikos veiksniai sąveikauja tarpusavyje, bet ir leis fomuluoti praktines rekomendacijas dėl galimų smurto rizikos valdymo krypčių.

Remiantis Andrews ir Bonta (2010) suformuluotais darbo su teisės pažeidėjais principais, svarbu ne tik įvertinti smurtavusiam asmeniui būdingus kriminogeninius poreikius, bet ir, planuojant darbą su teisės pažeidėju, parinkti jam tinkamas bei efektyvias intervencijos ir pagalbos priemones (atliepiamumo principas). Kitaip tariant, pagalbos teikimas teisės pažeidėjui turi būti individualizuojamas – pirmenybė tiekama smurtinio elgesio pasireiškimą paskatinusių kriminogeninių poreikių valdymui. Darbą su asmenimis, smurtavusiais prieš intymią partnerę, tyrinėjantys autoriai (pvz.,

Hilton & Ennis, 2020) pabrėžia, kad siekiant valdyti smurtinio elgesio riziką, svarbus tiek bendrojo atliepiamumo principas (t. y. mokslu grįstų ir efektyvių intervencijos priemonių taikymas teisės pažeidėjams), tiek savito atliepiamumo principas (t. y. taikomų intervencijos priemonių atitiktis individualioms teisės pažeidėjo charakteristikoms). Analizuojant mokslinėje literatūroje pateikiamas įžvalgas ir praktinėje veikloje taikomus darbo su smurtavusiais prieš intymią partnerę metodus, akcentuojamas individualizuoto požiūrio į smurtavusio asmens patiriamus sunkumus poreikis (Butters et al., 2021; Day et al., 2009). Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad, skiriant su laivės atėmimu nesusijusias bausmes asmenims, smurtavusiems artimoje aplinkoje, teismo skiriami įpareigojimai ir draudimai nėra pakankamai individualizuojami (Nikartas & Jarutienė, 2022). Vis dėlto vykdam visuomenėje atliekamas bausmes, išlieka galimybė individualizuoti smurtavusiems asmenims teikiamą pagalbą bausmių vykdymo sistemos lygmeniu, todėl šio **tyrimo rezultatai bus naudingi praktiniu požiūriu**, atskleidžiant pagalbos individualizavimo ypatumus ir šio proceso tobulinimo perspektyvas.

Šio tyrimo metu taip pat bus siekiama atskleisti smurtavusiems asmenims taikomų intervencijos priemonių vaidmenį valdant pakartotinio smurtinio elgesio riziką. Aptariant smurto prieš moteris problemą ir galimus jos sprendimo būdus tarptautiniu lygmeniu, smurtinio elgesio keitimas ir pagalbos smurtavusiam asmeniui teikimas įvardijamas kaip svarbi pakartotinio smurtinio elgesio prevencijos kryptis. Pavyzdžiui, paminėtinas 1992 m. Jungtinių Tautų Komiteto dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims priimtās Bendrosios rekomendacijos Nr. 19 24 punktas, kuriame akcentuojama, kad viena iš svarbių priemonių kovojant su smurtu šeimoje – rehabilitacijos programų taikymas asmenims, smurtaujantiems artimoje aplinkoje. Be to, Stambulo konvencijos 16 str. 1 d. pažymima, kad konvenciją ratifikavusios šalys privalo inicijuoti ir skatinti programų, padedančių smurtavusiems asmenims perimti nesmurtinio elgesio būdus tarpasmeniniuose santykiuose, taikymą, taip užkertant kelią pakartotiniam smurtiniam elgesiui ir keičiant įsisavintus smurtinio elgesio modelius.

Analizuojant Lietuvoje galiojančius teisės aktus matyti, kad nacionaliniu lygmeniu intervenciniam darbui su asmenimis, smurtavusiais prieš intymią partnerę, pastaraisiais dešimtmečiais taip pat skiriama vis daugiau dėmesio. Priimant smurto prieš intymią partnerę problemai aktualius teisės aktus Lietuvoje palaipsniui buvo orientuojamasi į smurtavusių asmenų elgesio korekciją: 2008 m., papildžius Lietuvos Respublikos baudžiamąjį

kodeksą (BK), atsirado galimybė taikyti smurtavusiam asmeniui baudžiamojo poveikio priemonę, numatančią dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose (BK 72² str.). Vėliau, siekiant užtikrinti tarpinstitucinį atsaką į smurto prieš partnerę problemą, Lietuvoje 2011 m. buvo priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, o 2023 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja šio įstatymo redakcija, kurioje akcentuojama būtinybė teikti pagalbą smurtavusiems asmenims ir vykdyti smurtinį elgesį keičiančias programas, pasitelkiant ne tik Lietuvos bausmių vykdymo sistemos institucijų, bet ir savivaldybių išteklius.

Atsižvelgiant į tai, kad smurtavusio asmens elgesio korekcija yra viena iš prioritetinių smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimo krypčių, galima daryti išvadą, kad tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos šalyse, bandant spręsti smurto artimoje aplinkoje problemą, vis labiau akcentuojama pagalbos smurtavusiems asmenims teikimo strategija (Jeffrey et al., 2018). Remiantis Dutton (1985) sudėtinu ekologiniu modeliu, pagalbos smurtavusiam asmeniui prieinamumas bendruomenėje laikytinas vienu iš egzosistemos lygmens smurtinio elgesio recidyvo veiksmių. Dėl šios priežasties itin svarbu tyrinėti smurtinio elgesio keitimui pasitelkiamų priemonių prieinamumą ir taikymo ypatumus, taip pat skatinti mokslu grįstą pagalbą teikimo būdų taikymą praktinėje veikloje. Užsienio šalyse atlikti tyrimai rodo nedidelį Duluto modeliu grįstą smurtinį elgesį keičiančių programų efektyvumą dirbant su asmenimis, teistais už smurtą prieš partnerę (Arias et al., 2013; Zarling & Russell, 2022). O Lietuvoje vis dar stokojama tyrimų, analizuojančių prieš intymią partnerę smurtavusiems asmenims taikomas Duluto modeliu grįstos IPSS vaidmenį, valdant pakartotinio smurtinio elgesio riziką. Todėl **šio tyrimo rezultatai bus aktualūs** atskleidžiant, ar praktinėje veikloje pasitelkiamas Duluto modeliu grįstos IPSS taikymas sietinas su retesniu smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvu.

1.7. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Šio tyrimo tikslas – atskleisti prieš intymią partnerę smurtavusių vyrų individualių charakteristikų ir intervencinio darbo su šia teisės pažeidėjų grupe ypatumų sąsajas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti vienos iš smurto prieš intymią partnerę formų – persekiojimo – paplitimą Lietuvoje, atskleisti už intymios partnerės persekiojimą teistų vyrų individualias charakteristikas.

2. Ištirti vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, nepalankių vaikystės patirčių, psichopatijos bruožų, psichikos sveikatos sunkumų, smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų ir prieraišumo romantiniuose santykiuose tarpusavio sąsajas.
3. Palyginti Duluto modeliu grįstoje Intervencinėje programoje smurtavusiesiems šeimoje dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų psichologines, sociodemografines charakteristikas ir kriminalinio elgesio istorijos ypatumus.
4. Palyginti smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo dažnumą tarp Duluto modeliu grįstoje Intervencinėje programoje smurtavusiesiems šeimoje dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę.

2. METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

I tyrimo etape, kurio metu vykdyta Lietuvos gyventojų apklausa, dalyvavo 1517 asmenų, jų amžius svyravo nuo 18 iki 87 m. Tyrimo dalyvių amžiaus vidurkis siekė 47,6 ($SD = 16,4$). Moterys sudarė 53,9 proc. šios tyrimo imties ($n = 817$), vyrai sudarė 46 proc. tyrimo imties ($n = 699$). 1280 šio tyrimo etapo dalyvių (84,4 %) nurodė esantys lietuvių tautybės, 237 tyrimo dalyviai (15,6 %) nurodė esantys kitos tautybės. 526 asmenys (34,7 %) šioje tyrimo imtyje nurodė įgiję auštąjį, 866 asmenys (57,1 %) – profesinį, 125 asmenys (8,2 %) – vidurinį arba žemesnį išsilavinimą. 857 šio tyrimo etapo dalyviai (56,6 %) buvo susituokę, 385 dalyviai (25 %) – vieniši, 137 dalyviai (9 %) – išsiskyrę, 134 dalyviai (8,7 %) – našliai (-ės), 4 asmenys (0,3 %) nurodė kitą šeiminių padėtį. 922 tyrimo dalyviai (60,8 %) nurodė dirbantys, 137 dalyviai (9 %) nurodė nedirbantys, 458 dalyviai (30,2 %) teigė turintys kitą užimtumo statusą.

II tyrimo etape dalyvavo 150 vyrų, esančių LPT priežiūroje dėl smurtinio pobūdžio nusikaltimų prieš intymią partnerę. Atrenkant tyrimo dalyvius buvo atsižvelgiama į paskutinio nusikaltimo, dėl kurio skirta LPT priežiūra, pobūdį. Tyrime dalyvavo skirtingų LPT teritorinių padalinių priežiūroje esantys vyrai: 39 (26 %) iš jų buvo Vilniaus arba Vilniaus regiono skyriaus, 30 (20 %) – Panevėžio regiono skyriaus, 30 (20 %) – Šiaulių regiono skyriaus, 28 (19 %) Kauno skyriaus ir 23 (15 %) – Klaipėdos regiono skyriaus priežiūroje. Tyrimo dalyvių amžius svyravo nuo 23 iki 59 m. ($M = 41,62$, $SD = 9,91$). 56 tyrimo dalyviai (37,3 %) nurodė įgiję profesinį išsilavinimą, 36 (24 %) – vidurinį, 31 (20,7%) – pagrindinį, 14 (9,3 %) – aukštąjį, 13 (8,7 %) – pradinį išsilavinimą. 84 tyrimo dalyviai (56 %) buvo dirbantys, 59 (39,3 %) – nedirbantys, 7 (4,7 %) nurodė kitą užimtumo statusą. 126 vyrai (84 %) nuorodė esantys lietuvių tautybės, 24 (16 %) – kitos tautybės. Tyrimo metu 75 dalyviai (50 %) turėjo partnerę, 49 (32,7 %) buvo vedę, 14 (9,3 %) – vieniši, 10 (6,7 %) buvo išsiskyrę, 2 (1,4 %) nurodė kitą šeiminių padėtį. 103 vyrai (68,7 %) nurodė gyvenantys kartu su nukentėjusiaja, 45 vyrai (31,3 %) nurodė gyvenantys skyrium.

III tyrimo etape, kurio metu buvo koduojama informacija iš II tyrimo etapo dalyvių asmens bylų, dalyvavo 121 iš 150 tyrimo dalyvių (81 % II tyrimo etapo imties). Pagrindinės pasitraukimo iš III tyrimo etapo priežastys buvo susijusios su techninėmis klaidomis, neleidžiančiomis susieti II ir III tyrimo etapų dalyvių duomenų, taip pat su tuo, jog dalis tyrimo dalyvių

nesutiko, kad tyrėja susipažintų su jų asmens bylų medžiaga. II tyrimo etape dalyvavusių ir III tyrimo etape nedalyvavusių vyrų sociodemografinės charakteristikos skyrėsi nereikšmingai: amžius ($Z = -0,32, p = 0,75$), išsilavinimas ($Z = -0,38, p = 0,70$), šeiminė padėtis ($\chi^2 = 1,89, p = 0,86$), nepilnamečių vaikų auginimas ($\chi^2 = 0,06, p = 0,81$), gyvenimas skyrium nuo partnerės ($\chi^2 = 0,40, p = 0,53$), užimtumo statusas ($\chi^2 = 0,10, p = 0,76$), tautybė ($\chi^2 = 1,10, p = 0,29$), gyvenamoji vieta ($\chi^2 = 2,72, p = 0,26$). Vidutinis III tyrimo etape dalyvavusių asmenų teistumų skaičius siekė 5,10 ($SD = 3,28, min = 1, max = 15$). 53 vyrai (43,8 proc.) praicityje bent kartą buvo teisti už fizinį smurtą prieš intymią partnerę, tokio pobūdžio teistumų skaičiaus vidurkis siekė 1,81 ($SD = 1,18, Min = 1, Max = 6$).

IV tyrimo etape, kurio metu iš LPT darbuotojų buvo renkama informacija apie II tyrimo etapo dalyviams taikytas intervencijos priemonės ir jų smurtinio elgesio recidyvą, buvo surinkti duomenys apie 141 II tyrimo etapo dalyvį. Pagrindinės pasitraukimo iš IV tyrimo etapo priežastys – tyrimo dalyvio mirtis, techninės klaidos, neleidžiančios susieti II, III ir IV tyrimo etapų dalyvių duomenų. IV tyrimo etapo metu buvo apklausti 79 tyrimo dalyvių priežiūrą vykdę LPT darbuotojai: visų apklaustų LPT darbuotojų pareigos buvo susijusios su LPT registruose esančių asmenų priežiūra, apklaustų LPT darbuotojų imtį sudarė 7 vyrai ir 72 moterys: 13 proc. apklaustų darbuotojų dirbo LPT Vilniaus skyriuje, 19 proc. – LPT Vilniaus regiono skyriuje, 19 proc. – LPT Kauno skyriuje, 15 proc. – LPT Klaipėdos regiono skyriuje, 19 proc. – LPT Šiaulių regiono skyriuje, 14 proc. – LPT Panevėžio regiono skyriuje. Pažymėtina, kad dalis apklaustų LPT darbuotojų vykdė kelių tyrimo dalyvių priežiūrą.

2.2. Tyrimo instrumentai

I tyrimo etapo instrumentai

Persekiojimo paplitimo tyrimo anketa. Ši anketa buvo sukurta tyrėjų grupės, vykdant mokslinį projektą „Persekiojimas artimoje aplinkoje: suvokimas, paplitimas ir reagavimo į jį galimybės Lietuvoje (PERARA)“, finansuotą Lietuvos mokslo tarybos ir vykdytą 2021 vasario 1 d.–2022 gruodžio 31 d. (sutartis Nr. S-GEV-21-4). Tyrimo anketa sukurta remiantis ankstesnių persekiojimo reiškinių nagrinėjusių tyrimų instrumentais (pvz., Matos et al., 2019; McEwan et al., 2020; Sheridan et al., 2001). Naudojant šią anketa rinkti 1) demografiniai tyrimo dalyvių duomenys (amžius, lytis, šeiminė padėtis, užimtumo statusas ir kt.) ir 2) duomenys apie persekiojimo patyrimą (ar asmuo bent kartą gyvenime patyrė persekiojimą, patirto persekiojimo dažnumas, trukmė, santykis su persekiotoju, fizinio smurto

pasireiškimas persekiojimo metu, persekiotojo lytis ir kt.). Prieš užduodant klausimus apie persekiojimo patyrimą, kiekvienam tyrimo dalyviui pateiktas persekiojimo apibrėžimas: „Persekiojimas – tai toks elgesys, kai vienas žmogus kitam žmogui nepageidaujant sistemingai, įkyriai jį sekiojo, stebėjo, kontroliavo, rinko apie jį informaciją, kontaktavo su juo įvairiomis formomis (tiesiogiai, per kitus asmenis, raštu, telekomunikacijų ar elektroninių ryšių priemonėmis), grasino smurtu arba smurtavo. Šis elgesys galėjo sukelti nukentėjusiam asmeniui nuolatinę įtampą, baimę, riboti asmens veiksmų laisvę ir pan.“

II tyrimo etapo instrumentai

Sociodemografinių duomenų anketa. Šioje anketoje tyrimo dalyviams buvo pateikiami klausimai apie jų amžių, gyvenamąją vietą, tautybę, pagrindinį užimtumą, išsilavinimą, šeiminių padėčių, kartu gyvenančius nepilnamečius vaikus ir kt. (žr. 1 priedą).

Suaugusiųjų prieraišumo skalė (angl. *The Experiences in Close Relationship Scale*, ECR, Brennan et al., 1998, lietuviškos versijos autorės – B. Balsevičienė ir L. Šinkariova, 2010). Tai savistata grįsta skalė, skirta įvertinti suaugusio asmens prieraišumo stilių santykiuose su romantiniu (-e) partneriu (-e). Skalę sudaro dvi subskalės, atspindinčios dvi asmens prieraišumo dimensijas (iš viso 36 teiginiai): Vengimo (angl. *Avoidance*) subskalė – 18 teiginių (pvz., „Esu nelinkęs savo partnerei rodyti, ką jaučiu giliai širdyje“) ir Nerimastingumo (angl. *Anxiety*) subskalė – 18 teiginių (pvz., „Aš baiminuosi, kad mano partnerė gali mane palikti“). Tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti kiekvieną teiginį pagal skalę nuo 1 iki 5, kur 1 reiškė „Visiškai nesutinku“, o 5 – „Visiškai sutinku“. Abiejų subskalių įvertis yra visų jas sudarančių teiginių vertinimo vidurkis. Šiame tyrime Vengimo subskalės Cronbacho $\alpha = 0,86$, Nerimastingumo subskalės Cronbacho $\alpha = 0,87$. Gautas lietuviškos versijos autorių leidimas naudoti skalę tyrimo tikslais. Ši skalė pasirinkta tyrimui dėl to, kad, kitaip nei dalis prieraišumą matuojančių instrumentų (pvz., *Adult Attachment Interview*, AAI, Hesse, 2008), ji skirta nagrinėti prieraišumą būtent romantiniuose santykiuose. Kitų autorių tyrimuose ECR Vengimo subskalės Cronbacho α svyrudavo nuo 0,86 iki 0,87, ECR Nerimastingumo subskalės Cronbacho α svyrudavo nuo 0,85 iki 0,87 (Alonso-Arbiol et al., 2008; Seitzl et al., 2016).

Visapusiško psichopatinės asmenybės įvertinimo klausimynas – savistatos versija (angl. *Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality – Self Report*, CAPP-SR, Sellbom & Cooke, 2020, lietuviškos versijos autoriai – I. Laurinaitytė, P. Dainiūtė ir A. Laurinavičius, 2020). Tai savistata grįstas klausimynas, skirtas įvertinti psichopatijos bruožų raišką.

Klausimynas apima šešias sritis, kurios skirstomos į 33 simptomų skales (iš viso 99 teiginiai): elgesio sritis – 18 teiginių (pvz., „Aš pripažįstu, kad esu sunkiai kontroliuojamas“), kognityvinė sritis – 15 teiginių (pvz., „Man dažnai sunku susitelkti į ką nors“), prierašumo sritis – 12 teiginių (pvz., „Bendravimas su kitais dažnai man yra erzinantis arba nemalonus“), dominavimo sritis – 18 teiginių (pvz., „Man labiau patinka vadovauti kitiems“), savasties sritis – 21 teiginys (pvz., „Dauguma žmonių mano, kad aš esu pranašesnis už juos“) ir emocijų sritis – 15 teiginių (pvz., „Išskaudindamas kitus teisinu save tuo, kad jie to nusipelnė“). Tyrimo metu dalyvių buvo prašoma pagal skalę nuo 1 iki 4 įvertinti, kiek kiekvienas klausimyno teiginys juos apibūdina, kur 1 reiškė „Netiesa“, o 4 – „Tiesa“. Subskalių įverčiai ir bendras viso klausimyno įvertis apskaičiuotas išvedant asmens pažymėtų balų vidurkį. Šiame tyrime CAPP-SR klausimyno Cronbacho $\alpha = 0,94$, elgesio srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,79$, kognityvinės srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,76$, prierašumo srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,62$, dominavimo srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,85$, savasties srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,84$, emocijų srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,52$. Gautas lietuviškos klausimyno versijos autorių leidimas naudoti klausimyną tyrimo tikslais. Tyrimo metu nuspręsta pasitelkti būtent šį klausimyną todėl, kad jis leidžia tyrinėti psichopatiją, remiantis naujausiu ir daugelį aktualių bruožų apimančiu psichopatijos modeliu (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015), akcentuojančiu romantinių santykių kokybei svarbius aspektus – dominavimą, prierašumą, emocinę sritį. Kitų autorių tyrimuose CAPP-SR klausimyno Cronbacho α siekė 0,84, elgesio srities subskalės Cronbacho α siekė 0,74, kognityvinės srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,74$, prierašumo srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,70$, dominavimo srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,74$, savasties srities subskalės Cronbacho $\alpha = 0,67$, o emocijų srities subskalės Cronbacho α siekė 0,70 (Sellbom et al., 2019).

Nepalankių vaikystės patirčių klausimynas (angl. *Adverse Childhood Experiences, ACE*, parengta pagal Dube et al., 2003; Felitti et al., 1998; lietuviškos versijos autoriai – Laurinaitytė et al., 2022b). Tai savistata grįstas klausimynas, skirtas įvertinti įvairaus pobūdžio nepalankių vaikystės patirčių patyrimo istoriją. Šį klausimyną sudaro 27 klausimai, apimantys fizinio smurto (2 klausimai), emocinio smurto (2 klausimai), seksualinio smurto (4 klausimai), fizinio apleistumo (2 klausimai) ir emocinio apleistumo (2 klausimai) patyrimą, smurtinio elgesio stebėjimo patirtį (6 klausimai), taip pat tokias nepalankias vaikystės patirtis kaip vieno iš tėvų (globėjų) mirtis (1 klausimas), tėvų (globėjų) skyrybos (1 klausimas), piktnaudžiavimas psichiką veikiančiomis medžiagomis kilmės šeimoje (2 klausimai), psichikos sveikatos

problemos kilmės šeimoje (1 klausimas), bandymų nusižudyti istorija kilmės šeimoje (1 klausimas), įkalinimo istorija kilmės šeimoje (1 klausimas), ilgiau nei 6 mėn. trukusi vieno iš tėvų (globėjo) emigracija (1 klausimas), buvimas globos institucijoje (1 klausimas). Tyrimo dalyvių buvo prašoma prisiminti laikotarpį iki jiems sukako 18 metų ir atsakyti į klausimus, pažymint atsakymą „Taip“ arba „Ne“. Už kiekvieną atsakymą „Taip“ buvo skiriamas 1 balas, o už kiekvieną atsakymą „Ne“ – 0 balų. Apskaičiuojant bendrą asmens nepalankių vaikystės patirčių įvertį buvo sumuojami visi už atsakymus „Taip“ skirti balai. Gautas lietuviškos klausimyno versijos autorių leidimas naudoti klausimyną tyrimo tikslais. Šis klausimynas pasitelktas tyrimo metu dėl plataus jo atskleidžiamų nepalankių vaikystės patirčių spektro, atskiro dėmesio ne tik smurtinio elgesio patyrimui, bet ir jo stebėjimui kilmės šeimoje. Be to, pasirenkant šį klausimyną atsižvelgta į tai, kad jis pasitelkiamas epidemiologinių tyrimų metu (pvz., Fujiwara, 2022) ir leidžia retrospektyviai įvertinti nepalankias vaikystės patirtis, taigi taikytinas suaugusiesiems.

ASEBA Savęs vertinimo lapas 18–59 m. asmenims (angl. *Adult Self Report for Ages 18–59*, ASR, Achenbach & Rescorla, 2003, lietuviškos versijos autoriai – R. Šimulionienė ir kt., 2010). Tai savistata grįstas klausimynas, skirtas įvertinti suaugusiųjų elgesio (eksternalius) ir emocinius (internalius) sunkumus. Klausimyną sudaro dvi dalys: Adaptyvaus elgesio vertinimo forma ir Bendra sunkumų vertinimo forma, tačiau šio tyrimo metu taikyta tik Bendra sunkumų vertinimo forma. Šią formą sudaro 120 teiginių, skirtų asmens patiriamų sunkumų vertinimui, ir 3 teiginiai, skirti piktnaudžiavimo psichiką veikiančiomis medžiagomis vertinimui ir sudarantys Psichiką veikiančių medžiagų vartojimo dažnumo skalę. Pildant formą, tyrimo dalyvių prašyta įvertinti, kiek kiekvienas teiginys apibūdina juos per pastaruosius 6 mėn. pagal skalę nuo 0 iki 2, kur 0 reiškė „neteisingas“, 2 – „visiškai teisingas arba dažniausiai teisingas“. Šio tyrimo metu naudota:

- Internalių sunkumų skalė (39 teiginiai), kurią sudaro Nerimastingumo / depresiškumo (18 teiginių, pvz., „Esu nervingas (-a) arba įsitempęs (-usi)“), Užsisklendimo (9 teiginiai, pvz., „Sunkiai susirandu ir išlaikau draugus“) ir Somatinių skundų (12 teiginių, pvz., „Jaučiuosi pervargęs (-usi) be jokios priežasties“) pirminės sunkumų skalės. Internalių sunkumų skalės įvertis šiame tyrime gaunamas išvedus trijų pirminių sunkumų skalių vidurkį. Šiame tyrime internalių sunkumų skalės Cronbacho $\alpha = 0,94$. Ansktesniuose tyrimuose Internalių sunkumų skalės Cronbacho α siekė 0,91 (Šimulionienė ir kt., 2010; de Vries et al., 2020).

- Eksternaliųjų sunkumų skalė (35 teiginiai), kurią sudaro Agresyvaus elgesio (15 teiginių, pvz., „Dažnai ginčijuosi“), Taisyklių laužymo (14 teiginių, pvz., „Esu impulsyvus (-i), elgiuosi neapgalvotai“) ir Erzinančio elgesio (6 teiginiai, pvz., „Dažnai giriuosi“) pirminės sunkumų skalės. Eksternaliųjų sunkumų skalės įvertis šiame tyrime gaunamas išvedus trijų pirminių sunkumų skalių vidurkį. Šiame tyrime eksternaliųjų sunkumų skalės Cronbacho $\alpha = 0,94$. Ankstesniuose tyrimuose Eksternaliųjų sunkumų skalės Cronbacho α svyravo nuo 0,84 iki 0,88 (Šimulionienė ir kt., 2010; de Vries et al., 2020).
- Bendrųjų sunkumų skalė (120 teiginių), kurią sudaro Internaliųjų, Eksternaliųjų sunkumų skalės, Mąstymo sunkumų pirminė skalė (10 teiginių, pvz., „Matau dalykus, kurių, kitų žmonių nuomone, nėra“), Dėmesio sunkumų pirminė skalė (15 teiginių, pvz., „Sunkiai sutelkiu ir išlaikau dėmesį“) ir Kitų problemų skalė (21 teiginys, pvz., „Bijau kai kurių gyvūnų, situacijų, nepažįstamų vietų“, „Jaučiuosi pernelyg apkrautas (-a) darbais“, „Esu pernelyg neryžtingas (-a)“). Bendras sunkumų įvertis šio tyrimo metu gaunamas išvedus visų devynių pirminių sunkumų skalių vidurkį. Šiame tyrime Bendros sunkumų skalės Cronbacho $\alpha = 0,97$. Kitų autorių tyrimuose šios skalės Cronbacho α siekė 0,95 (Šimulionienė ir kt., 2010; de Vries et al., 2020).

Šio tyrimo metu ASR nuspręsta naudoti dėl optimalaus pateikiamų klausimų skaičiaus, neilgai trunkančio bei paprasto klausimyno administravimo ir dėl to, kad ASR yra vienas iš nedaugelio Lietuvoje standartizuotų klausimynų, padedančių įvertinti asmens psichikos sveikatos būklę.

Pritarimo mitams, susijusiems su smurtu šeimoje, klausimynas (angl. *Domestic Violence Myth Acceptance Scale, DVMAS*, Peters, 2008). Tai savistata grįstas klausimynas, skirtas matuoti, kiek asmuo yra linkęs pritarti įvairaus pobūdžio stereotipiniams teiginiams apie smurtą prieš intymią partnerę, t. y. minimizuoti, pateisinti smurtą prieš intymią partnerę ar menkinti šio reiškinio mastus. Klausimyną sudaro keturios skalės (iš viso 18 teiginių): Smurto šeimoje minimizavimo skalė – 3 teiginiai (pvz., „Mano kaimynystėje retai pasitaiko smurto artimoje aplinkoje atvejų“), Smurtaujančio asmens pateisinimo skalė – 3 teiginiai (pvz., „Jei vyras smurtauja, taip nutinka dėl to, kad jis neteko kantrybės“), Su aukos elgesiu susijusių mitų skalė – 5 teiginiai (pvz., „Moterys galėtų išvengti fizinio smurto, jei jos retkarčiais nusileistų“) ir Su aukos asmenybe susijusių mitų skalė – 7 teiginiai (pvz., „Jei moteris

grįžta pas smurtautoją, tai turėtų būti susiję su jos pačios asmenybe“). Tyrimo dalyvių prašoma įvertinti, kiek jie pritaria kiekvienam klausimyno teiginiui pagal skalę nuo 1 iki 6, kur 1 reiškia „visiškai nesutinku“, o 6 – „visiškai sutinku“. Šiame tyrime DVMS Cronbacho $\alpha = 0,84$, Smurto šeimoje minimizavimo skalės Cronbacho $\alpha = 0,27$, Smurtaujančio asmens pateisinimo skalės Cronbacho $\alpha = 0,60$, Su aukos elgesiu susijusių mitų skalės Cronbacho $\alpha = 0,78$, o Su aukos asmenybe susijusių mitų skalės Cronbacho $\alpha = 0,69$. Kadangi šiame tyrime DVMS Smurto šeimoje minimizavimo skalės Cronbacho α siekė 0,27, o tai rodo nepakankamą skalės teiginių tarpusavio suderintumą (Vaitkevičius ir Saudargienė, 2006), nuspręsta, kad naudojant šią skalę gauti rezultatai atskirai nebus analizuojami. Gautas klausimyno autoriaus leidimas versti ir naudoti klausimyną tyrimo tikslais. DVMS klausimynas pasitelktas šiam tyrimui dėl to, kad ankstesniuose tyrimuose jo psichometrinės charakteristikos buvo pranašesnės nei kitų ši konstrukta matuojančių instrumentų (pvz., Saunders et al., 1987) bei trumpai truncančio instrumento administravimo. DVMS klausimyno Cronbacho α ankstesniuose tyrimuose svyravo nuo 0,85 iki 0,88 (Lelaurain et al., 2019; Peters, 2008).

III tyrimo etapo instrumentai

Asmens bylos duomenų kodavimo protokolas. Šis kodavimo protokolas apėmė informaciją iš paskutinio asmens teismo sprendimo (nuosprendžio arba baudžiamojo įsakymo) bei IRD žinybinio registro išrašo apie asmens teistumą istoriją. Koduojant duomenis iš paskutinio teismo sprendimo, remiantis Cornell (1996), pagal skalę nuo 1 iki 6 buvo fiksuojamas paskutinio smurtinio išpuolio prieš partnerę stiprumas: 1 – grasinimas smurtu be fizinio smurto panaudojimo; 2 – fizinis smurtas, nesukėlęs aukai sužeidimų; 3 – nedideli sužeidimai (pvz., nubrozdinimai, mėlynės, auką bandyta išprievartauti); 4 – rimti sužeidimai (pvz., lūžis, auka išprievartauta, šautinė ar durtinė žaizda); 5 – sunkūs sužeidimai (pvz., pavojingi gyvybei, auka išprievartauta kelis kartus); 6 – nužudymas; 7 – sunkesnio laipsnio nužudymas (pvz., nužudyti kelis žmonės, aukos kūno sudarkymas).

Koduojant duomenis iš paskutinio teismo sprendimo taip pat koduota informacija apie tai, ar tyrimo dalyvio ir jo partnerės santykiuose pasireiškia partnerės persekiojimo elementų (0 –persekiavimo elementų santykiuose su partnere nėra, 1 –persekiavimo elementų santykiuose su partnere yra).

Koduojant duomenis, pateiktus IRD žinybinio registro išrašuose, papildomai buvo fiksuojama paskutinio LPT priežiūros laikotarpio pradžia, bendras asmens teistumą už bet kokio pobūdžio nusikaltimus skaičius, teistumą už smurtinius nusikaltimus ne artimoje aplinkoje faktas ir skaičius,

teistumų už smurtą artimoje aplinkoje faktas ir skaičius, teistumų už fizinį smurtą prieš partnerę faktas ir skaičius, teistumų už seksualinį smurtą prieš partnerę faktas ir skaičius, teistumų už partnerės persekiojimą faktas ir skaičius (žr. 2 priedą).

Siekiant užtikrinti asmens bylos duomenų kodavimo patikimumą, 30 tyrimui pasitelktų teismo sprendimų buvo koduojami trijų tyrėjų, turinčių socialinių mokslų (psichologijos, sociologijos ir kriminologijos, socialinio darbo) srities magistro laipsnį ir ne trumpesnę nei penkerių m. nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo patirtį. Siekiant nustatyti nepriklausomų tyrėjų vertinimų tarpusavio suderintumą, koduojant teismo sprendimuose pateiktą informaciją, ranginiams duomenims apskaičiuotas intraklasinės koreliacijos koeficientas (ICC), dichotominiams duomenimis – Coheno svertinis κ koeficientas. ICC reikšmės interpretuotos remiantis tokiais kriterijais: $ICC < 0,40$ – suderintumas prastas; $0,40 \leq ICC \leq 0,59$ – suderintumas patenkinamas; $0,60 \leq ICC \leq 0,74$ – suderintumas geras; $0,75 \leq ICC \leq 1,00$ – suderintumas puikus (Cicchetti, 1994). Coheno svertinio κ koeficiento reikšmės interpretuotos remiantis tokiais kriterijais: $< 0,20$ – prastas suderintumas, $0,21-0,40$ – priimtinas suderintumas, $0,41-0,60$ – vidutinis suderintumas, $0,61-0,80$ – geras suderintumas, $0,81-1,00$ – labai geras suderintumas (Altman, 1991).

Tyrėjų tarpusavio suderintumas, vertinant paskutinio smurtinio elgesio epizodo prieš partnerę stiprumą, buvo puikus, nes intraklasės koreliacijos koeficiento (ICC) reikšmė svyravo tarp 0,92 ir 0,97 (3 lentelė). Tyrėjų tarpusavio suderintumas, vertinant informaciją apie persekiojimo elementus tyrimo dalyvių santykiuose su intymia partnere, buvo geras, nes Coheno svertinio κ koeficiento reikšmė svyravo nuo 0,78 iki 0,63 (3 lentelė).

3 lentelė. *Nepriklausomų tyrėjų vertinimų tarpusavio suderintumo rodikliai, koduojant informaciją iš 30 atsitiktinai atrinktų teismo sprendimų*

Paskutinio smurtinio elgesio epizodo prieš partnerę stiprumas		Kintamieji		
		Persekiojimo elementai santykiuose su intymia partnere		
ICC1	ICC2	1 vert. su 2 vert. Coheno svertinė κ	1 vert. su 3 vert. Coheno svertinė κ	2 vert. su 3 vert. Coheno svertinė κ
0,92	0,97	0,78	0,78	0,63

Pastaba. ICC1 – intraklasės koreliacijos koeficientas vertinant individualių nepriklausomų tyrėjų sutarimą; ICC2 – intraklasės koreliacijos koeficientas vertinant nepriklausomų tyrėjų vidurkį.

IV tyrimo etapo instrumentai

Anketa Lietuvos probacijos tarnybos darbuotojams apie asmeniui taikytas intervencijos priemones. Šios anketos pagrindu II tyrimo etapo dalyvių priežiūrą vykdančiams LPT darbuotojams buvo pateikiami klausimai apie konkrečių intervencijos priemonių taikymą asmeniui priežiūros metu ir šių priemonių taikymo pradžią. LPT darbuotojų taip pat klausta apie tai, ar jie turėjo neoficialios informacijos apie asmens pakartotinį smurtą prieš intymią partnerę, oficialios informacijos apie naujus asmeniui pradėtus ikiteisminius tyrimus bei nuteisimą už smurtą prieš intymią partnerę LPT priežiūros metu, fiksuotus priežiūros sąlygų pažeidimus, asmeniui papildomai teismo skirtus įpareigojimus / draudimus ir visuomenėje atliekamos bausmės pakeitimą įkalinimu arba areštu (žr. 3 priedą).

2.3. Tyrimo dizainas ir eiga

I tyrimo etapas vyko 2021 m. gegužės–birželio mėn. Anoniminę visuomenės apklausą atliko apklausų įmonė „Spinter Research“. Ji potencialiems tyrimo dalyviams pateikė internete prieinamą I tyrimo etapui sukurtą anketą. Prieš pateikiant anketos klausimus, kiekvienam tyrimo dalyviui buvo pateiktas informuotas sutikimas, pristatantis tyrimo tikslus, eigą ir tyrimo dalyvių teises. Šiam tyrimo etapui gautas Vilniaus universiteto Psichologinių tyrimų atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto pritarimas (Nr. 62/(1.3 E) 250000-KP-25).

Inicijuojant II tyrimo etapą 2022 m. vasario 3 d. raštu buvo kreiptasi į KD⁴. Rašte pristatytas planuojamas tyrimas, jo tikslas, tyrimo imtis ir numatomi tyrimo metodai. Gavus KD leidimą atlikti tyrimą, atskiro susitikimo metu LPT atstovams buvo pristatytas planuojamas tyrimas, jo tikslas, eiga, LPT priežiūroje esančių asmenų ir darbuotojų įtraukimo į tyrimą aspektai. Tyrimui atlikti gautas Vilniaus universiteto Psichologinių tyrimų atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto pritarimas (Nr. 15/(1.13 E) 250000-KT-5).

Vykdamas II tyrimo etapą, kiekvienam tyrimo dalyviui buvo pristatomas tyrimo tikslas ir eiga, gautas raštiškas kiekvieno tyrimo dalyvio sutikimas dalyvauti tyrime (žr. 1 priedą). II tyrimo etapo metu dalyviams buvo pateikti savistata grįsti klausimynai, kurie buvo pildomi individualiai LPT patalpose 2022 m. gruodžio mėn.–2023 m. balandžio mėn. Siekiant apsaugoti tyrimo dalyvių asmens duomenis, kiekvienam dalyviui buvo priskiriamas kodas. Taip pat, siekiant susieti šio ir vėlesnių tyrimo etapų duomenis,

⁴ Pažymėtina, kad iki 2022 m. liepos 1 d. LPT buvo pavaldi KD.

kiekvieno tyrimo dalyvio anketoje buvo žymima jos pildymo data ir asmens priežiūrą vykdančio LPT darbuotojo kontaktiniai duomenys.

III tyrimo etapas vyko 2023 m. vasario–gegužės mėn. Jo metu LPT buvo prašoma pateikti nuasmenintas II tyrimo etapo dalyvių asmens bylų ištraukas – teismo sprendimą ir IRD žinybinio registro išrašą apie asmens kriminalinio elgesio istoriją. III tyrimo etapui pasitelkti tik tų tyrimo dalyvių, kurie II tyrimo etapo metu sutiko, kad tyrimo metu būtų susipažįstama su jų asmens bylomis, duomenys, todėl II tyrimo etape dalyvių skaičius buvo mažesnis. LPT pateiktos asmens bylų ištraukos buvo koduojamos, vadovaujantis tyrimo autorės sudarytu Asmens bylos duomenų kodavimo protokolu (žr. 2 priedą).

IV tyrimo etapas vyko 2023 m. birželio–spalio mėn. Jame buvo kviečiami dalyvauti II tyrimo etapo dalyvių priežiūrą vykdančios LPT darbuotojai. Tyrime dalyvavę LPT darbuotojai buvo apklausiami telefonu. Siekiant identifikuoti II tyrimo etapo dalyvius ir susieti visų tyrimo etapų duomenis, prieš užduodant klausimus tyrime dalyvavusiems LPT darbuotojams buvo pateikiami II etapo tyrimo dalyviams priskirti kodai.

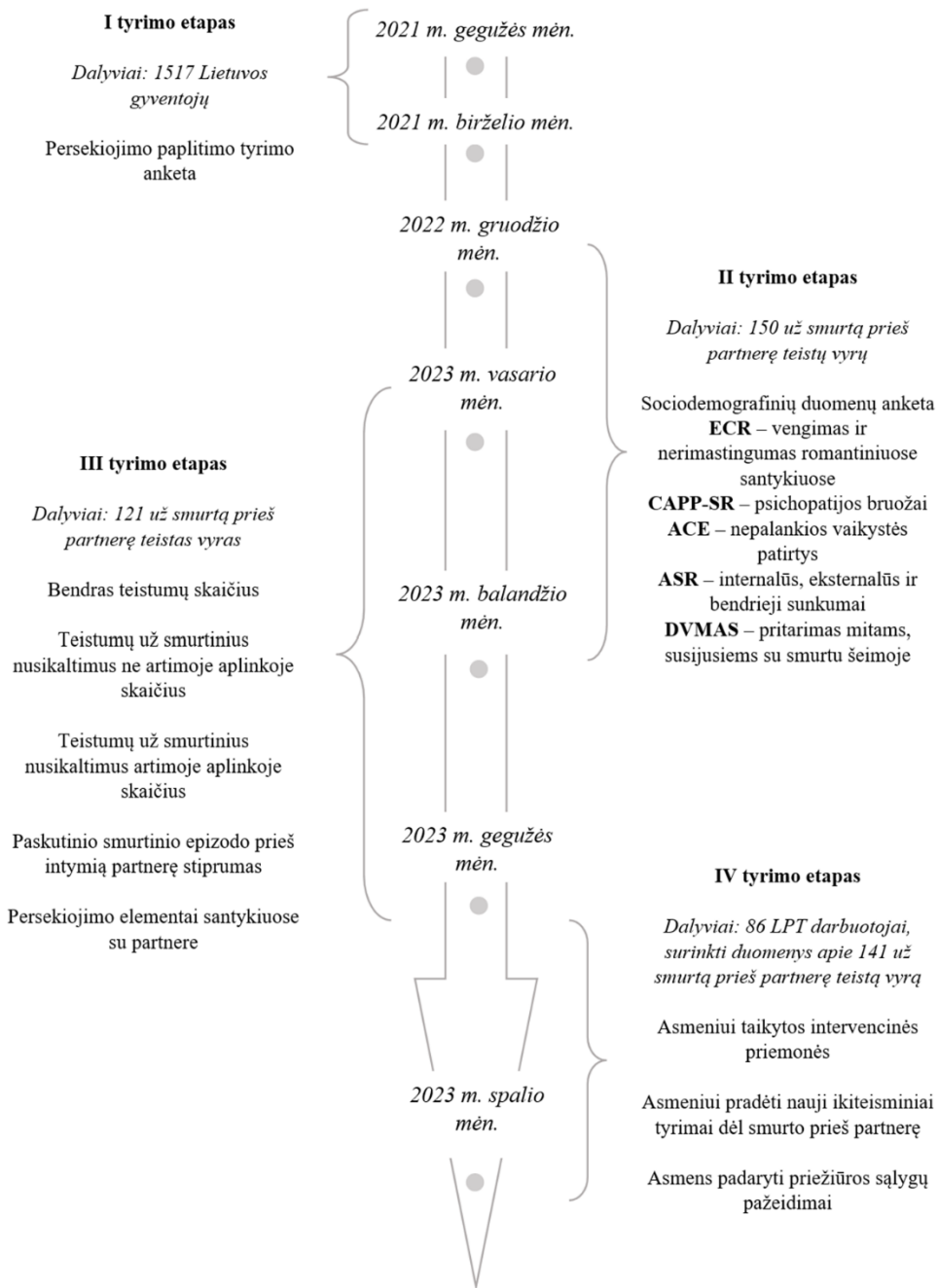
Tyrimo eiga detaliau pristatoma 3 pav. pavaizduotoje tyrimo etapus iliustruojančioje schemeje.

2.4. Duomenų analizė

Statistinei tyrimo duomenų analizei naudota „IBM SPSS Statistics“ programinės įrangos 27.0 versija ir „Mplus“ programinės įrangos 7-oji versija.

Vertinant tyrimo metu taikytų savistata grįstų instrumentų patikimumą, apskaičiuotas vidinio suderintumo koeficientas Chronbacho α . Skalės ar klausimyno vidinis suderintumas laikytas pakankamu, jei Cronbacho α siekė 0,5 ar daugiau (Vaitkevičius ir Saudargienė, 2006).

Analizuojant intymios partnerės persekiojimo paplitimą reprezentatyvioje Lietuvos gyventojų imtyje ir už smurtą prieš partnerę teistų vyrų imtyje, taip pat vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, psichologines charakteristikas ir kriminalinio elgesio istorijos ypatumus taikyta aprašomoji statistika (apskaičiuoti tyrimui aktualių kategorinių kintamųjų atskirų kategorijų dažniai), taip pat atlikti tarpgrupiniai palyginimai, taikant χ^2 kriterijų.

3 pav. Tyrimo atlikimo schema

Kadangi tyrimo metu matuotų intervalinių kintamųjų įverčių pasiskirstymas, kuris buvo įvertintas remiantis Kolmogorovo ir Smirnovo testo rezultatais, asimetrijos ir eksceso koeficientų reikšmėmis, neatitiko normaliojo skirstinio (žr. 4 lentelę), jų statistinei analizei nutarta naudoti neparametrinius kriterijus. Analizuojant intervencijos priemonių taikymo vyrams, teistiems už smurtą prieš partnerę, ypatumus, intervalinių kintamųjų tarpgrupiniams palyginimams taikytas *Manno ir Whitney U* kriterijus, o kategorinių kintamųjų tarpgrupiniams palyginimams – χ^2 kriterijus.

Tyrinėjant smurtavusiems vyrams būdingų rizikos veiksnių tarpusavio sąsajas, sudarytas statistinis modelis, atspindintis galimus prognostinius ir koreliacinius ryšius tarp tiriamų konstrukto. Sudaryto statistinio modelio tinkamumas duomenims vertintas atsižvelgiant į kvadratinę šaknį iš vidutinės aproksimacijos paklaidos (RMSEA), Tuckerio ir Lewiso indeksą (TLI), sąlyginį suderintumo indeksą (CFI) ir χ^2 kriterijaus reikšmę. Modelis vertintas kaip pakankamai tinkamas duomenims, kai $RMSEA \leq 0,06$, $CFI \geq 0,90$ ir $TLI \geq 0,90$ (Hu & Bentler, 1999). Tikrinant mediacinius ryšius, vertintas nepriklausomo kintamojo tiesioginis ryšys su priklausomu kintamuoju (tiesioginis efektas), taip pat nepriklausomo kintamojo ryšys su priklausomu kintamuoju, esant tarpiniam kintamajam – mediatoriui (netiesioginis efektas). Siekiant užtikrinti, kad stebimų ryšių statistinis reikšmingumas nebūtų nulemtas nenormalaus duomenų pasiskirstymo, taikant 5000 atsitiktinių kartotinių imčių saviranką, apskaičiuoti netiesioginio efekto ir tiesioginio efekto reikšmės 95 proc. pasikliautinieji intervalai.

4 lentelė. Tyrimo metu matuotų intervalinių kintamųjų normalaus skirstinio testo, asimetrijos ir eksceso kriterijų reikšmės

	N	Kolmogorovo ir Smirnovio testas			
		<i>p</i>	AK	EK	
ECR vengimas	150	0,08	0,02	0,02	-0,02
ECR nerimastingumas	150	0,09	0,01	0,28	0,40
CAPP-SR	149	0,12	0,001	0,50	-0,58
ACE	146	0,11	0,001	0,53	-0,52
ASR internalūs	148	0,12	0,001	1,23	1,69
ASR eksternalūs	148	0,12	0,001	0,94	0,29
ASR bendras	129	0,11	0,001	0,99	0,78
DVMAS	143	0,09	0,01	-0,78	0,48

	N	Kolmogorovo ir Smirnovio		AK	EK
		testas	p		
Amžius	146	0,09	0,004	0,17	-0,96
Finansinė padėtis	150	0,27	0,001	0,38	0,44
Išsilavinimas	150	0,23	0,001	-0,33	-0,78
Teistumų skaičius	121	0,24	0,001	1,38	1,15
Smurtinio pobūdžio teistumų skaičius	121	0,37	0,001	2,80	10,29
Teistumų už smurtą artimoje aplinkoje skaičius	121	0,29	0,001	1,78	3,05
Paskutinio smurtinio epizodo prieš partnerę stiprumas	121	0,33	0,001	0,94	4,40

Pastaba. AK – asimetrijos koeficientas; EK – eksceso koeficientas; ECR vengimas – vengimas romantiniuose santykiuose; ECR nerimastingumas – nerimastingumas romantiniuose santykiuose; CAPP-SR – psichopatijos bruožai; ACE – nepalankių vaikystės patirčių skaičius; DVMAS – pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje; ASR internalūs – internalūs sunkumai; ASR eksternalūs – eksternalūs sunkumai; ASR – bendras sunkumų psichikos sveikatos srityje įvertis.

Vertinant Duluto modelių grįstos IPSS vaidmenį, valdant smurtinio elgesio riziką, atlikti tarpgrupiniai palyginimai tarp IPSS dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų, taikant χ^2 kriterijų. Siekiant kontroliuoti tyrime dalyvavusių vyrų psichologines charakteristikas, prieš atliekant IPSS dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų tarpgrupinius palyginimus buvo taikytas panašiausių atvejų analizės metodas (angl. *propensity score matching*), kuris padėjo iš II tyrimo etapo imties atrinkti dvi vyrų grupes (dalyvavusių IPSS ir joje nedalyvavusių), panašias savo psichologinėmis charakteristikomis. Panašiausių atvejų poros sudarytos taikant logistinės regresijos vertinimo algoritmą ir atsižvelgiant į tyrimo dalyvių nepalankių vaikystės patirčių skaičių, nerimastingumą, vengimą romantiniuose santykiuose, psichikos sveikatos sunkumų išreikštumą, psichopatijos bruožus ir pritarimą mitams, susijusiems su smurtu šeimoje. Atrinkus dvi II tyrimo etapo dalyvių grupes, kiekvienoje grupėje buvo po 46 tyrimo dalyvius.

3. REZULTATAI

3.1. Intymios partnerės persekiojimo paplitimas ir partnerės persekiojusių vyrų individualios charakteristikos

Išanalizavus I tyrimo etapo metu gautus duomenis, nustatyta, jog 17,5 proc. reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos dalyvių ($n = 265$) teigė bent kartą gyvenime patyrę persekiojimą. Iš jų 38,5 proc. ($n = 102$) teigė patyrę esamo (-os) arba buvusio (-os) intymaus (-ios) partnerio (-ės) persekiojimą. Pasak apklausos dalyvių, vyrai sudarė 65,7 proc. ($n = 67$) intymaus partnerio persekiojusių grupės. Detalesnė intymios partnerės persekiojusių charakteristikų analizė atskleidė, kad, palyginti su intymų partnerių persekiojusiomis moterimis, intymią partnerę persekioję vyrai reikšmingai dažniau fiziškai smurtaudavo prieš persekiojamą auką (žr. 5 lentelę). Pažymėtina, kad intymų partnerių persekiojusių moterų ir savo partnerę persekiojusių vyrų persekiojimo dažnumas ir trukmė reikšmingai nesiskyrė (žr. 5 lentelę). Kalbant apie kreipimąsi į teisėsaugos institucijas, apklausos rezultatai rodo, kad apie patirtą intymaus partnerio persekiojimą policijai pranešė tik 14,7 proc. nukentėjusiųjų ($n = 15$). Nors apie persekiotojus vyrus jų intymios partnerės buvo linkusios pranešti policijai dažniau, nei apie persekiotojas moteris pranešdavo jų partneriai, šis skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas.

5 lentelė. *Intymią (-ų) partnerę (-į) persekiojusių vyrų ir moterų palyginimas*

	Persekiojimo dažnumas		χ^2	Persekiojimo trukmė		χ^2
	Vyrai	Moterys		Vyrai	Moterys	
Kasdien	23,9 %	37,1 %	6,84	Iki 1 mėn.	26,9 %	1,95
Kas savaitę	55,2 %	40 %		Nuo 1 iki 6 mėn.	31,1 %	
Kas mėnesį	9 %	20 %		Nuo 6 iki 12 mėn.	14,9 %	
Rečiau nei kas mėnesį	11,9 %	2,9 %		Ilgiau nei 12 mėn.	26,9 %	
	Fizinio smurto dažnumas		χ^2	Pranešta apie persekiojimą policijai		χ^2
	Vyrai	Moterys		Vyro	Moters	
	26,9 %	8,6 %	4,71*	17,9 %	8,6 %	0,94

Pastaba. * – $p < 0,05$, ** – $p < 0,01$, *** – $p < 0,001$.

III tyrimo etapo metu atlikta asmens bylų medžiagos analizė atskleidė, kad tik 5,8 proc. vyrų ($n = 7$) buvo praeityje bent kartą teisti už intymios partnerės persekiojimą. Be to, tik 6,6 proc. ($n = 8$) atvejų paskutiniame teismo sprendime fiksuoti persekiojimo elementai santykiuose su intymia partnere. Detalesnė vyrų, teistų už partnerės persekiojimą, psichologinių charakteristikų analizė neatskleidė reikšmingų skirtumų tarp tokio pobūdžio teistumą turinčių ir jo neturinčių vyrų psichologinių charakteristikų. Visgi vyrai, teisti už partnerės persekiojimą, pasižymėjo reikšmingai didesniu teistumų už smurtą šeimoje ir teistumų už smurtą prieš partnerę skaičiumi (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. *Už partnerės persekiojimą teistų ir neteistų vyrų psichologinių charakteristikų ir kriminalinės istorijos palyginimas*

	Neteisti už partnerės persekiojimą	Teisti už partnerės persekiojimą	Manno ir Whitney U
	Vidutinis rangas	Vidutinis rangas	
ACE	62,36	59,32	-0,23
CAPP-SR	60,61	58,71	-0,14
ASR internalūs	59,40	69,64	-0,76
ASR eksternalūs	59,97	60,43	-0,03
DVMAS	57,94	67,29	-0,71
ECR nerimastingumas	60,87	63,07	-0,16
ECR vengimas	61,00	60,93	-0,01
Teistumų skaičius	60,41	70,64	-0,76
Teistumų už smurtą artimoje aplinkoje skaičius	58,94	94,57	-2,87**
Teistumų už smurtą prieš intymią partnerę skaičius	58,89	95,36	-2,96**

Pastaba. ECR vengimas – vengimas romantiniuose santykiuose; ECR nerimastingumas – nerimastingumas romantiniuose santykiuose; CAPP-SR – psichopatijos bruožai; ACE – nepalankių vaikystės patirčių skaičius; DVMAS – pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje; ASR – sunkumai psichikos sveikatos srityje; ** – $p < 0,01$, *** – $p < 0,001$.

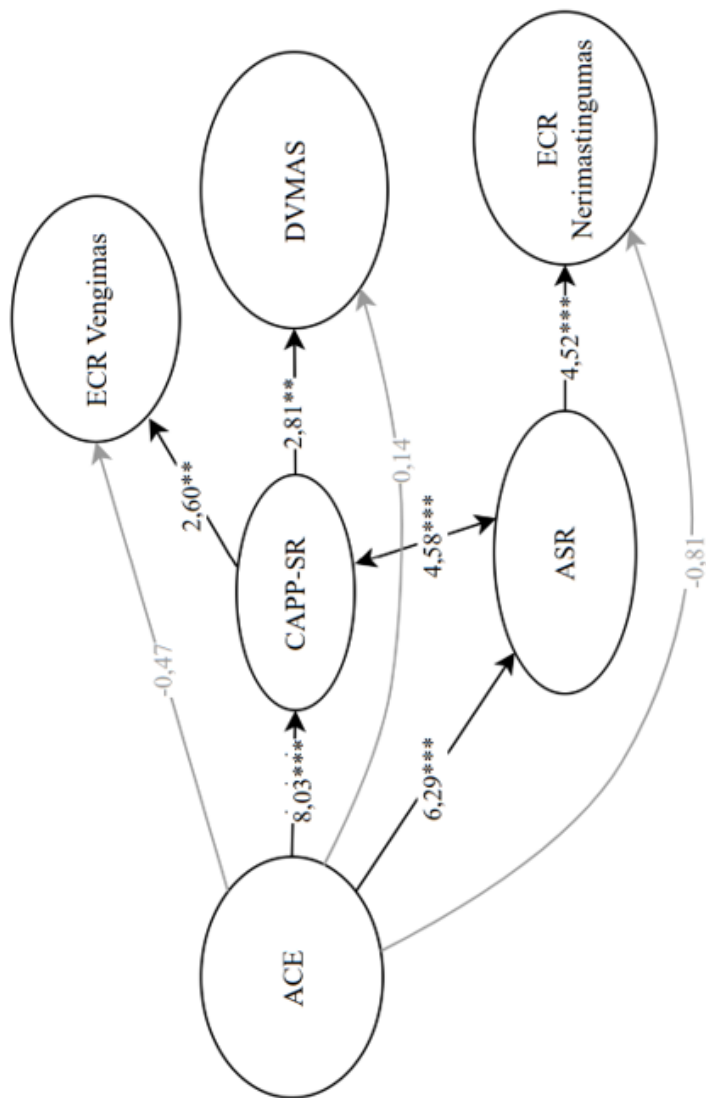
Apibendrinant – reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai rodo, kad persekiojimas intymių santykių kontekste yra gana paplitęs, tačiau apie jį itin retai pranešama teisėsaugos institucijoms. Vyrų,

teistų už smurtą prieš intymią partnerę, imtyje partnerės persekiojimo istorija pasitaiko retai, o už partnerės persekiojimą teisti vyrai nuo tokio pobūdžio teistumų neturinčių vyrų skyrėsi nereikšmingai.

3.2. Už smurtą prieš intymią partnerę teistų vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajos

Patikrinus tyrimo metu sudarytą statistinį modelį, rezultatai atskleidė pakankamą jo tinkamumą tyrimo duomenims (RMSEA = 0,06; TLI = 0,94; CFI = 0,99; $\chi^2 = 4,53$, $df = 3$, $p = 0,21$). Gauti rezultatai taip pat rodo, kad vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, imtyje nepalankių vaikystės patirčių skaičius tiesiogiai neprognozavo nerimastingumo romantiniuose santykiuose, vengimo romantiniuose santykiuose ir pritarimo mitams, susijusiems su smurtu šeimoje. Visgi tyrimo rezultatai atskleidė reikšmingą netiesioginį ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir nerimastingumo romantiniuose santykiuose, tarpininkaujant sunkumams psichikos sveikatos srityje: didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius sietinas su ryškesniais psichikos sveikatos sunkumais, kurie prognozuoja didesnę nerimastingumą santykiuose su romantine partnere.

Rezultatai taip pat rodo reikšmingą netiesioginį ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir pritarimo mitams, susijusiems su smurtu šeimoje, tarpininkaujant psichopatijos bruožams: didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius prognozuoja ryškesnius psichopatijos bruožus, kurie prognozuoja didesnę pritarimą mitams apie smurtą šeimoje. Psichopatijos bruožai taip pat tarpininkavo ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir vengimo romantiniuose santykiuose: kai yra didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius, ryškesni būna ir psichopatijos bruožai, kurie prognozuoja labiau išreikštą vengimą romantiniuose santykiuose. Galiausiai, tyrimo rezultatai rodo reikšmingas psichikos sveikatos sunkumų ir psichopatijos bruožų sąsajas: esant ryškesnėms psichikos sveikatos problemoms, būna ir labiau išreikšti psichopatijos bruožai (žr. 4 pav.).

4 pav. Vyry, teistų už smurtą prieš partnerę, psichologinių charakteristikų sąsajas atspindintis statistinis modelis

Pastaba. ECR vengimas – vengimas romantiniuose santykiuose; ECR nerimastingumas – nerimastingumas romantiniuose santykiuose; CAPP-SR – nepalankių vaikystės patirčių skaičius; DVMAS – pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje; ASR – sunkumai psichikos sveikatos srityje; ** – $p < 0,01$, *** – $p < 0,001$.

Tyrimo metu sudaryto statistinio modelio charakteristikos, tiesioginių ir netiesioginių efektų dydžiai ir jų 95 proc. pasikliautinųjų intervalų reikšmės pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. *Statistinio modelio, atspindinčio prieš partnerę smurtavusių vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas, rodikliai*

PK	NK	Med.	Netiesioginis efektas			Tiesioginis efektas		
			B	Min	Max	B	Min	Max
ECR Nerimastingumas	ACE	ASR	0,21***	0,13	0,29	-0,07	-0,21	-0,07
			0,13**	0,04	0,21	-0,05	-0,23	0,13
ECR Vengimas	ACE	CAPP-SR	0,13**	0,04	0,21	-0,05	-0,23	0,13
			0,13**	0,05	0,20	0,01	-0,13	0,15
DVMAS	ACE	CAPP-SR	0,13**	0,05	0,20	0,01	-0,13	0,15

Pastaba. PK – priklausomas kintamasis; NK – nepriklausomas kintamasis; Med. – mediatorius; PI – pasikliautinis intervalas; B – koeficiento reikšmė; ECR vengimas – vengimas romantiniuose santykiuose; ECR nerimastingumas – nerimastingumas romantiniuose santykiuose; CAPP-SR – psichopatijos bruožai; ACE – nepalankių vaikystės patirčių skaičius; DVMAS – pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje; ASR – sunkumai psichikos sveikatos srityje; ** – $p < 0,01$, *** – $p < 0,001$.

Taigi šio tyrimo rezultatai rodo, kad nepalankių vaikystės patirčių istorija sietina tiek su psichikos sveikatos problemų pasireiškimu, tiek su ryškesniais psichopatijos bruožais, kurie veikia kaip mediatoriai tarp nepalankių vaikystės patirčių ir santykius su intymia partnere apibūdinančių konstrukto – smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų, nerimastingumo ir vengimo romantiniuose santykiuose. Pažymėtina, kad šio tyrimo rezultatai rodo, jog prieš partnerę smurtavusių vyrų imtyje nepalankių vaikystės patirčių skaičius tiesiogiai neprognozuoja prieraišumo romantiniuose santykiuose ypatumų ar smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų.

3.3. Psichologinių, sociodemografinių charakteristikų ir kriminalinio elgesio istorijos palyginimas tarp IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų

Kalbant apie taikytų intervencijos priemonių sąsajas su tyrimo dalyvių individualiomis charakteristikomis, rezultatai rodo, kad Duluto modeliu grįstoje IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų psichologinės charakteristikos, kriminalinio elgesio istorija ir sociodemografinės charakteristikos reikšmingai nesiskyrė (visais atvejais $p > 0,05$; žr. 8–9 lenteles).

Tyrimo rezultatai rodo, kad, įvertinus tyrimo dalyvių internalių, eksternalių ir bendrųjų sunkumų įverčius pagal Lietuvos normas (Šimulionienė ir kt., 2016), beveik 18 proc. vyrų ($n = 22$), teistų už smurtą prieš intymią partnerę, turėjo nuokrypio intervalui priskirtinų psichikos sveikatos sunkumų. Papildoma duomenų analizė atskleidė, kad iš 22 nuokrypio intervalą atitinkančių psichikos sveikatos sunkumų turinčių vyrų 9 asmenys (41 proc.) dalyvavo Duluto modeliu grįstoje IPSŠ.

Apibendrinant – šio tyrimo metu nebuvo nustatyta reikšmingų skirtumų tarp Duluto modeliu grįstoje IPSŠ dalyvavusių ir šioje programoje nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, psichologinių, sociodemografinių charakteristikų ir kriminalinio elgesio istorijos ypatumų.

8 lentelė. *Vyrų, dalyvavusių ir nedalyvavusių Duluto modeliu grįstoje IPSŠ, psichologinių, sociodemografinių charakteristikų ir kriminalinio elgesio istorijos ypatumų palyginimas*

	IPSŠ		Mann-Whitney U
	Nedalyvavo Vidutinis rangas	Dalyvavo Vidutinis rangas	
ECR vengimas	68,67	74,24	-0,80
ECR nerimastingumas	69,99	72,41	-0,35
CAPP-SR	68,63	73,07	-0,64
ACE	67,25	72,70	-0,79
ASR internalūs	66,82	74,31	-1,09
ASR eksternalūs	69,50	70,68	-0,17
DVMAS	71,41	63,61	-1,15
Amžius	65,93	73,31	-1,07
Išsilavinimas	72,38	69,08	-0,49

	IPSS		Mann-Whitney U
	Nedalyvavo	Dalyvavo	
	Vidutinis rangas	Vidutinis rangas	
Finansinė padėtis	71,94	69,69	-0,35
Bendras teistumų skaičius	62,73	54,95	-1,24
Smurtinio pobūdžio teistumų skaičius	61,02	57,36	-0,71
Teistumų už smurtą artimoje aplinkoje skaičius	60,92	57,50	-0,59
Paskutinio smurtinio epizodo prieš partnerę stiprumas	58,20	61,33	-0,58

Pastaba. ECR vengimas – vengimas romantiniuose santykiuose; ECR nerimastingumas – nerimastingumas romantiniuose santykiuose; CAPP-SR – psichopatijos bruožai; ACE – nepalankių vaikystės patirčių skaičius; ASR internalūs – internalūs sunkumai; ASR eksternalūs – eksternalūs sunkumai; DVMAS – pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje.

9 lentelė. *Vyrų, dalyvavusių ir nedalyvavusių Duluto modeliu grįstoje IPSS, sociodemografinių charakteristikų palyginimas*

	IPSS		χ^2
	Nedalyvavo	Dalyvavo	
	%	%	
<i>Užimtumo statusas</i>			
Nedirbantis	43,9 %	44,1 %	0,0001
Dirbantis	56,1 %	55,9 %	
<i>Gyvenimas su partnere</i>			
Gyvenantys skyrium	35,4 %	22,0 %	2,31
Gyvenantys su partnere	64,6 %	78,0 %	
<i>Gyvenimas su vaikais</i>			
Gyvenantys be nepilnamečių vaikų	62,2 %	66,1 %	0,09
Gyvenantys su nepilnamečiais vaikais	37,8 %	33,9 %	
<i>Tautybė</i>			
Lietuvių tautybės	79,3 %	88,1 %	1,33
Kitos tautybės	20,7 %	11,9 %	

3.4. Smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo dažnumo palyginimas tarp IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų

Kalbant apie bendrą pakartotinio smurtinio elgesio prieš intymią partnerę lygi šio tyrimo imtyje, rezultatai rodo, kad 6 mėn. laikotarpiu 17,7 proc. tyrime dalyvavusių vyrų ($n = 25$) pradėtas naujas ikiteisminis tyrimas dėl smurto prieš intymią partnerę⁵. Be to, net 48,9 proc. atvejų ($n = 69$) fiksuoti įvairaus pobūdžio priežiūros sąlygų pažeidimai, iš jų 34 proc. padarytų pažeidimų buvo susiję su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu, nepaisant teismo skirto draudimo.

Palyginus 46 Duluto modeliu grįstoje IPSŠ dalyvavusių ir 46 šioje programoje nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, rezultatus matyti, kad dalyvavusių IPSŠ vyrų grupėje buvo kiek retesnis smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo dažnumas. Vis dėlto šių dviejų grupių smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo dažnumas skyrėsi statistiškai nereikšmingai ($p > 0,05$; žr. 10 lentelę).

Taigi tyrimo rezultatai rodo, kad, viena vertus, 6 mėn. laikotarpiu Duluto modeliu grįstoje IPSŠ dalyvavę vyrai buvo linkę rečiau pakartotinai smurtauti prieš savo partneres, bet, kita vertus, tarp IPSŠ dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų aptikti smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo dažnumo skirtumai nėra statistiškai reikšmingi.

10 lentelė. *Dalyvavusių ir nedalyvavusių IPSŠ vyrų smurto prieš partnerę recidyvo dažnumo palyginimas*

	Nefiksuotas smurto prieš partnerę recidyvas	Fiksuotas smurto prieš partnerę recidyvas	χ^2
Dalyvavę IPSŠ	89,1 % ($n = 41$)	10,9 % ($n = 5$)	0,76
Nedalyvavę IPSŠ	80,4 % ($n = 37$)	19,6 % ($n = 9$)	

⁵ Pažymėtina, kad visais atvejais buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 str. 2 d., t. y. dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo.

4. REZULTATŲ APTARIMAS

4.1. Intymios partnerės persekiojimo paplitimas ir partneres persekiojusių vyrų individualios charakteristikos

I šio tyrimo etape gauti rezultatai rodo, kad intymios partnerės persekiojimas yra viena labiausiai paplitusių persekiojimo formų Lietuvoje, kas atitinka ir užsienio šalyse išryškėjusias tendencijas (Dressing et al., 2020; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018). Tikėtina, kad persekiojimas neretai pasireiškia besitęsiant romantiniams santykiams arba jiems nutrūkus, nes esamas arba buvęs partneris disponuoja itin asmeniška informacija apie auką, turi galimybę siekti kontakto per artimuosius bei bendrus pažįstamus, taip pat auką ir persekiotoją gali sieti bendras turtas, kartu auginami vaikai, o tai daro persekiojimo auką dar labiau pažeidžiamą.

Lietuvoje neteisėtas asmens persekiojimas kriminalizuotas 2021 m. pab., tačiau IRD (2025) statistiniai duomenys rodo, kad dėl šios nusikalstamos veikos pasireiškimo artimoje aplinkoje pradedama itin nedaug ikiteisminių tyrimų. Reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai atskleidžia, kad, nepaisant gana reikšmingo intymaus partnerio persekiojimo paplitimo, apie šią nusikalstamą veiką policijai pranešama labai retai – tik 14,7 proc. atvejų. Šias tendencijas patvirtina ir vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, kriminalinio elgesio istorijos analizė: vos 6 proc. II tyrimo etape dalyvavusių vyrų praeityje buvo bent kartą teisti už partnerės persekiojimą. Kita vertus, II tyrimo etapo rezultatai rodo, kad, palyginus teistumą už persekiojimą turinčius ir jo neturinčius vyrus, už persekiojimą teisti vyrai pasižymi platesne smurtinio elgesio artimoje aplinkoje istorija. Tai gali rodyti didesnę į persekiojimą linkusių vyrų polinkį kontroliuoti ne tik partnerę, bet ir kitus šeimos narius ir naudoti skirtingų formų smurtą prieš savo artimuosius. I tyrimo etapo rezultatai rodo, kad apie intymią partnerę persekiojantį vyrą policijai pranešama dažniau nei apie partnerį persekiojančią moterį, tačiau apibendrinant – šis tyrimas atskleidžia, jog Lietuvoje persekiojimas intymių santykių kontekste išlieka latentinis nusikaltimas. Taigi Lietuvoje šiuo metu sudėtinga tyrinėti intymias partneres persekiojančių asmenų charakteristikas, pasitelkiant už šią nusikalstamą veiką teistų asmenų imtį.

Lietuvoje ir kitose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad intymaus partnerio persekiojimas neretai yra lydimas ir fizinio smurto prieš persekiojamą asmenį (Burczycka & Conroy, 2018; Jarutienė et al., 2025; Logan, 2020; McEwan et al., 2017; Paterline, 2020). I šio tyrimo etapo rezultatai taip pat rodo reikšmingas persekiojimo ir fizinio smurto prieš partnerę sąsajas: mūsų tyrimo

rezultatai atskleidė, kad ketvirtadalis partnerės persekiojusių vyrų fiziškai smurtavo prieš savo aukas. Be to, lyginant su moterimis, intymią partnerę persekiojantys vyrai yra reikšmingai dažniau linkę imtis fizinio smurto. Taigi šio tyrimo rezultatai patvirtina ankstesniuose tyrimuose akcentuojamas intymios partnerės persekiojimo ir fizinio smurto grėsmės sąsajas. Taip pat šie rezultatai skatina apsvarstyti praktines intymaus partnerio persekiojimo aukų saugumo užtikrinimo galimybes. Manytina, kad jos turėtų apimti partnerę persekiojusių asmenų fizinio smurto rizikos vertinimą, tikslinių korekcinų programų taikymą persekiotojams ir didesnę teisėsaugos institucijų atstovų dėmesį persekiojimo problematikai intymių santykių kontekste.

Remiantis II šio tyrimo etapo metu gautais rezultatais, vyrų, teistų už intymios partnerės persekiojimą, psichologinės charakteristikos reikšmingai nesiskiria nuo vyrų, praecityje neteistų už tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, psichologinių charakteristikų. Iki šiol atlikta nedaug tyrimų, nagrinėjančių intymias partnerės persekiojusių vyrų psichologines charakteristikas, tačiau ankstesniuose tyrimuose intymios partnerės persekiojimas siejamas su nerimastingu prieraišumo stiliumi (Creamer & Hand, 2022), antrinės psichopatijos bruožais (March et al., 2020). Taip pat ankstesnių tyrimų rezultatai rodo, kad intymią partnerę persekiojantys asmenys pasižymi labiau išreikštais psichopatijos bruožais nei fiziškai prieš partnerę smurtaujantys asmenys (Cunha et al., 2023), tačiau didesnis asmenybės sutrikimų paplitimas aptinkamas ir fiziškai prieš partnerę smurtaujančių asmenų, ir intymių partnerių persekiotojų grupėse (Flowers et al., 2020). Šio tyrimo rezultatai nerodo reikšmingų psichopatijos bruožų skirtumų tarp partnerės persekiojusių ir jų nepersekiojusių asmenų, tačiau tai gali būti susiję ir su nedidele partnerės persekiojimo istoriją turinčių vyrų imtimi. Atsižvelgiant į tyrimų, nagrinėjančių intymių partnerių persekiotojų psichologines charakteristikas, trūkumą, ateities tyrimuose svarbu skirti dėmesio šią smurto prieš partnerę formą naudojančioms asmenims ir jų individualioms charakteristikoms, surinkus didesnę tyrimo imtį. Tokio pobūdžio tyrimai leistų atsakyti į klausimą, ar intymios partnerės persekiojimas sietinas su konkrečiomis psichologinėmis charakteristikomis, kurias būtų svarbu atliepti taikant elgesio korekcijos priemones persekiotojų grupei.

4.2. Už smurtą prieš intymią partnerę teistų vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajos

Šio tyrimo metu remtasi Dutton (1985) sudėtinu ekologiniu modeliu ir siekta integruoti kelių teorinių perspektyvų įžvalgas, kokie yra smurtaujančių prieš partnerę asmenų psichologinių charakteristikų ypatumai. Tyrimo metu nebuvo

kelta prielaidų, kad yra specifiniu smurtiniu elgesiu – persekiojimu pasižyminčių vyrų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajų, nes mokslinėje literatūroje ši tema nagrinėta gana menkai. Šio tyrimo rezultatai neatskleidė reikšmingų psichologinių charakteristikų skirtumų tarp vyrų, praeityje persekiojusių savo partneres, ir tokiu elgesiu nepasižymėjusių vyrų. Atsižvelgiant į šiuos rezultatus, tyrimo metu nutarta nagrinėti psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas už smurtą prieš partnerę teistų vyrų imtyje, neišskiriant specifiniu smurtiniu elgesiu pasižymėjusių tyrimo dalyvių.

Šio tyrimo metu kelta prielaida, kad prieš partnerę smurtavusių vyrų imtyje nepalankių vaikystės patirčių istorija gali skatinti kitų su smurtiniu elgesiu siejamų psichologinių charakteristikų pasireiškimą keliomis skirtingomis trajektorijomis: 1) nepalankios vaikystės patirtys gali prognozuoti vengimą romantiniuose santykiuose, tarpininkaujant psichopatijos bruožams; 2) nepalankios vaikystės patirtys gali nuspėti smurtą prieš partnerę palaikančius įsitikinimus, tarpininkaujant psichopatijos bruožams; 3) nepalankios vaikystės patirtys gali prognozuoti nerimastingumą romantiniuose santykiuose, tarpininkaujant psichikos sveikatos sunkumams.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad nepalankių vaikystės patirčių istorija tiesiogiai neprognozuoja nei vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, prierašumo romantiniuose santykiuose ypatumų, nei smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų. Aptariant šiuos rezultatus svarbu pažymėti, kad matytų smurtinio elgesio modelių ir smurto patyrimo vaikystėje svarbą, randantis smurtinį elgesį palaikantiems įsitikinimams, akcentavo tiek socialinio mokymosi teorijos, tiek socialinės informacijos apdorojimo teorijų šalininkai (pvz., Alexander et al., 1991; Crick & Dodge, 1994; Huesmann, 1988). Kitų tyrimų rezultatai rodo, kad, palyginti su vyrų intimi, moterų imtyje nepalankios vaikystės patirtys buvo glaudžiau susijusios su smurtinį elgesį poroje palaikančiomis nuostatomis, be to, tokio pobūdžio nuostatų išreikštumą prognozavo ir kiti papildomi veiksniai – partnerio (-ės) kontroliuojantis elgesys ir asmens išsilavinimas (Copp et al., 2019). Tyrimo, kuriame dalyvavo paaugliai ir jauni suaugusieji, rezultatai rodo reikšmingas sąsajas tarp matyto situotinių smurtinio elgesio ir tokių elgesį palaikančių nuostatų, bet ne tarp nepalankių vaikystės patirčių istorijos ir smurtinį elgesį palaikančių nuostatų (Lewis Mchenga, 2019). Visgi, atsižvelgiant į šio tyrimo rezultatus, tikėtina, kad vaikystėje patirtas smurtas ir matyti smurtinio elgesio modeliai nėra tiesiogiai susiję su asmens įsitikinimu, kad smurtiniai santykiai poroje yra priimtini.

Šio tyrimo rezultatai rodo, kad nepalankių vaikystės patirčių istorija, tarpininkaujant psichopatijos bruožams, prognozuoja pritarimą smurto

šeimoje mitams: kai yra didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius, tikėtinas ir didesnis asmens pritarimas tokio pobūdžio mitams, tačiau tik esant ryškesniems psichopatijos bruožams. Taigi, remiantis priminės ir antrinės psichopatijos idėjomis (Karpman, 1941; Porter, 1996), įvairių trauminių įvykių patyrimas ir matymas vaikystėje gali skatinti psichopatijos bruožų formavimąsi, asmeniui gynybiškai reaguojant į priešišką ir nesaugią aplinką. Būtent psichopatijos bruožų išreikštumas tampa reikšmingu smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų atsiradimo veiksmu, nes psichopatijos konstruktas teoriškai ir empiriškai siejamas su empatijos, sąžinės stoka, kietaširdiškumu bei priešiškumu (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015). Pažymėtina, kad empirinių psichopatijos ir pritarimo mitams apie smurtą šeimoje sąsajas nagrinėjančių tyrimų vis dar stokojama, o jų rezultatai nevienodi. Mokslinėje literatūroje dažniau tyrinėjamas pritarimas mitams, susijusiems su seksualiniu smurtu, pažymima, kad tam tikrų psichopatijos bruožų išreikštumas yra reikšmingai susijęs su šiuo konstruktu (Debowska, 2014), kiti tyrimai neatskleidžia reikšmingų ryšių tarp psichopatijos bruožų ir pritarimo mitams apie smurtą šeimoje (Vincenzi, 2013). Šio ir ankstesnių tyrimų rezultatų skirtumai galėjo rasti dėl pasirinktų psichopatijos modelių ir ši konstrukta matuojančių instrumentų skirtumų, o visapusišku psichopatinės asmenybės įvertinimu grįstas psichopatijos modelis galbūt tiksliau atspindi prieš partnerę smurtavusių vyrų psichologines charakteristikas.

Svarbu pažymėti, kad šiame tyrime dalyvavusių už smurtą teistų vyrų imtyje psichopatijos brožai buvo glaudžiai susiję su psichikos sveikatos sunkumų išreikštumu. Taigi asmenybės patologija ir psichikos sveikatos sunkumai šioje specifinėje grupėje dažnai gali pasireikšti kartu, o tai rodo, jog daliai prieš partnerę smurtavusių vyrų itin aktualios psichikos sveikatos specialistų paslaugos. Taip pat galima kelti prielaidą, kad reikšmingos psichopatijos bruožų ir psichikos sveikatos sunkumų sąsajos sietinos su antrine psichopatija, nes dalis ryškesniais psichopatijos bruožais pasižyminčių vyrų tuo pat metu patiria ne tik eksternalių, bet ir internalių (emocinės sferos) sunkumų.

Kalbant apie tai, jog šiame tyrime nepalankių vaikystės patirčių skaičius tiesiogiai neprognozavo prieraišumo romantiniuose santykiuose ypatumų, galima kelti prielaidą, kad potencialiai trauminės vaikystės patirtys gali būti itin svarbios santykių su tėvais ar globėjais, o ne santykių su romantine partnere kokybei. Ankstesniuose tyrimuose didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius sietas su nesaugaus tipo prieraišumu suaugus (Clay, 2021; Godbout et al., 2009), o įkalintų vyrų imtyje jis prognozavo nerimastingumą ir vengimą tarpasmeniniuose santykiuose (Donadio et al.,

2022). Visgi yra tyrimų, rodančių, kad su nepalankių vaikystės patirčių skaičiumi reikšmingai siejasi prierašumas santykiuose su tėvais ir draugais, bet ne prierašumas romantiniuose santykiuose (Corcoran & McNulty, 2018), tai patvirtina ir šis tyrimas.

Kita vertus, šio tyrimo rezultatai rodo, kad nepalankių vaikystės patirčių istorija gali prognozuoti nerimastingumą romantiniuose santykiuose, tačiau tik trapininkaujant psichikos sveikatos sunkumams. Remiantis kognityviniu potrauminio streso modeliu (Ehlers & Clark, 2000), psichikos sveikatos sunkumai gali pasireikšti, reaguojant į trauminę patirtį, kurios skatina tiek priešišką aplinkiniams, tiek nepasitikėjimą savimi ir žemą savivertę. Nerimastingumu romantiniuose santykiuose pasižymintys asmenys, savo ruožtu, apibūdinami kaip linkę patirti daugiau streso, pastebėti ir akcentuoti savo pačių trūkumus, abejoti savimi (Lopez & Brennan, 2000). Šios savybės gali būti siejamos tiek su tam tikrų internalių sunkumų pasireiškimu dėl neigiamo emocinio fono bei polinkio nuvertinti save, tiek su eksternalių sunkumų pasireiškimu kaip nekonstruktyvia negatyvių emocijų įveika. Šio tyrimo rezultatai iš dalies atitinka ankstesnių tyrimų rezultatus: moterų ir mišriose imtyse nerimastingas prierašumo stilius buvo susijęs su internaliais sunkumais suaugus (Allen et al., 1998; Ulloa et al., 2014). Visgi šis tyrimas leidžia įžvelgti, kad vaikystėje patirti trauminiai įvykiai gali būti reikšmingi, kalbant apie nerimastingumą santykiuose su partnere, tačiau tik tuo atveju, jei asmuo susiduria su psichikos sveikatos sunkumais.

Galiausiai, kalbant apie trauminius patyrimus vaikystėje ir vengimą romantiniuose santykiuose, šios prierašumo dimensijos išreikštumui gali būti svarbus psichopatijos bruožų išreikštumas. Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad didesnis nepalankių vaikystės patirčių skaičius prognozuoja labiau išreikštą vengimą santykiuose su partnere, tačiau šiam ryšiui tarpininkauja medijuojama psichopatijos bruožai. Pasak prierašumo teorijos šalininkų, vaikystėje susiformuojantys prierašumo tarpasmeniniuose santykiuose ypatumai atspindi asmens lūkesčius dėl aplinkinių patikimumo (Finkel & Slotter, 2007), o vengimas romantiniuose santykiuose suaugus sietinas su artumo bei pažeidžiamumo santykiuose baime, abejonėmis dėl jausmų romantinei partnerei (Brennan & Shaver, 1995). Šio tyrimo rezultatai leidžia kelti prielaidą, jog psichopatijos bruožams formuojantis kaip gynybos mechanizmui susidūrus su trauminėmis patirtimis vaikystėje, asmuo dėl su psichopatija siejamo polinkio į atsiskyrimą, empatijos stokos, vengimo įsipareigoti, nesirūpinimo kitais žmonėmis (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015) gali pasižymėti labiau išreikštu vengimu ir romantiniuose santykiuose. Taigi trauminiai patyrimai gali būti susiję tiek su smurtaujančio

vyro asmenybės ypatumais, tiek su šaltumu, abejingumu santykiuose su intymia partnere.

Taigi, kalbant apie vyrus, smurtaujančius prieš intymias partneres, šis tyrimas atskleidžia, kad trauminių patirčių istorija laikytina itin reikšmingu veiksniu, galinčiu skatinti tiek asmenybės patologijos, tiek psichikos sveikatos srities sunkumų pasireiškimą suaugus. Be to, ryškesni psichopatijos bruožai sietini su dviem galimomis kitų psichologinių charakteristikų pasireiškimu trajektorijomis: jie gali skatinti tiek smurtinį elgesį palaikančius įsitikinimus, tiek vengimą romantiniuose santykiuose. Psichikos sveikatos sunkumų pasireiškimas suaugus smurtavusiems ir nepalankių vaikystės patirčių istoriją turintiems vyrams reikšmingai siejasi su nerimastingumu romantiniuose santykiuose. Šie rezultatai rodo, kad dalis prieš partnerę smurtavusių vyrų imtyje aptiktų smurto rizikos veiksnių gali rasti nepalankių vaikystės patirčių – kilmės šeimoje matyto ar patirto smurto, nepriežiūros, netekčių, probleminio artimųjų elgesio ir kt. – kontekste. Už smurtą prieš partnerę teistų vyrų imtyje trauminės vaikystės patirtys gali turėti itin didelę reikšmę: šiai teisės pažeidėjų grupei būdingi psichikos sveikatos sunkumai, nesaugus prierašumas santykiuose su partnere, psichopatijos bruožai ir smurtinį elgesį palaikantys įsitikinimai gali rasti reaguojant į skaudžius ir nesaugumo jausmą keliančius vaikystės išgyvenimus.

4.3. IPŠS praktinio taikymo ypatumai

Šiuo tyrimu taip pat siekta atskleisti prieš intymią partnerę smurtavusiems asmenims skirtos elgesio korekcijos programos taikymo ypatumus, palyginant šioje programoje dalyvavusių ir nedalyvavusių asmenų individualias charakteristikas. Kalbant apie Duluto modeliu grįstą IPŠS, tarp šioje programoje dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų nenustatyta reikšmingų psichologinių, sociodemografinių charakteristikų ar kriminalinės istorijos skirtumų.

IPŠS turinys apima psichoedukacinius užsiėmimus, orientuotus į patriarchalinių įsitikinimų atpažinimą, taip pat naujų bendravimo su partnere įgūdžių formavimą, taikant poroje kylančių situacijų modeliavimą, analizę, alternatyvių nesmurtinių elgesio būdų mokymą (Zarling & Russell, 2022). Tad tikėtina, kad IPŠS taikymas yra tikslingas esant itin išreikštiems smurtinį elgesį palaikantiems įsitikinimams bei asmeniui stokojant konstruktyvių konfliktų sprendimo įgūdžių. Nors šio tyrimo metu išryškėjęs skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas, rezultatai rodo, kad IPŠS dalyvavusiems asmenims buvo būdingas kiek mažesnis pritarimas mitams, susijusiems su smurtu šeimoje. Kalbant apie IPŠS dalyvavusių ir nedalyvavusių vyrų

konfliktiškumą, šio tyrimo rezultatai rodo, kad jų eksternalių sunkumų, apimančių agresyvų bei erzinantį elgesį, išreikštumas nesiskyrė. Tai gali rodyti, kad IPSS taikoma, neatsižvelgiant į smurto rizikos veiksnių, valdomų šia programa, išreikštumą.

Pažymėtina, kad LPT praktinei veiklai pasitelkiamas IPSS metodinis vadovas numato ir tam tikras asmenų, kuriems ši programa neturėtų būti taikoma, grupes. Viena iš jų – psichikos sveikatos sunkumų turintys asmenys (Potkaj & Alisherov, 2016). Šio tyrimo metu buvo nustatyta, jog iš nuokrypio intervalą atitinkančiais psichikos sveikatos sunkumais pasižymėjusių vyrų net 41 proc. dalyvavo Duluto modeliu grįstoje IPSS, o tai rodo, jog ne visi šios programos dalyviai atitinka nustatytus atrankos kriterijus. Todėl, prieš pradėdant taikyti IPSS, tikslinga skirti dėmesio išsamesniam asmens psichologiniam įvertinimui, identifikuojant kitokių paslaugų (pvz., psichikos sveikatos specialistų) poreikį turinčius teisės pažeidėjus.

Nagrinėjant Pence ir Paymar (1993) parengtą Duluto modeliu grįstos programos smurtavusiems asmenims metodinį vadovą, pažymėtinas išsamus potencialių programos dalyvių charakteristikų įvertinimas prieš priimant sprendimą dėl jų dalyvavimo programoje. Lietuvoje taikomos IPSS metodinė medžiaga savo turiniu itin artima Pence ir Paymar (1993) parengtai medžiagai, tačiau Potkaj ir Alisherov (2016) parengtame programos vadove nurodomi tik nepriėmimo į programą kriterijai – psichikos sveikatos sunkumų, priklausomybės ligų pasireiškimas, smurtinio elgesio prieš partnerę istorijos nebuvimas. Užsienio autorių rengtame programos vadove pabrėžiama būtinybė atsižvelgti į potencialaus dalyvio psichikos sveikatą, priklausomybės ligas, destruktivaus elgesio tikimybę grupėje, suicidinių minčių pasireiškimą, skaitymo ir rašymo sunkumus, santykių su nepilnamečiais vaikais ypatumus ir kt. (Pence & Paymar, 1993). Taigi, palyginti su Lietuvoje pasitelkiamos IPSS versijos metodiniu vadovu, Pence ir Paymar (1993) parengtas Duluto modeliu grįstos programos vadovas numato išsamesnį potencialaus programos dalyvio, jo sunkumų ir poreikių įvertinimą.

Aptariant vyrams, smurtavusiems prieš intymią partnerę, skirtos IPSS taikymo ypatumus, galima pažymėti, kad šios programos taikymo praktika neatitinka RNR modelio principų. LPT pateikiami duomenys rodo, kad smurtinio elgesio prieš partnerę rizikos vertinimai atliekami tik nedidelei už tokio pobūdžio elgesį teistų asmenų daliai (LPT, 2023b), o šio tyrimo rezultatai papildomai atskleidžia, kad taikant elgesio korekcijos programas smurtavusių prieš partneres teisės pažeidėjų grupei nesilaikoma specifinio atliepiamumo (Hilton & Ennis, 2020) principo, t. y. IPSS taikoma neatsižvelgiant nei į asmens kriminogeninių poreikių, kuriuos ji gali atliepti,

nei į sunkumų, galinčių trukdyti dalyviui sėkmingai įsisavinti programos metu lavinamus įgūdžius, išreikštumą.

Apžvelgiant gautus rezultatus iš Bradshaw (1972) socialinių poreikių taksonomijos perspektyvos, pažymėtina, kad, planuodami intervencinį darbą su smurtavusiu teisės pažeidėju, LPT darbuotojai, tikėtina, daugiausia dėmesio skiria normatyviniams asmens poreikiams. Dėl šios priežasties prieš partnerę smurtavę vyrai nukreipiami dalyvauti IPSS ne dėl jų kriminogeninių poreikių, o dėl to, kad IPSS yra viena iš nedaugelio programų, skirtų būtent intymųjų santykių kontekste smurtavusiems asmenims. Be to, šio tyrimo metu atskleisti praktinio IPSS taikymo ypatumai gali būti susiję ir su episteminio neteisingumo (Fricker, 2017) pasireiškimu, nes prieš partnerę smurtavę vyrai gali būti linkę neigti bei minimizuoti naudotą smurtą, dėl to LPT darbuotojai gali nelaikyti jų patikimais informacijos apie jų patiriamus sunkumus šaltiniais.

Šio tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvoje, kaip ir užsienio šalyse (Weber & Bouman, 2020), tyrinėjant smurtavusių prieš intymą partnerę asmenų smurtinio elgesio rizikos valdymo praktiką, ryškėja „vienas būdas tinka visiems“ (angl. „one size fits all“) požiūris. Kitaip tariant, taikant Duluto modeliu grįstą IPSS menkai atsižvelgiama į individualias asmens charakteristikas, smurtinio elgesio rizikos lygį ir aktualius kriminogeninius poreikius. Šie LPT praktikos ypatumai gali būti siejami su Lietuvos teismų praktika bylose dėl smurto artimoje aplinkoje: tyrimų rezultatai rodo, kad skiriant laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą (probaciją) asmenims, smurtavusiems prieš artimuosius, teismo numatomi įpareigojimai bei draudimai menkai atliepia tokio pobūdžio nusikalstamų veikų ypatumus ir pačių teisės pažeidėjų charakteristikas (Nikartas & Jarutienė, 2022). Kadangi LPT yra bausmių vykdymo institucija, jos darbo su teisės pažeidėjais praktika yra neišvengiamai susijusi su teismų siūlomais įpareigojimais ir draudimais tam tikroms teisės pažeidėjų grupėms. Taigi šio tyrimo metu išryškėjusi smurtavusiems asmenims skirtų intervencijos priemonių taikymo praktika gali formotis ne tik dėl to, kaip LPT planuojamas ir organizuojamas korekcinis darbas, bet ir dėl teismų priimamų sprendimų ypatumų.

Apibendrinant – šio tyrimo rezultatai rodo, kad priimant sprendimus dėl IPSS taikymo prieš partnerę smurtavusiems vyrams, nėra pakankamai atsižvelgiama į jų individualias charakteristikas bei smurto rizikos veiksnių išreikštumą. Duluto modeliu grįsta IPSS praktikoje dažnai neatliepia asmeniui būdingų sunkumų ir kriminogeninių poreikių ir neretai gali būti pasirenkama dėl to, kad šios programos turinys iš esmės yra orientuotas į smurtaujančių prieš partnerę asmenų grupę (Potkaj & Alisherov, 2016), todėl LPT darbuotojų

gali būti vertinama kaip universali smurtaujančių prieš partnerę asmenų grupei taikytina intervencijos priemonė.

4.4. Dalyvavimo IPSS ir smurtinio elgesio prieš intymią partnerę recidyvo sąsajos

Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad 6 mėn. laikotarpiu beveik 18 proc. tyrimo dalyvių buvo pradėtas bent vienas naujas ikiteisminis tyrimas dėl smurtinio elgesio prieš intymią partnerę, ir net 49 proc. atvejų buvo fiksuotas bent vienas LPT vykdomos priežiūros sąlygų pažeidimas, kuris dažniausiai buvo susijęs su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu nepaisant teismo skirto draudimo. Šio tyrimo metu nustatytas smurtinio elgesio recidyvo lygis yra kiek aukštesnis nei rodo užsienio tyrimai, kur 6 mėn. laikotarpiu pakartotinai prieš intymią partnerę smurtavo nuo 7 iki 11 proc. nuteistų vyrų (Lopez-Ossorio et al., 2017; Petersson & Strand, 2017). Kalbant apie priežiūros sąlygų pažeidimus – užsienio tyrimuose aptinkama, kad šioje teisės pažeidėjų grupėje dažnesni pažeidimai, susiję su slapstymusi nuo bausmę vykdančios institucijos, o ne su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu (Garner et al., 2021). Šiame tyrime dažnesni pažeidimai, susiję su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu, gali būti aiškinami tuo, kad net 67 proc. tyrimo dalyvių teismo buvo uždrausta priežiūros laikotarpiu vartoti psichiką veikiančias medžiagas. Taigi su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu susijusių priežiūros sąlygų pažeidimų dažnumas gali būti siejamas su teismų praktikos ypatumais bylose dėl smurto prieš intymią partnerę.

Remiantis Dutton (1985) pasiūlytu sudėtinu ekologiniu modeliu, vienas iš svarbių egzosistemos lygmenų smurto rizikos veiksnių – pagalbos asmeniui prieinamumas bendruomenėje. Pažymėtina, kad Lietuvoje LPT teritoriniai padaliniai smurtinio elgesio prieš partnerę korekcijai taiko Duluto modeliu grįstą IPSS, todėl šio tyrimo metu, sudarius vyrų, kurių individualios charakteristikos panašios, dalyvavusių ir nedalyvavusių IPSS, grupes, palygintas šių dviejų grupių smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo dažnumas 6 mėn. laikotarpiu.

Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad tarp IPSS dalyvavusių ir joje nedalyvavusių vyrų neišryškėjo reikšmingų smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo dažnumo skirtumų. Kitų autorių atlikti tyrimai taip pat rodo, kad Duluto modeliu grįstose programose dalyvavusių ir nedalyvavusių asmenų smurtinio elgesio recidyvas skiriasi nereikšmingai (Herman et al., 2014), o šiuo modeliu grįstų programų efektyvumas valdant pakartotinio smurtinio elgesio riziką yra nedidelis (Arias et al., 2013; Zarling & Russell, 2022). Taigi nors anksčiau Lietuvoje atlikti tyrimai rodė, jog IPSS dalyviai buvo linkę

teigiamai vertinti jos įtaką santykiams su partnere (Uscila, 2019), šio tyrimo rezultatai atitinka užsienio šalyse atliktų tyrimų rezultatus ir nerodo reikšmingų smurto prieš partnerę recidyvo dažnumo skirtumų tarp Duluto modeliu grįstoje programoje dalyvavusių ir joje nedalyvavusių vyrų.

Interpretuojant gautus rezultatus svarbu paminėti, kad šis tyrimas taip pat atskleidė, jog sprendimai dėl IPŠS taikymo vyrams, teistiems už smurtą prieš intymią partnerę, yra nepakankamai individualizuojami. Nepakankamas dėmesys išsamiam psichologiniam asmens įvertinimui prieš skiriant bausmę ir ją vykdant, „vienas būdas tinka visiems“ požiūris, planuojant smurtavusiam asmeniui aktualias smurtinio elgesio rizikos valdymo priemones, gali būti susiję su tuo, kad IPŠS taikymas nebuvo susijęs su smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo dažnumu. Taip pat galima kelti prielaidą, kad IPŠS taikymas šiame tyrime nebuvo susijęs su mažesniu smurtinio elgesio recidyvu dėl šios programos taikymo integralumo stokos, t. y. nepakankamo programos užsiėmimų dažnumo, struktūros ar užsiėmimų turinio nesilaikymo, netinkamos programos dalyvių atrankos ir kt. Pažymėtina, kad korekcinų programų integralumo principas dalies autorių įvardijamas kaip svarbus jų efektyvumo veiksnys (Carroll et al., 2007).

Galiausiai, pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje Duluto modeliu grįstos elgesio korekcijos programos sulaukia kritikos dėl to, kad jų autoriai akcentuoja išskirtinai vyrų smurtą prieš moteris, taip pat dėl nepakankamo dėmesio smurtaujančių asmenų pykčio valdymo įgūdžių lavinimui, nedidelio programų efektyvumo valdant smurtinio elgesio riziką (Dutton & Corvo, 2007). Tad šiame tyrime aptinkamas nereikšmingas smurto recidyvo dažnumo skirtumas tarp IPŠS dalyvavusių ir nedalyvavusių teisės pažeidėjų gali būti siejamas ir su Duluto modeliu grįstų intervencijų ribotumais, o tai skatina svarstyti galimas IPŠS alternatyvas.

Kalbant apie alternatyvas, paminėtina viena naujausių Lietuvoje įdiegtų programų, skirtų smurtinius nusikaltimus padariusiems asmenims – grupinė Pykčio valdymo programa, grįsta motyvacinio interviu, kognityvinės elgesio terapijos ir pykčio valdymo teorijos principais (Jarwson et al., 2024; Michailovič ir kt., 2021). Ši programa sukurta Norvegijos Karalystėje ir aprobuota taikymui Lietuvoje 2024 m. balandžio mėn., o užsienyje atliktas tyrimas atskleidė šios programos efektyvumą, mažinant smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo tikimybę (Nesset et al., 2020). Taigi Pykčio valdymo programa, orientuota į savitvardos įgūdžių lavinimą (Jarwson et al., 2024), laikytina viena iš galimų IPŠS alternatyvų, tačiau svarbu tirti jos efektyvumą ne tik užsienio šalyse, bet ir Lietuvoje.

4.5. Apibendrinimas ir tyrimo rezultatų praktinė reikšmė

Apibendrinant – šio tyrimo rezultatai rodo gana didelį specifinės smurto formos – intymaus partnerio persekiojimo – paplitimą Lietuvoje. Anot tyrimo dalyvių, būtent persekiojimas intymių santykių kontekste yra dažniausiai patiriama persekiojimo rūšis, tai atitinka ir užsienio šalyse išryškėjusias tendencijas (Dressing et al., 2020; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018). Be to, remiantis I šio tyrimo etapo rezultatais, intymias partneres persekioję vyrai, palyginti su intymius partnerius persekiojusiomis moterimis, dažniau yra linkę fiziškai smurtauti prieš savo aukas, o tai rodo glaudžias fizinio smurto ir persekiojimo sąsajas būtent vyrų grupėje. Visgi I tyrimo etapo metu atlikta apklausa taip pat atskleidžia, kad apie intymaus partnerio persekiojimą itin retai pranešama teisėsaugos institucijoms, tai patvirtina ir už smurtą prieš partnerę teistų vyrų kriminalinės istorijos analizė. Dėl šių tendencijų gali kilti sunkumų tiek tiriant intymias partneres persekiojusių asmenų individualias charakteristikas, tiek vykdant šios teisės pažeidėjų grupės elgesio korekciją, siekiant užtikrinti nukentėjusiųjų saugumą.

Daugumos vyrų, praeityje teistų už intymios partnerės persekiojimą, individualios charakteristikos šiame tyrime nesiskyrė nuo vyrų, neturinčių tokio pobūdžio teistumų, charakteristikų. Visgi rezultatai atskleidė, kad už persekiojimą teisti vyrai pasižymi didesniu teistumų už smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš partnerę skaičiumi. Kitose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad intymią partnerę persekiojusiems asmenims gali būti būdingos tokios specifinės psichologinės charakteristikos kaip ryškesni psichopatijos bruožai, nerimastingas prieraišumo stilius (Creamer & Hand, 2022; Cunha et al., 2023; March et al., 2020). Todėl galima kelti prielaidą, kad šio tyrimo rezultatai galėjo būti paveikti nedidelės vyrų, teistų už persekiojimą, imties, o ateities tyrimuose tikslinga toliau tyrinėti partneres persekiojusių vyrų individualias charakteristikas, surinkus didesnę tyrimo imtį.

Kalbant apie vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas – šis tyrimas rodo, jog nepalankių vaikystės patirčių istorija įgyja didelę reikšmę, prognozuojant šių asmenų psichopatijos bruožų ir psichikos sveikatos sunkumų išreikštumą. Savo ruožtu psichopatijos bruožai veikia kaip tarpininkas tarp nepalankių vaikystės patirčių istorijos ir dviejų smurtinių elgesį prieš partnerę galinčių skatinti rizikos veiksnių – smurtinį elgesį palaikančių įsitikinimų ir vengimo romantiniuose santykiuose. Psichikos sveikatos sunkumų išreikštumas tarpininkauja ryšiui tarp trauminių vaikystės patyrimų ir nerimastingumo santykiuose su romantine partnere. Taigi trauminės vaikystės patirtys siejasi su nesaugaus prieraišumo

romantiniuose santykiuose dimensijomis ir smurtinį elgesį šeimoje palaikančiais įsitikinimais, tačiau netiesiogiai, o tai leidžia daryti prielaidą, kad trauminės patirtys pirmiausia veikia asmenybės ypatumus bei internalių ir eksternalių sunkumų pasireiškimą. Šie rezultatai leidžia kelti prielaidą dėl antrinės psichopatijos bruožų (Karpman, 1941; Porter, 1996) pasireiškimo prieš partnerę smurtavusių vyrų grupėje. Gauti rezultatai taip pat patvirtina kognityvinio potrauminio streso modelio (Ehlers & Clark, 2000) autorių prielaidas, kad neperdirbti trauminiai patyrimai daro įtaką emocinės ir elgesio sferos sunkumų pasireiškimui.

Šio tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad sprendimas taikyti Duluto modeliu grįstą IPSŠ yra menkai susijęs su smurtavusių vyrų individualiomis charakteristikomis, o tai rodo, jog dirbant su vyrais, smurtavusiais prieš savo intymias partneres, ne visada laikomasi RNR modelio (Andrews & Bonta, 2010) principų. Gauti rezultatai gali būti susiję su išsamaus smurtavusių prieš partnerę asmenų psichologinio vertinimo stoka ir su įsitikinimu, kad šios teisės pažeidėjų grupės kriminogeninius poreikius gali atliepti universali šiai grupei skirta korekcinė programa.

Galiausiai, šis tyrimas atskleidė, kad dalyvavusių Duluto modeliu grįstoje IPSŠ ir joje nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, smurtinio elgesio recidyvo dažnumas skyrėsi nereikšmingai, tai atitinka kitų mokslinių tyrimų rezultatus (Herman et al., 2014). Taigi tikėtina, kad šios programos pasižymi menku poveikiu, valdant smurtinio elgesio prieš partnerę riziką. Tai gali būti siejama su nepakankamai individualizuotu IPSŠ taikymu, taip pat su Duluto modeliu grįstų programų turinio ribotumais.

Galvojant apie praktinę šio tyrimo rezultatų reikšmę, galima išskirti kelias prieš intymią partnerę smurtavusių asmenų smurto rizikos valdymo proceso tobulinimo kryptis: 1) išsamaus smurtinio elgesio rizikos ir psichologinių charakteristikų vertinimo užtikrinimas, kuris leistų labiau individualizuoti taikomas pagalbos priemones; 2) alternatyvių pagalbos priemonių, atliepančių smurtavusių asmenų kriminogeninius poreikius, taikymas.

Kadangi LPT priežiūroje esančių asmenų, smurtavusių prieš intymią partnerę, smurto rizikos valdymo eigos planavimas iš esmės prasideda teisme, svarstant asmeniui taikytinas priežiūros sąlygas bei įpareigojimus, individualių asmens charakteristikų ir smurto rizikos vertinimas galėtų būti inicijuojamas dar teismo bylos nagrinėjimo stadijoje. Pažymėtina, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (BPK) 253¹ str., bylos nagrinėjimo metu teisėjas gali pavesti LPT parengti socialinio tyrimo išvadą dėl kaltinamo asmens, kuri padeda atskleisti kaltinamojo

socialinės aplinkos ypatumus, nusikalstamo elgesio rizikos lygį ir asmeniui būdingus kriminogeninius poreikius. Tikėtina, kad socialinio tyrimo išvados parengimas gali padėti teismui individualizuoti asmeniui skiriamus įpareigojimus bei draudimus. Visgi LPT skelbiami statistiniai duomenys rodo, kad 2023 m. LPT parengė tik 19, o 2024 m. – 18 socialinio tyrimo išvadų (LPT, 2023, 2024).

Pažymėtina, kad Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 6 str. 2 d. numato pagreitinto proceso taikymą, kai smurto artimoje aplinkoje aplinkybės yra aiškios, o baudžiamoji byla turi būti nagrinėjama apylinkės teisme. Taigi Lietuvoje galiojantys teisės aktai, viena vertus, numato galimybę teismui inicijuoti išsamų smurtavusio asmens įvertinimą prieš skiriant jam bausmę, kita vertus, skatina kuo greitesnį baudžiamųjų bylų dėl smurto prieš partnerę nagrinėjimą, dėl to socialinio tyrimo išvados parengimo galimybė praktikoje dažnai gali būti atmetama. Šio tyrimo rezultatai, rodantys individualizuoto požiūrio į darbą su smurtavusiu asmeniu stoka, skatina teikti prioritetą išsamiam smurtavusio asmens įvertinimui teismo proceso metu.

Efektyvesnį smurtinio elgesio rizikos valdymą gali paskatinti ir specializuotų teismų, nagrinėjančių išskirtinai su smurtu artimoje aplinkoje susijusias bylas, įsteigimas. Užsienio šalyse tokio pobūdžio teismų veikla remiasi terapinės jurisprudencijos⁶ idėjomis (Gover et al., 2021), o užsienio šalių patirtis rodo, kad baudžiamųjų bylų perdavimas specializuotiems smurto artimoje aplinkoje teismams sietinas su retesniu kaltinamųjų nusikalstamo elgesio recidyvu ir retesne nukentėjusiųjų pakartotine viktimizacija (Golestani et al., 2024). Tikėtina, kad teisėjų specializavimasis leistų tikslingai tobulinti jų kompetencijas smurtinio elgesio rizikos valdymo srityje ir prisidėtų prie smurtavusiems asmenims taikomų intervencijos priemonių individualizavimo.

Kalbant apie smurtavusio asmens įvertinimą, svarbu paminėti, kad šiuo metu, vadovaujantis Lietuvoje galiojančiais teisės aktais, policijos pareigūnai, skirdami apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį, privalo įvertinti smurto artimoje aplinkoje pavojaus riziką. Taigi, pasikeitus teisės aktams, asmens smurtinio elgesio rizika gali būti vertinama nedelsiant atvykus policijos pareigūnams. Rizikos vertinimo kriterijus, kuriais turi vadovautis pareigūnai, nustato Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. 1V-171 „Dėl smurto artimoje aplinkoje pavojaus

⁶ Terapinė jurisprudencija numato, kad teisės aktų turinys, teisinės procedūros ir justicijos atstovų elgesys turi būti orientuoti į terapines teisinio proceso pasekmes, t. y. komandinį darbą, siekiant teigiamų pokyčių tiek kaltinamajam, tiek nukentėjusiam asmeniui (Gover et al., 2021).

rizikos vertinimo kriterijų nustatymo“. Šiame įsakyme išvardyti tokie kriterijai kaip agresyvus ir konfliktiškas smurtavusio asmens elgesys policijos pareigūnų akivaizdoje, šeimoje gyvenantys nepilnamečiai vaikai ar smurtinis konfliktas jų akivaizdoje, smurtinio elgesio istorija šeimoje per pastaruosius 24 mėn., nukentėjusio asmens jaučiama baimė dėl galimo naujo smurtinio konflikto, smurtavusio asmens paleidimas iš įkalinimo įstaigos pastarųjų 6 mėn. laikotarpiu, jo apsvaigimas ar priklausomybė nuo psichiką veikiančių medžiagų, smurtavusiam asmeniui išduotas leidimas šaunamajam ginklui, smurtavusio asmens suicidiškumas ar suicidinio elgesio istorija, nukentėjusio asmens ekonominė priklausomybė nuo smurtavusio asmens ir kt. Taigi, reaguodami į galimus smurto prieš intymią partnerę atvejus pagal Lietuvoje galiojančius teisės aktus, policijos pareigūnai privalo įvertinti tiek smurtavusio, tiek nukentėjusio asmens charakteristikas, tam tikrus šeimos konteksto veiksnius. Šiuo metu vertinimas atliekamas, remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymo turiniu, tačiau, siekiant mokslu grįstos praktikos, policijos pareigūnų atliekamiems vertinimams galėtų būti pasitelkiami Lietuvoje aprobuoti smurtinio elgesio prieš partnerę rizikos vertinimo instrumentai, pavyzdžiui, geromis psichometrinėmis charakteristikomis pasižymintis policijos pareigūnų veiklai sukurtas B-SAFER (Laurinavičius ir Žukauskienė, 2009). Tokiu būdu asmens smurtinio elgesio rizikos vertinimas galėtų būti atliekamas gavus pranešimą apie smurtą prieš partnerę ir svarstant nukentėjusiosios saugumo klausimą. Tai suteiktų galimybę policijai, o vėliau ir teismui išsamiau susipažinti su smurtavusio asmens situacija ir labiau individualizuoti jam skiriamą bausmę.

Siekiant smurtinio elgesio rizikos valdymo individualizavimo, dirbant su asmenimis, smurtavusiais prieš intymią partnerę, taip pat tikslinga plėsti šios teisės pažeidėjų grupės smurtinio elgesio rizikos ir psichologinio vertinimo galimybes bausmių vykdymo sistemoje. Psichologinių charakteristikų vertinimas bausmės atlikimo pradžioje leistų identifikuoti asmeniui būdingus sunkumus ir kryptingai planuoti pagalbos priemones, laikantis RNR modelio principų (Andrews & Bonta, 2010). Pažymėtina, kad galimybė taikyti papildomus psichologinio vertinimo instrumentus, vertinant smurtinio elgesio riziką, akcentuojama ir struktūruoto specialisto sprendimu grįstų instrumentų metodiniuose vadovuose (Kropp et al., 1999; 2005). Be to, smurtinio elgesio rizikos vertinimų atlikimas šiai teisės pažeidėjų grupei leistų identifikuoti aktualius kriminogeninius poreikius ir planuoti juos atitinkančias intervencijos priemones. Remiantis 2012 m. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus aprobuotu B-SAFER metodiniu vadovu, šį instrumentą taikantys specialistai neprivalo

turėti tam tikros srities išsilavinimo, tačiau turi turėti kompetencijos smurto prieš intymią (-ų) partnerę (-į) srityje ir individualaus asmens vertinimo kompetencijų (Kropp et al., 2005). Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu LPT padaliniuose nusikalstamo elgesio rizikos vertinimui atlikti yra įsteigtos atskiros pareigybės, tikslinga pasitelkti šiuos darbuotojus atlikti ne tik nespecifinio nusikalstamo elgesio, bet ir smurtinio elgesio prieš intymią (-ų) partnerę (-į) rizikos vertinimus, taikant B-SAFER.

Kadangi šio tyrimo rezultatai neatskleidė reikšmingo IPSS vaidmens, valdant smurtinio elgesio prieš partnerę riziką, tikslinga svarstyti alternatyvių smurtinį elgesį keičiančių programų pasitelkimą šios teisės pažeidėjų grupės elgesio korekcijai. Paminėtina, kad 2024 m. balandžio 25 d. Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. V-317 buvo aprobuotos naujos bausmių vykdymo sistemoje taikomos elgesio pataisos programos, tarp jų – motyvaciniu interviu, KET ir Pykčio valdymo teorija grįsta Pykčio valdymo programa (Michailovič ir kt., 2021), kuri pasitelkiama darbui su smurtavusiais asmenimis ir LPT. Užsienio šalyse atliktas tyrimas atskleidė, kad Pykčio valdymo programoje dalyvavę asmenys, teisti už smurtą prieš partnerę, reikšmingai rečiau imasi fizinio bei seksualinio smurto intymiuose santykiuose (Nesset et al., 2020), tačiau Lietuvoje šios programos efektyvumas vis dar netyrinėtas. Manytina, kad ateityje tikslinga tyrinėti Pykčio valdymo programos efektyvumą, valdant smurtinio elgesio prieš partnerę riziką, ir šios programos poveikį smurtinio elgesio riziką skatinantiems veiksniams.

Prieš intymią partnerę smurtavę vyrai neretai pasižymi trauminių patirčių istorija, kuri, tarpininkaujant kitiems konstrukts, prognozuoja ir smurtą palaikančius įsitikinimus, ir nesaugaus tipo prieraišumo išreikštumą romantiniuose santykiuose. Todėl viena iš galimų šios teisės pažeidėjų grupės smurtinio elgesio rizikos valdymo priemonių – į traumą orientuotos (angl. *trauma-informed*) elgesio korekcijos programos. Laikantis tokio požiūrio, išskiriami keturi darbo su asmenimis, smurtavusiais prieš partnerę, principai (Scott & Jenney, 2023): 1) traumos suvokimas – gebėjimas atpažinti ir įvertinti asmens traumines patirtis, pasitelkti trauminių patirčių istoriją smurtinio elgesio rizikos vertinimui, pagalba asmeniui identifikuojant situacijas, kai jo rizika smurtauti prieš partnerę yra didžiausia; 2) saugumo užtikrinimas – antrinės viktimizacijos vengimas, saugios ir palaikančios aplinkos sukūrimas; 3) pasirinkimo galimybė, bendradarbiavimas ir ryšio užmezgimas – motyvacinio interviu metodo taikymas intervencijos pradžioje, pagalba asmeniui ieškant motyvų pakeisti smurtinį elgesį; 4) pagalba įsisąmoninant ir integruojant trauminius patyrimus, stiprybių akcentavimas keičiant smurtinį

elgesį – edukavimas apie trauminių patirčių įtaką elgesiui, pagalba atrandant alternatyvas smurtiniam elgesiui.

Tyrimai rodo, kad į traumą orientuotos programos, skirtos prieš partnerę smurtavusiems vyrams, padeda mažinti smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvo tikimybę (Creech et al., 2017), taip pat mažina internalių sunkumų išreikštumą įkalintų asmenų grupėse (Jungersen et al., 2019). Taigi į traumą orientuotų programų pasitelkimas darbui su asmenimis, smurtavusiais prieš partnerę, galėtų būti efektyvus, valdant smurtinio elgesio recidyvo riziką ir teikiant pagalbą internalių sunkumų patiriantiems klientams.

4.6. Tyrimo ribotumai ir gairės tolesniems tyrimams

Planuojant ateities tyrimus smurto prieš intymią partnerę rizikos veiksnių ir smurto rizikos valdymo tema, svarbu apžvelgti šio tyrimo ribotumus. Pirma, šiame tyrime dalyvavo gana nedidelis vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, skaičius, taip pat tik nedidelė dalis tyrimo dalyvių praeityje buvo teisti už partnerės persekiojimą. Dėl šios priežasties dalis tyrimo metu tirtų skirtumų galėjo būti statistiškai nereikšmingi. Be to, dėl nedidelės tyrimo imties nebuvo galimybių atlikti tam tikrų tarpgrupinių palyginimų, nes atvejų skaičius tam tikrose lyginamose grupėse buvo per mažas. Tad atliekant tolesnius tyrimus būtų tikslinga siekti surinkti didesnę tyrimo dalyvių skaičių.

Kalbant apie tyrimo duomenis, pažymėtina, kad dalis jų (pvz., informacija apie tyrimo dalyvių nepalankių vaikystės patirčių istoriją) rinkti retrospektyviai, dalis duomenų atspindėjo dalyvių psichologinių charakteristikų išreikštumą tyrimo atlikimo metu. Ateities tyrimuose, siekiant atskleisti smurtavusių asmenų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas, tikslinga, jei yra galimybių, rinktis longitudinalinio tyrimo dizainą. Tikėtina, kad longitudinalinio tyrimo metu surinkti duomenys padėtų atskleisti smurtavusių asmenų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas skirtingais raidos etapais, o tai leistų daryti tvirtesnes išvadas dėl galimos trauminių patyrimų įtakos tam tikrų asmenybės bruožų, psichikos sveikatos sunkumų ir kt. charakteristikų pasireiškimui.

Pažymėtina, kad šio tyrimo metu atskirai nebuvo tikrinta jo metu taikytų instrumentų (pvz., DVMAS, ECR) faktorių struktūra. Taigi ateityje tyrinėjant prieš partnerę smurtavusių asmenų psichologinių charakteristikų tarpusavio sąsajas svarbu atkreipti dėmesį ir į pasirinktų tyrimo instrumentų validumo ypatumus, nes kai kurie smurto pasireiškimui aktualūs psichologiniai konstruktai skirtingose šalyse gali reikštis nevienodai dėl kultūrinių ir istorinių kontekstų skirtumų.

Kadangi potencialūs dalyviai buvo kviečiami į tyrimą LPT darbuotojų, galima kelti prielaidą, kad dalis šio tyrimo dalyvių sutiko jame dalyvauti dėl to, kad buvo labiau linkę bendradarbiauti su LPT darbuotojais, priimti siūlomą pagalbą ir įsitraukti į siūlomas intervencijos priemones. Tai galėjo paveikti tiek rezultatus, atskleidžiančius individualias tyrimo dalyvių charakteristikas, tiek nedidelius smurtinio elgesio recidyvo rodiklius, nes sutikę dalyvauti tyrime vyrai galėjo pasižymėti mažesniu su smurtiniu elgesiu prieš partnerę siejamų rizikos veiksnių išreikštumu. Be to, pabrėžtina, kad II tyrimo etapo metu tyrimo dalyvių pateikti atsakymai iš dalies galėjo būti veikiami socialinio pageidaujamos, ypač kalbant apie psichopatijos bruožų išreikštumą.

Šio tyrimo metu smurtinio elgesio prieš partnerę recidyvas fiksuotas praėjus 6 mėn. nuo II tyrimo etapo pradžios, tad pasirinktas tyrimo dalyvių smurtinio elgesio fiksavimo laikotarpis galėjo būti per trumpas. Kitų šią temą nagrinėjančių autorių tyrimuose smurtinio elgesio recidyvas fiksuojamas ne tik po 6, bet ir po 9 bei 12 mėn., kai kuriuose tyrimuose – po kelerių metų (pvz., Herman et al., 2014; Nessel et al., 2020). Šio tyrimo metu numatytą smurtinio elgesio recidyvo fiksavimo laikotarpį skatino pasirinkti teismų nustatomi gana trumpi prieš partnerę smurtavusių vyrų priežiūros terminai, tačiau ateities tyrimuose tikslinga rinkti duomenis apie smurtinio elgesio recidyvą ilgesniu laikotarpiu.

Pažymėtina, kad šio tyrimo imtį sudarė tik smurtinius nusikaltimus prieš intymias partneres įvykdę vyrai, todėl atliekant tyrimą nebuvo galimybės atskleisti smurtinius nusikaltimus prieš partnerį padariusių moterų psichologinių charakteristikų, jų tarpusavio sąsajų ir smurto rizikos valdymo ypatumų. Be to, šio tyrimo metu orientuotasi tik į heteroseksualius romantinius santykius kuriančius asmenis. Taigi šio tyrimo rezultatai negali būti plačiai apibendrinami. Pažymėtina, kad smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje įvykdžiusios moterys sudaro tik 13 proc. LPT priežiūroje už tokio pobūdžio nusikaltimus esančių asmenų (LPT, 2023a), taip pat dalis šių moterų yra teistos už smurtinius nusikaltimus prieš kitus šeimos narius (vaikus, tėvus ir kt.). Todėl, planuojant ateities tyrimus, atskleisiančius moterų smurtinio elgesio prieš intymų partnerį problematiką, ir siekiant surinkti pakankamą imtį, tikslinga atlikti tyrimus, įtraukiant tiek LPT priežiūroje esančias, tiek laisvės atėmimo bausmę už smurtą prieš intymų partnerį atliekančias moteris. Tokia imties sudarymo strategija galėtų būti taikoma ir toliau tyrinėjant skirtingų lyčių asmenų smurtinį elgesį intymių santykių kontekste, nes tai, tikėtina, leistų užtikrinti skirtingo sunkumo laipsnio smurtinius nusikaltimus

padariusių asmenų įtraukimą į tyrimą, didesnę tyrimo imties heterogeniškumą ir platesnes tyrimo rezultatų apibendrinimo galimybes.

Nors šio tyrimo metu surinkti duomenys remiasi skirtingais informacijos šaltiniais (savigarsta grįžtais klausimynais ir anketomis, LPT asmens bylos medžiaga, LPT darbuotojų apklausa), siekiant nustatyti smurto prieš partnerę recidyvo rizikos veiksnius, tikslinga į ateities tyrimus įtraukti ir smurtavusių asmenų partneres (-ius). Diadų tyrimai leistų atskleisti ne tik smurtavusio asmens individualias charakteristikas, bet ir jo sąveiką su partnerės (-io) charakteristikomis, taip pat padėtų atskleisti asmens smurtinio elgesio dinamiką romantiniuose santykiuose iš partnerės (-io) perspektyvos.

Galiausiai, šio tyrimo metu nebuvo galimybės įvertinti smurtinio elgesio rizikos valdymui pasitelkiamų elgesio korekcijos programų efektyvumo, atliekant atsitiktinių imčių kontroliuojamą tyrimą (angl. *randomized controlled trial*). Kadangi tyrimo dalyvių išitraukimas į elgesio korekcijos programą dažniausiai buvo susijęs su teismo jiems skirtais įpareigojimais, kurie turėjo griežtai nustatytus įgyvendinimo terminus, tyrimo metu nebuvo galimybės priimti sprendimą daliai asmenų netaikyti elgesio korekcijos programos ar atidėti jos taikymą vėlesniam laikotarpiui. Todėl ateityje, planuojant tyrimus, kuriais būtų siekiama įvertinti tam tikrų elgesio korekcijos programų efektyvumą, valdant smurtinio elgesio riziką, tikslinga, jei galima, sudaryti panašiomis charakteristikomis pasižyminčias smurtavusių asmenų grupes ir matuoti šių charakteristikų pokyčius kontrolinėje ir poveikio grupėse.

IŠVADOS

1. Intymios partnerės persekiojimas yra viena labiausiai paplitusių persekiojimo formų Lietuvoje, apie kurią itin retai pranešama policijai. Partneres persekiojantys vyrai yra linkę dažniau naudoti fizinį smurtą prieš savo aukas, nei partnerius persekiojančios moterys. Teistumo už persekiojimo istoriją turinčių vyrų psichologinės charakteristikos nereikšmingai skiriasi nuo tokio teistumo neturinčių vyrų charakteristikų, tačiau už persekiojimą teisti vyrai pasižymi dažnesniu smurtiniu elgesiu artimoje aplinkoje.
2. Nepalankių vaikystės patirčių skaičius prognozuoja vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, psichopatijos bruožų ir psichikos sveikatos sunkumų išreikštumą. Psichopatijos bruožai veikia kaip tarpininkas tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir pritarimo smurto šeimoje mitams, taip pat – tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir vengimo romantiniuose santykiuose. Psichikos sveikatos sunkumų išreikštumas tarpininkauja ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių skaičiaus ir nerimastingumo romantiniuose santykiuose.
3. Dalyvavusių Duluto modeliu grįstoje Intervencinėje programoje smurtavusiesiems šeimoje ir šioje programoje nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš partnerę, psichologinės, sociodemografinės charakteristikos ir kriminalio elgesio istorijos ypatumai skyrėsi nereikšmingai, o tai galbūt rodo nepakankamą dėmesį smurtavusių asmenų individualioms charakteristikoms taikant Intervencinę programą smurtavusiesiems šeimoje.
4. Duluto modeliu grįstoje Intervencinėje programoje smurtavusiesiems šeimoje ir šioje programoje nedalyvavusių vyrų, teistų už smurtą prieš intymią partnerę, smurtinio elgesio recidyvo dažnumas 6 mėn. laikotarpiu skyrėsi nereikšmingai, o tai gali būti siejama tiek su programos turinio, tiek su jos taikymo praktikos trūkumais, taip pat su neilgu smurtinio elgesio recidyvo fiksavimo laikotarpiu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Achenbach T. M., Rescorla L. A. (2003). *Manual for the ASEBA Adult Forms & Profiles*. Burlington, VT: University of Vermont Research Center for Children, Youth, & Families.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation (1st ed.). *Psychology Press*. <https://doi.org/10.4324/9780203758045>
- Alexander, P. C., Moore, S., & Alexander III, E. R. (1991). What is transmitted in the intergenerational transmission of violence? *Journal of Marriage and the Family*, 53(3), 657–667. <https://doi.org/10.2307/352741>
- Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G., & Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development*, 69(5), 1406–1419. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06220.x>
- Alonso-Arbiol, I., Balluerka, N., Shaver, P. R., & Gillath, O. (2008). Psychometric properties of the Spanish and American versions of the ECR adult attachment questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, 24(1), 9–13. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.24.1.9>
- Altman, D. G. (1991). *Practical statistics for medical research*. London: Chapman and Hall.
- Andrews, D. A. (2011). The impact of nonprogrammatic factors on criminal-justice interventions. *Legal and Criminological Psychology*, 16(1), 1–23. <https://doi.org/10.1348/135532510X521485>
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 16(1), 39–55. <https://doi.org/10.1037/a0018362>
- Arias, E., Arce, R., & Vilariño, M. (2013). Batterer intervention programmes: A meta-analytic review of effectiveness. *Psychosocial Intervention*, 22(2), 153–160. <https://doi.org/10.5093/in2013a18>
- Balsevičienė, B., & Šinkariova, L. (2010). Savivertės reikšmė suaugusiojo prieraišumo ir depresiškumo sąsajoms. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris*, 6, 9–27.

- Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes. In D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of Socialization Theory and Research* (pp. 213–262). Rand McNally & Company.
- Bandura, A. (1971). Vicarious and self-reinforcement processes. In R. Glaser (Ed.), *The Nature of Reinforcement* (pp. 228–278). Academic Press.
- Barbier, A., Chariot, P., & Lefèvre, T. (2022). Intimate partner violence against ever-partnered women in Europe: Prevalence and associated factors – Results from the violence against women EU-wide survey. *Frontiers in Public Health*, *10*, 1033465. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.1033465>
- Bohall, G., Bautista, M. J., & Musson, S. (2016). Intimate partner violence and the Duluth model: An examination of the model and recommendations for future research and practice. *Journal of Family Violence*, *31*, 1029–1033. <https://doi.org/10.1007/s10896-016-9888-x>
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2016). *The psychology of criminal conduct*. Routledge.
- Bouffard, L. A., Bouffard, J. A., Nobles, M. R., & Askew, L. (2021). Still in the shadows: The unresponsiveness of stalking prosecution rates to increased legislative attention. *Journal of Criminal Justice*, *73*, 101794. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101794>
- Bowen, K., Jarrett, M., Stahl, D., Forrester, A., & Valmaggia, L. (2018). The relationship between exposure to adverse life events in childhood and adolescent years and subsequent adult psychopathology in 49,163 adult prisoners: A systematic review. *Personality and Individual Differences*, *131*, 74–92. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.04.023>
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Bradshaw, J. (1972). Taxonomy of social need. In Gordon McLachlan (Ed.), *Problems and Progress in Medical Care: Essays on Current Research, 7th series* (pp. 71–82). Oxford University Press, London.
- Breckenridge, J., Singh, S., Lyons, G., Suchting, M., Opdam, J., Monastiriotis, M., & Nair, G. (2023). *Legal responses to economic and financial abuse in the context of intimate partner violence*. Preiga per internetą: < <https://unsworks.unsw.edu.au/bitstreams/c7b84d46-6906-4f78-9380-fccda034fcf7/download>>.

- Breet, E., Seedat, S., & Kagee, A. (2019). Posttraumatic stress disorder and depression in men and women who perpetrate intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 34*(10), 2181–2198. <https://doi.org/10.1177/0886260516660297>
- Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin, 21*(3), 267–283. <https://doi.org/10.1177/0146167295213008>
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. In J. A. Jimpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships* (pp. 46–76). New York: The Guildford.
- Burczycka, M., & Conroy, S. (2018). Family violence in Canada: A statistical profile, 2016. *Juristat: Canadian Centre for Justice Statistics*. Prieiga per internetą: <<https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/85-002-x/2018001/article/54893-eng.pdf?st=HazatZUE>>
- Butters, R. P., Droubay, B. A., Seawright, J. L., Tollefson, D. R., Lundahl, B., & Whitaker, L. (2021). Intimate partner violence perpetrator treatment: Tailoring interventions to individual needs. *Clinical Social Work Journal, 49*, 391–404. <https://doi.org/10.1007/s10615-020-00763-y>
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse, 3*(2), 231–280. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>
- Carroll, C., Patterson, M., Wood, S., Booth, A., Rick, J., & Balain, S. (2007). A conceptual framework for implementation fidelity. *Implementation Science, 2*, 1–9. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-2-40>
- Čėsniënė, I., Laurinavičius, A., & Ustinavičiūtė, L. (2015). Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas Lietuvoje: esama situacija ir raidos tendencijos. *Kriminologijos studijos, (3)*, 59–81. <http://dx.doi.org/10.15388/CrimLithuan.2015.0.8950>
- Chatterji, S., & Heise, L. (2021). Examining the bi-directional relationship between intimate partner violence and depression: Findings from a longitudinal study among women and men in rural Rwanda. *SSM – Mental Health, 1*, 100038. <https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2021.100038>

- Cicchetti, D. V. (1994). Guidelines, criteria, and rules of thumb for evaluating normed and standardized assessment instruments in psychology. *Psychological Assessment, 6*(4), 284. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.4.284>
- Clay, A. (2021). Why am I like this? An examination of the impact of early childhood experiences on adult attachment style. (MSU Graduate Theses, 3657).
- Cooke, D. J., & Logan, C. (2015). Capturing clinical complexity: Towards a personality-oriented measure of psychopathy. *Journal of Criminal Justice, 43*(4), 262–273. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.004>
- Cooke, D. J., Hart, S. D., Logan, C., & Michie, C. (2012). Explicating the construct of psychopathy: Development and validation of a conceptual model, the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality (CAPP). *International Journal of Forensic Mental Health, 11*(4), 242–252. <https://doi.org/10.1080/14999013.2012.746759>
- Copp, J. E., Giordano, P. C., Longmore, M. A., & Manning, W. D. (2019). The development of attitudes toward intimate partner violence: An examination of key correlates among a sample of young adults. *Journal of Interpersonal Violence, 34*(7), 1357–1387. <https://doi.org/10.1177/0886260516651311>
- Corcoran, M., & McNulty, M. (2018). Examining the role of attachment in the relationship between childhood adversity, psychological distress and subjective well-being. *Child Abuse & Neglect, 76*, 297–309. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.11.012>
- Cornell, D. G. (1996). *Coding guide for violet incidents: Instrumental versus hostile/reactive aggression*. University of Virginia.
- Crane, C. A., Hawes, S. W., Devine, S., & Easton, C. J. (2014). Axis I psychopathology and the perpetration of intimate partner violence. *Journal of Clinical Psychology, 70*(3), 238–247. <https://doi.org/10.1111/j.1521-0391.2014.12136.x>
- Creamer, C. J., & Hand, C. J. (2022). Intimate partner stalking/pursuit: A pathophysiology of attachment style. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 66*(5), 604–624. <https://doi.org/10.1177/0306624X211010289>
- Creech, S. K., Macdonald, A., Benzer, J. K., Poole, G. M., Murphy, C. M., & Taft, C. T. (2017). PTSD symptoms predict outcome in trauma-

- informed treatment of intimate partner aggression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 85(10), 966. <https://dx.doi.org/10.1037/ccp0000228>
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115(1), 74–101. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.1.74>
- Cunha, O., Braga, T., & Gonçalves, R. A. (2021). Psychopathy and intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3–4), 1720–1738. <https://doi.org/10.1177/0886260518754870>
- Cunha, O., Caridade, S., Almeida, T. C., & Gonçalves, R. A. (2023). Stalking behaviors among perpetrators of intimate partner violence in Portugal: Correlates and mediating variables. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 29(2), 147–165. <https://doi.org/10.1007/s10610-022-09511-z>
- Dargis, M., Newman, J., & Koenigs, M. (2016). Clarifying the link between childhood abuse history and psychopathic traits in adult criminal offenders. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 7(3), 221–228. doi: 10.1037/per0000147
- Day, A., Chung, D., O’Leary, P., & Carson, E. (2009). Programs for men who perpetrate domestic violence: An examination of the issues underlying the effectiveness of intervention programs. *Journal of Family Violence*, 24, 203–212. <https://doi.org/10.1007/s10896-008-9221-4>
- de Vries, L. P., van de Weijer, M. P., Ligthart, L., Willemsen, G., Dolan, C. V., Boomsma, D. I., Baselmans, B. M., & Bartels, M. (2020). A comparison of the ASEBA adult self report (ASR) and the brief problem monitor (BPM/18-59). *Behavior Genetics*, 50, 363–373. <https://doi.org/10.1007/s10519-020-10001-3>
- Debowska, A. (2014). The role of psychopathy and childhood experiences in rape myth acceptance in a sample of prisoners and non-prisoners. (Doctoral dissertation, University of Huyddersfield).
- Dobash, E. R., & Dobash, R. P. (2011). What were they thinking? Men who murder an intimate partner. *Violence Against Women*, 17(1), 111–134.
- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1977). Love, honour and obey: Institutional ideologies and the struggle for battered women. *Contemporary Crisis*, 1, 403.

- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (2003). *Women, violence and social change*. Routledge.
- Dobash, R. P., Dobash, R. E., Wilson, M., & Daly, M. (1992). The myth of sexual symmetry in marital violence. *Social Problems, 39*(1), 71–91. <https://doi.org/10.2307/3096914>
- Domenech del Rio, I., & Sirvent Garcia del Valle, E. (2019). Influence of intimate partner violence severity on the help-seeking strategies of female victims and the influence of social reactions to violence disclosure on the process of leaving a violent relationship. *Journal of Interpersonal Violence, 34*(21–22), 4550–4571. <https://doi.org/10.1177/0886260516676473>
- Donadio, M., Valera, P., & Sinangil, N. (2022). Understanding attachment styles, adverse childhood events, alcohol use, and trauma in Black and Latino Men with criminal justice histories. *Journal of Community Psychology, 50*(5), 2260–2272. <https://doi.org/10.1002/jcop.22773>
- Dressing, H., Gass, P., Schultz, K., & Kuehner, C. (2020). The prevalence and effects of stalking: A replication study. *Deutsches Ärzteblatt International, 117*(20), 347–353. <https://doi.org/10.3238/2Farztebl.2020.0347>
- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H., & Anda, R. F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: The adverse childhood experiences study. *Pediatrics, 111*(3), 564–572. <https://doi.org/10.1542/peds.111.3.564>
- Dutton, D. G. (1985). An ecologically nested theory of male violence toward intimates. *International Journal of Women's Studies, 8*(4), 404–413.
- Dutton, D. G., & Corvo, K. (2007). The Duluth model: A data-impervious paradigm and a failed strategy. *Aggression and Violent Behavior, 12*(6), 658–667. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2007.03.002>
- Ehlers, A., & Clark, D. M. (2000). A cognitive model of posttraumatic stress disorder. *Behaviour Research and Therapy, 38*(4), 319–345. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(99\)00123-0](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00123-0)
- Eke, A. W., Hilton, N. Z., Meloy, J. R., Mohandie, K., & Williams, J. (2011). Predictors of recidivism by stalkers: A nine-year follow-up of police contacts. *Behavioral Sciences & the Law, 29*(2), 271–283. <https://doi.org/10.1002/bsl.975>
- Ennis, L., Toop, C., Jung, S., & Bois, S. (2017). Instrumental and reactive intimate partner violence: Offender characteristics, reoffense rates,

- and risk management. *Journal of Threat Assessment and Management*, 4(2), 61–76. <http://dx.doi.org/10.1037/tam0000080>
- Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo. (2011). Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/168008482e>>.
- Faulkner, B., Goldstein, A. L., & Wekerle, C. (2014). Pathways from childhood maltreatment to emerging adulthood: Investigating trauma-mediated substance use and dating violence outcomes among child protective services-involved youth. *Child Maltreatment*, 19(3–4), 219–232. <https://doi.org/10.1177/1077559514551944>
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- Finkel, E. J., & Slotter, E. B. (2007). An attachment theory perspective on the perpetuation of intimate partner violence. *DePaul Law Review*, 56(3), 895–908.
- Flowers, C., Winder, B., & Slade, K. (2020). Identifying the characteristics associated with intimate partner stalking: A mixed methods structured review and narrative synthesis. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 31(6), 889–925. <https://doi.org/10.1080/14789949.2020.1807585>
- FRA, EIGE, & Eurostat. (2024). *EU gender-based violence survey – key results. Experiences of women in the EU-27*. Publications Office of the European Union, Luxembourg. Prieiga per internetą: <[EU gender-based violence survey - Key results](#)>.
- Fricker, M. (2017) Evolving concepts of epistemic injustice. In I. J. Kidd, J. Medina, & G. Pohlhaus, Jr (Eds.), *Routledge handbook of epistemic injustice* (pp. 53–60). Routledge Handbooks in Philosophy, Routledge.
- Fujiwara, T. (2022). Impact of adverse childhood experience on physical and mental health: A life-course epidemiology perspective. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 76(11), 544–551. <https://doi.org/10.1111/pcn.13464>
- Garner, A. R., Johansson-Love, J., Romero, G., Grigorian, H. L., Florimbio, A. R., Brem, M. J., Wolford-Clevenger, C., & Stuart, G. L. (2021).

Risk of revocation among batterers: A preliminary analysis of criminogenic, intimate partner violence, and mental health risks. *Violence Against Women*, 27(9), 1173–1190. <https://doi.org/10.1177/1077801220923737>

General Recommendation adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women No. 19, eleventh session, 1992, Violence against women. Prieiga per internetą: <[CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women | Refworld](#)>.

General Recommendation adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women No. 19, eleventh session, 1992, Violence against women. Prieiga per internetą: <<https://www.refworld.org/legal/resolution/cedaw/1992/en/96542>>.

Glick, P., & Fiske, S. T. (1999). The ambivalence toward men inventory: Differentiating hostile and benevolent beliefs about men. *Psychology of Women Quarterly*, 23(3), 519–536. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1999.tb00379.x>

Godbout, N., Dutton, D. G., Lussier, Y., & Sabourin, S. (2009). Early exposure to violence, domestic violence, attachment representations, and marital adjustment. *Personal Relationships*, 16(3), 365–384. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2009.01228.x>

Goldstein, D. A., Cantos, A. L., Brenner, L. H., Verborg, R. J., & Kosson, D. S. (2016). Perpetrator type moderates the relationship between severity of intimate partner violence and recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 43(7), 879–898. <https://doi.org/10.1177/0093854815616841>

Golestani, A., Owens, E., & Raissian, K. (2024). Specialization in criminal courts: Decision making, recidivism, and re-victimization in domestic violence courts in Tennessee. *Journal of Human Resources*. <https://doi.org/10.3368/jhr.0322-12223R3>

Gover, A. R., Boots, D. P., & Harper, S. B. (2021). Courting justice: Tracing the evolution and future of domestic violence courts. *Feminist Criminology*, 16(3), 366–381. <https://doi.org/10.1177/1557085120987638>

Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3), 430–445.

- Guerrero-Molina, M., Moreno-Manso, J. M., Guerrero-Barona, E., García-Baamonde, M. E., Cruz-Márquez, B., & Bueso-Izquierdo, N. (2021). Aggressors condemned for intimate partner violence: Sexist attitudes and distorted thoughts about women and the use of violence. *Current Psychology*, 1–11. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01473-5>
- Hahn, J. W., Aldarondo, E., Silverman, J. G., McCormick, M. C., & Koenen, K. C. (2015). Examining the association between posttraumatic stress disorder and intimate partner violence perpetration. *Journal of Family Violence*, 30, 743–752. <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9710-1>
- Hanson, R. K., Bourgon, G., Helmus, L., & Hodgson, S. (2009). *A meta-analysis of the effectiveness of treatment for sexual offenders: Risk, need, and responsivity*. Ottawa, ON, Canada: Public Safety Canada.
- Hare, R. (2003). *The Hare Psychopathy Checklist – Revised (PCL–R) manual* (2nd ed.). Toronto, Ontario, Canada: Multi-Health Systems.
- Hare, R. D., Clark, D., Grann, M., & Thornton, D. (2000). Psychopathy and the predictive validity of the PCL-R: An international perspective. *Behavioral Sciences & The Law*, 18(5), 623–645. [https://doi.org/10.1002/1099-0798\(200010\)18:5<623:AID-BSL409>3.0.CO;2-W](https://doi.org/10.1002/1099-0798(200010)18:5<623:AID-BSL409>3.0.CO;2-W)
- Hart, S. D. (2008). Preventing violence: The role of risk assessment and management. In A. C. Baldry & F. V. Winkel (Eds.), *Intimate Partner Violence Prevention and Intervention: The Risk Assessment and Management Approach* (pp. 7–18). Nova Science Publishers.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1–22. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0501_1
- Herman, K., Rotunda, R., Williamson, G., & Vodanovich, S. (2014). Outcomes from a Duluth model batterer intervention program at completion and long term follow-up. *Journal of Offender Rehabilitation*, 53(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10509674.2013.861316>
- Hesse, E. (2008). The Adult Attachment Interview: Protocol, method of analysis, and empirical studies. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (2nd ed., pp. 552–598). The Guilford Press.
- Hilton N. Z., Ennis L. (2020). Intimate partner violence risk assessment and management: An RNR approach to threat assessment. In J. S.

- Wormith, L. A. Craig, T. E. Hogue (Eds.), *The Wiley Handbook of What Works in Violence Risk Management: Theory, Research and Practice* (pp. 163–182). Wiley.
- Holliday, C. N., Kahn, G., Thorpe, R. J., Shah, R., Hameeduddin, Z., & Decker, M. R. (2020). Racial/ethnic disparities in police reporting for partner violence in the National Crime Victimization Survey and survivor-led interpretation. *Journal of Racial and Ethnic Health Disparities*, 7, 468–480. <https://doi.org/10.1007/s40615-019-00675-9>
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Huesmann, L. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, 14(1), 13–24.
- Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2025). Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus asmenis) nusikalstamų veikų padarymu, susijusiu su smurtu artimoje aplinkoje (Forma SMURTAS-ITĮ). Prieiga per internetą: <https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiui-tyrimu-statistika-1?year=2023&period=1-9&group=162>.
- Ireland, T. O., Smith, C. A. (2009). Living in partner-violent families: Developmental links to antisocial behavior and relationship violence. *Journal of Youth Adolescence*, 38, 323–339. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9347-y>
- Jakštienė, R. (2022). A new norm on stalking: Is this the new normal in Lithuania? *Baltic Journal of Law & Politics*, 15(2), 29–47. DOI: 10.2478/bjlp-2022-0009
- Jarutienė, L., Laurinaitytė, I., Michailovič, I., & Burk, W. J. (2025). Characteristics and consequences of intimate and non-intimate partner stalking in Lithuania. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–25. <https://doi.org/10.1177/08862605251336364>
- Jarwson, S. (2024). *Pykčio valdymo programos metodinis vadovas*. Lietuvos kalėjimų tarnyba.

- Jeffrey, N., Fairbairn, J., Campbell, M., Dawson, M., Jaffe, P. & Straatman, A.-L. (2018). *Canadian Domestic Homicide Prevention Initiative with Vulnerable Populations (CDHPiVP). Literature Review on Risk Assessment, Risk Management and Safety Planning*. London, ON: Canadian Domestic Homicide Prevention Initiative.
- Juarros-Basterretxea, J., Overall, N., Herrero, J., & Rodríguez-Díaz, F. J. (2019). Considering the effect of sexism on psychological intimate partner violence: A study with imprisoned men. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, *11*, 61–69. <https://doi.org/10.5093/ejpalc2019a1>
- Jung, H., Herrenkohl, T. I., Skinner, M. L., Lee, J. O., Klika, J. B., & Rousson, A. N. (2019). Gender differences in intimate partner violence: A predictive analysis of IPV by child abuse and domestic violence exposure during early childhood. *Violence Against Women*, *25*(8), 903–924. <https://doi.org/10.1177/1077801218796329>
- Jungersen, T. S., Walker, L. E., Kennedy, T. D., Black, R., & Groth, C. M. (2019). Trauma treatment for intimate partner violence in incarcerated populations. *Practice Innovations*, *4*(1), 59–73. <http://dx.doi.org/10.1037/pri0000083>
- Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2012 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. V-211 „Dėl Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio pataisos programų aprobavimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo ir adaptuotų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio pataisos programų aprobavimo“, *Valstybės žinios*, 2012-06-27, Nr. 72-3770.
- Karpman, B. (1941). On the need of separating psychopathy into two distinct clinical types: The symptomatic and the idiopathic. *Journal of Criminology and Psychopathology*, *3*, 112–137.
- Kolbe, V., & Büttner, A. (2020). Domestic violence against men – prevalence and risk factors. *Deutsches Ärzteblatt International*, *117*(31–32), 534–541. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2020.0534>
- Kropp P. R., Hart S. D., Belfrage H. (2005). *Brief spousal assault form for the evaluation of risk (B-SAFER): User manual*. Toronto: ProActive ReSolutions Inc.

- Kropp P. R., Hart S. D., Webster C. D., Eaves D. (1999). *Spousal Assault Risk Assessment Guide (SARA)*. Toronto: Multi Health Systems, Inc.
- Laurinaitytė, I., Assini-Meytin, L. C., & Čunichina, K. (2022b). Examining the associations between adverse childhood experiences, health risk behaviours, and psychological well-being in a convenience sample of Lithuanian university students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3253. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063253>
- Laurinaitytė, I., Michailovič, I., & Jarutienė, L. (2022a). Dealing with stalking cases in Lithuania: The role of public perceptions and legal response. *Behavioral Sciences & the Law*, 40(5), 660–676. <https://doi.org/10.1002/bsl.2597>
- Laurinaitytė, I., Michailovič, I., Čepas, A. (2025). *Pavojaus patirti smurtą artimoje aplinkoje rizikos vertinimo situacijos apžvalga ir rekomendacijos*.
- Laurinaitytė, I., Michailovič, I., Jarutienė, L., & Zokaitė, J. (2021). Persekiojimo kriminalizavimo ir teismų praktikos ypatumai Lietuvoje. *Kriminologijos studijos*, 9, 77–99. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2021.9.3>
- Laurinaitytė, I., Laurinavičius, A., & Ustinavičiūtė, L. (2017) *Nuteistųjų asmenybės charakteristikos ir smurto rizika: vertinimo galimybės ir problemos: kolektyvinė monografija*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Laurinavičius, A., & Žukauskienė, R. (2009). Pakartotinio smurto prieš sutuoktinę / partnerę rizikos įvertinimo galimybės taikant B-SAFER metodiką. *Socialinis darbas: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, 8(1), 103–111.
- Leban, L. (2021). The effects of adverse childhood experiences and gender on developmental trajectories of internalizing and externalizing outcomes. *Crime & Delinquency*, 67(5), 631–661. <https://doi.org/10.1177/0011128721989059>
- Lee, H., Kim, Y., & Terry, J. (2020). Adverse childhood experiences (ACEs) on mental disorders in young adulthood: Latent classes and community violence exposure. *Preventive Medicine*, 134, 106039. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2020.106039>

- Lelaurain, S., Fonte, D., Graziani, P., & Monaco, G. L. (2019). French validation of the domestic violence myth acceptance scale (DVMAS). *Affilia*, 34(2), 237–258. <https://doi.org/10.1177/0886109918806273>
- Lewis Mchenga, N. (2019). Associations between adverse childhood experiences and attitudes towards abuse against women and children among adolescents and young adults in Malawi. (Doctoral Dissertation). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.7275/14222188> https://scholarworks.umass.edu/dissertations_2/165
- Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. balandžio 25 d. įsakymas Nr. V-317 „Dėl Pykčio valdymo programos, programos, skirtos asmenims, kurie vairavo transporto priemonę būdami apsvaigę, ir programos, skirtos asmenims, piktnaudžiaujantiems psichiką veikiančiomis medžiagomis, aprobavimo“, TAR, 2024-04-25, Nr. 7518.
- Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija. (2022). 2021 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/wp-content/uploads/2022/05/2021-m.-veiklos-ataskaita.pdf>
- Lietuvos probacijos tarnyba (2023a). Darbo su smurtautojais artimoje aplinkoje, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2023 m. statistinė ataskaita. Prieiga per internetą: https://probacija.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/1/nYNRoqHtX_c.pdf
- Lietuvos probacijos tarnyba (2023b). Lietuvos probacijos tarnybos 2023 m. rugpjūčio 1 d. raštas Nr. S-465 „Dėl statistinių duomenų pateikimo“.
- Lietuvos probacijos tarnyba (2024). Darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2024 m. statistinė ataskaita. Prieiga per internetą: <https://probacija.lrv.lt/public/canonical/1737355584/338/Darbo%20su%20asmenimis,%20esan%C4%8Diais%20LPT%20XXXXXXXX%20prie%20C5%BEi%20C5%ABroje,%20statistin%C4%97%20ataskaita.pdf>
- Lietuvos probacijos tarnyba. (2022). Darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2022 m. statistinė ataskaita. Prieiga per internetą: <https://probacija.lrv.lt/uploads/probacija/documents/files/Darbo%20su%20asmenimis%20C%20esan%C4%8Diais%20LPT%20prie%20C5>

%BEi%C5%ABroje%2C%202022%20m_%20statistin%C4%97%20ataskaita.pdf>.

Lietuvos probacijos tarnyba. (2023). Darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje, 2023 m. statistinė ataskaita. Prieiga per internetą:

<<https://probacija.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/1/zRkiKGAjktw.pdf>>.

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011-06-14, Nr. 72-3475.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-07-19, Nr. 73-3084.

Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-01-06, Nr. 4-108.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. 1V-171 „Dėl smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimo kriterijų nustatymo“, TAR, 2023-03-29, Nr. 2023-05480.

Logan, T. K. (2020). Examining stalking experiences and outcomes for men and women stalked by (ex) partners and non-partners. *Journal of Family Violence*, 35(7), 729–739. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00111-w>

Lopez, F. G., & Brennan, K. A. (2000). Dynamic processes underlying adult attachment organization: Toward an attachment theoretical perspective on the healthy and effective self. *Journal of Counseling Psychology*, 47(3), 283–300. <https://doi.org/10.1037//0022-0167.47.3.283>

Lopez-Ossorio, J. J., Álvarez, J. L. G., Pascual, S. B., García, L. F., & Buela-Casal, G. (2017). Risk factors related to intimate partner violence police recidivism in Spain. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 17(2), 107–119. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2016.12.001>

Maguire, E., Macdonald, A., Krill, S., Holowka, D. W., Marx, B. P., Woodward, H., Burn, T. & Taft, C. T. (2015). Examining trauma and posttraumatic stress disorder symptoms in court-mandated intimate partner violence perpetrators. *Psychological Trauma: Theory*,

- March, E., Litten, V., Sullivan, D. H., & Ward, L. (2020). Somebody that I (used to) know: Gender and dimensions of dark personality traits as predictors of intimate partner cyberstalking. *Personality and Individual Differences*, 163, 110084. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110084>
- Mason, K. (2025). *Epistemic (in)justice and the navigation of needs for people who are homeless*. Paper presented at European Conference for Social Work Research, Munich, Bavaria, Germany.
- Matos, M., Grangeia, H., Ferreira, C., Azevedo, V., Gonçalves, M., & Sheridan, L. (2019). Stalking victimization in Portugal: Prevalence, characteristics, and impact. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 57, 103-115. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcj.2019.03.005>
- McEwan, T. E., Harder, L., Brandt, C., & de Vogel, V. (2020). Risk factors for stalking recidivism in a Dutch community forensic mental health sample. *International Journal of Forensic Mental Health*, 19(2), 127-141. <https://doi.org/10.1080/14999013.2019.1661885>
- McEwan, T. E., Shea, D. E., Nazarewicz, J., & Senkans, S. (2017). Reassessing the link between stalking and intimate partner abuse. *Partner Abuse*, 8(3), 223–250. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.8.3.223>
- Mendez, B., Bozzay, M., & Verona, E. (2021). Internalizing and externalizing symptoms and aggression and violence in men and women. *Aggressive Behavior*, 47(4), 439–452. <https://doi.org/10.1002/ab.21962>
- Merrick, M. T., Ports, K. A., Ford, D. C., Afifi, T. O., Gershoff, E. T., & Grogan-Kaylor, A. (2017). Unpacking the impact of adverse childhood experiences on adult mental health. *Child Abuse & Neglect*, 69, 10–19. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.03.016>
- Mersky, J. P., Topitzes, J., & Reynolds, A. J. (2013). Impacts of adverse childhood experiences on health, mental health, and substance use in early adulthood: A cohort study of an urban, minority sample in the US. *Child Abuse & Neglect*, 37(11), 917–925. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.07.011>
- Michailovič, I., Justickaja, S., Vaičiūnienė, R., & Viršilas, V. (2021). *Smurtinio elgesio artimoje aplinkoje kaita: darbo su smurtavusiais*

asmenimis plėtros perspektyvos Lietuvoje. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas.

- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2005). Mental representations of attachment security: Theoretical foundation for a positive social psychology. In M. W. Baldwin (Ed.), *Interpersonal Cognition* (pp. 233–266). New York: Guilford Press.
- Moreira, D., Moreira, D. S., Oliveira, S., Ribeiro, F. N., Barbosa, F., Fávero, M., & Gomes, V. (2020). Relationship between adverse childhood experiences and psychopathy: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior, 53*, 101452. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101452>
- Morgan, A., Boxall, H., & Payne, J. L. (2022). Reporting to police by intimate partner violence victim-survivors during the COVID-19 pandemic. *Journal of Criminology, 55*(3), 285–305. <https://doi.org/10.1177/26338076221094845>
- Moterų informacijos centras. (2020). Smurtas artimoje aplinkoje: prevencija, apsauga, pagalba, bendradarbiavimas. Prieiga per internetą: <https://www.slideshare.net/LyguSLT/lietuvos-gyventoj-apklausa-apie-smurt-artimoje-aplinkoje-2020>
- Mthembu, J., Simbayi, L., Onoya, D., Jooste, S., Mehlomakulu, V., Mwaba, K., Cain, D., Harel, O., Carey, M., P., Carey, K., B., & Kalichman, S. (2014). Sexism, intimate partner violence and risk behavior amongst men in a South African township. *Violence and Gender, 1*(2), 53–59. <https://doi.org/10.1089/vio.2014.0009>
- Muniz, C. N., Fox, B., Miley, L. N., Delisi, M., Cigarran, G. P., & Birnbaum, A. (2019). The effects of adverse childhood experiences on internalizing versus externalizing outcomes. *Criminal Justice and Behavior, 46*(4), 568–589. <https://doi.org/10.1177/0093854819826213>
- Murphy, C. M. (2013). Social information processing and the perpetration of intimate partner violence: It is (and isn't) what you think. *Psychology of Violence, 3*(3), 212–217. <https://doi.org/10.1037/a0033344>
- Murphy, C. M., Rosenbaum, A., Hamberger, L. K. (2022). Relationship Violence Perpetrator Intervention Programs: History and Models. In R. Geffner, J. W. White, L. K. Hamberger, A. Rosenbaum, V. Vaughan-Eden, V. I. Vieth (Eds.), *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89999-2_134

- Narayan, A. J., Englund, M. M., Carlson, E. A., & Egeland, B. (2014). Adolescent conflict as a developmental process in the prospective pathway from exposure to interparental violence to dating violence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *42*(2), 239–250. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9782-4>
- Nesset, M. B., Lara-Cabrera, M. L., Bjørngaard, J. H., Whittington, R., & Palmstierna, T. (2020). Cognitive behavioural group therapy versus mindfulness-based stress reduction group therapy for intimate partner violence: A randomized controlled trial. *BMC Psychiatry*, *20*, 1–11. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02582-4>
- Nikartas, S., & Jarutienė, L. (2022). Individualising probation conditions in cases of domestic violence: The study of sentencing practice in Lithuania. *European Journal of Probation*, *14*(2), 128–147. <https://doi.org/10.1177/20662203221106408>
- Nobles, M. R., Cramer, R. J., Zottola, S. A., Desmarais, S. L., Gemberling, T. M., Holley, S. R., & Wright, S. (2018). Prevalence rates, reporting, and psychosocial correlates of stalking victimization: Results from a three-sample cross-sectional study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *53*(11), 1253–1263. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1557-3>
- Paterline, B. A. (2020). Risk factors for stalking persistence and violence among intimate partner stalkers. *Journal of Sociology*, *8*(2), 34–40. <https://doi.org/10.15640/jssw.v8n2a4>
- Patrick, C. J., Fowles, D. C., & Krueger, R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy: Developmental origins of disinhibition, boldness, and meanness. *Development and Psychopathology*, *21*(3), 913–938. <https://doi.org/10.1017/S0954579409000492>
- Pedersen, L., Kunz, C., Rasmussen, K., & Elsass, P. (2010). Psychopathy as a risk factor for violent recidivism: Investigating the Psychopathy Checklist Screening Version (PCL: SV) and the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality (CAPP) in a forensic psychiatric setting. *International Journal of Forensic Mental Health*, *9*(4), 308–315. <https://doi.org/10.1080/14999013.2010.526681>
- Pence, E., & Paymar, M. (1993). *Education groups for men who batter: The Duluth model*. Springer Publishing Company.

- Peters, J. (2008). Measuring myths about domestic violence: Development and initial validation of the domestic violence myth acceptance scale. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 16*(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/10926770801917780>
- Petersson, J., & Strand, S. (2017). Recidivism in intimate partner violence among antisocial and family-only perpetrators. *Criminal Justice and Behavior, 44*(11), 1477–1495. <https://doi.org/10.1177/0093854817719916>
- Philipse, M. W. G. (2005). *Predicting criminal recidivism. Empirical studies and clinical practice in forensic psychiatry*. Thesis, Radboud Universiteit Nijmegen. Prieiga per internetą: <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/26944>
- Porter, S. (1996). Without conscience or without active conscience? The etiology of psychopathy revisited. *Aggression and Violent Behavior, 1*(2), 179–189. [https://doi.org/10.1016/1359-1789\(95\)00010-0](https://doi.org/10.1016/1359-1789(95)00010-0)
- Postmus, J. L., Plummer, S. B., & Stylianou, A. M. (2016). Measuring economic abuse in the lives of survivors: Revising the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women, 22*(6), 692–703. <https://doi.org/10.1177/1077801215610012>
- Potkaj, A., & Alisherov, D. (2016). *Intervencinė programa smurtautojams šeimoje. Užsiėmimų vadovas*. Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.
- Ravitz, P., Maunder, R., Hunter, J., Sthankiya, B., & Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research, 69*(4), 419–432. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.08.006>
- Renzetti, C. M., Lynch, K. R., & DeWall, C. N. (2018). Ambivalent sexism, alcohol use, and intimate partner violence perpetration. *Journal of Interpersonal Violence, 33*(2), 183–210. <https://doi.org/10.1177/0886260515604412>
- Rescorla, L. A. (2004). The Achenbach system of empirically based assessment (ASEBA) for ages 18 to 90 years. *The Use of Psychological Testing for Treatment Planning and Outcomes Assessment, 3*, 115–152.
- Robertson, E. L., Walker, T. M., & Frick, P. J. (2020). Intimate partner violence perpetration and psychopathy: A comprehensive review. *European Psychologist, 25*(2), 134–145. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000397>

- Saunders, D. G., Lynch, A. B., Grayson, M., & Linz, D. (1987). The inventory of beliefs about wife beating: The construction and initial validation of a measure of beliefs and attitudes. *Violence and Victims*, 2(1), 39–57. DOI: 10.1891/0886-6708.2.1.39
- Scott, K. L., & Jenney, A. (2023). Safe not soft: Trauma-and violence-informed practice with perpetrators as a means of increasing safety. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 32(7–8), 1088–1107. <https://doi.org/10.1080/10926771.2022.2052389>
- Seitl, M., Charvát, M., & Lečbych, M. (2016). Psychometrické charakteristiky České verze škály Experiences in Close Relationships (ECR). *Československá Psychologie*, 60(4), 351–371.
- Sellbom M., Cooke D. J. (2020). *Manual for the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality–Self-Report (CAPP-SR)* [Manuscript in preparation].
- Sellbom, M., Cooke, D. J., & Shou, Y. (2019). Development and initial validation of the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality-Self-Report (CAPP-SR). *Psychological Assessment*, 31(7), 878–894.
- Sellbom, M., Laurinaitytė, I., & Laurinavičius, A. (2021). Further validation of the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality-Self-Report (CAPP-SR) in Lithuanian offender and nonoffender samples. *Assessment*, 28(2), 472–484. <https://doi.org/10.1177/1073191120914403>
- Semiatin, J. N., Torres, S., LaMotte, A. D., Portnoy, G. A., & Murphy, C. M. (2017). Trauma exposure, PTSD symptoms, and presenting clinical problems among male perpetrators of intimate partner violence. *Psychology of Violence*, 7(1), 91–100. <http://dx.doi.org/10.1037/vio0000041>
- Senkans, S., McEwan, T. E., & Ogloff, J. R. (2020). Conceptualising intimate partner violence perpetrators' cognition as aggressive relational schemas. *Aggression and Violent Behavior*, 55, 101456. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101456>
- Sheridan, L., Davies, G. M., & Boon, J. C. (2001). Stalking: Perceptions and prevalence. *Journal of Interpersonal Violence*, 16(2), 151–167. <https://doi.org/10.1177/088626001016002004>
- Sibenik, M. (2018). *A critical analysis of the applications of anti-stalking legislation in Victoria, Australia* (Doctoral dissertation, Monash University).

https://scholar.archive.org/work/qg6h67q4rvapfpeosibz2encka/access/wayback/https://au-east.erc.monash.edu.au/fpfiles/14777378/L202SibenikM_Thesis_Final2.0_Redacted.pdf>.

- Šimulionienė, R., Gedutienė, R., Brazdeikienė, L., Žakaitienė, A., & Rugevičius, M. (2010). Kai kurios lietuviškojo ASEBA suaugusiųjų klausimyno psichometrinės charakteristikos. *Psichologija: mokslo darbai*, 42, 23–43.
- Skeem, J. L., & Cooke, D. J. (2010). One measure does not a construct make: Directions toward reinvigorating psychopathy research – reply to Hare and Neumann (2010). *Psychological Assessment*, 22(2), 455–459. <https://doi.org/10.1037/a0014862>
- Skeem, J., Johansson, P., Andershed, H., Kerr, M., & Louden, J. E. (2007). Two subtypes of psychopathic violent offenders that parallel primary and secondary variants. *Journal of Abnormal Psychology*, 116(2), 395–409. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.116.2.395>
- Smith, S. G., Basile, K. C., & Kresnow, M. J. (2022). *The national intimate partner and sexual violence survey: 2016/2017 report on stalking – updated release*. Preiga per internetą: <[The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey : 2016/2017 Report on Stalking — updated release](https://www.thebureauproject.org/wp-content/uploads/2022/07/National-Intimate-Partner-and-Sexual-Violence-Survey-2016-2017-Report-on-Stalking-Updated-Release.pdf)>.
- Stewart, L. A., Gabora, N., Kropp, P. R., & Lee, Z. (2014). Effectiveness of risk-needs-responsivity-based family violence programs with male offenders. *Journal of Family Violence*, 29, 151–164. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9575-0>
- Travers, Á., McDonagh, T., Cunningham, T., Armour, C., & Hansen, M. (2021). The effectiveness of interventions to prevent recidivism in perpetrators of intimate partner violence: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 84, 101974. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2021.101974>
- Ulloa, E. C., Martinez-Arango, N., & Hokoda, A. (2014). Attachment anxiety, depressive symptoms, and adolescent dating violence perpetration: A longitudinal mediation analysis. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(6), 652–669. <https://doi.org/10.1080/10926771.2014.920452>

- Uscila, R. (2019). Intervencinė smurtinį elgesį keičianti programa, jos taikymas Lietuvoje: praktiniai ir teoriniai aspektai. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, 15(1), 491–508.
- Vaitkevičius, R., & Saudargienė, A. (2006). *Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose*. Kaunas: VDU leidykla.
- Valstybės duomenų agentūra. (2025). Oficialiosios statistikos portalas (Gyventojai ir socialinė statistika → Nusikalstamumas ir baudžiamoji teisena → Smurtas artimoje aplinkoje). Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
- Valstybės duomenų agentūra. (2025a). Oficialiosios statistikos portalas (Gyventojai ir socialinė statistika → Nusikalstamumas ir baudžiamoji teisena → Nusikalstamumas → Gyventojų saugumo statistinis tyrimas). Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
- Van der Aa, S. (2018). New trends in the criminalization of stalking in the EU member states. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 24(3), 315–333. <https://doi.org/10.1007/s10610-017-9359-9>
- Vasiliauskaitė, Z., & Geffner, R. (2020). Reasons that keep women from disclosing intimate partner violence. *Social Inquiry into Well-Being*, 18(2), 65–80. <https://doi.org/10.13165/SD-20-18-2-05>
- Vincenzi, S. (2013). *Intimate partner violence: Conservative masculine attitudes, personality, and romantic attachment style* (Doctoral dissertation, Monash University). Prieiga per internetą: https://scholar.archive.org/work/dgb225vpfbb4tcdpxon7aendny/access/wayback/https://au-east.erc.monash.edu.au/fpfiles/16446011/4704802_monash_120317.pdf
- Vitopoulos, N. A., Peterson-Badali, M., & Skilling, T. A. (2012). The relationship between matching service to criminogenic need and recidivism in male and female youth: Examining the RNR principles in practice. *Criminal Justice and Behavior*, 39(8), 1025–1041. <https://doi.org/10.1177/0093854812442895>
- Weber, T., & Bouman, Y. H. (2020). Intimate partner violence: Variations in perpetrators and treatment allocation. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(3–4), 1012–1034. <https://doi.org/10.1177/0886260517692994>

- World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women. Intimate partner violence*. Prieiga per internetą: <
https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf?sequence=1
- World Health Organization. (2020). *Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ)*. Prieiga per internetą:
[https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-\(ace-iq\)](https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-(ace-iq))
- World Health Organization. (2021). *Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018*. Prieiga per internetą:
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/341337/9789240022256-eng.pdf?sequence=1>
- Yakeley, J. (2022). Treatment for perpetrators of intimate partner violence: What is the evidence? *Journal of Clinical Psychology, 78*(1), 5–14. <https://doi.org/10.1002/jclp.23287>
- Zarling, A., & Russell, D. (2022). A randomized clinical trial of acceptance and commitment therapy and the Duluth Model classes for men court-mandated to a domestic violence program. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 90*(4), 326–338. <https://doi.org/10.1037/ccp0000722>
- Žukauskienė, R., Kaniušonytė, G., Bakaitytė, A., & Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2021). Prevalence and patterns of intimate partner violence in a nationally representative sample in Lithuania. *Journal of Family Violence, 36*, 117–130. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00126-3>

PRIEDAI

I priedas. Tyrimo dalyvio informuoto sutikimo forma ir II tyrimo etapo anketa

Gerbiamas tyrimo dalyvi,

Esu Vilniaus universiteto Psichologijos instituto doktorantė Liubovė Jarutienė. Šiuo metu atlieku savo daktaro disertacijos tyrimą, kokiomis charakteristikomis pasižymi prieš savo partnerę smurtavę vyrai, ir kokios intervencijos priemonės prisideda prie sėkmingo smurtinio elgesio rizikos valdymo (daktaro disertacijos vadovė – prof. Ilona Laurinaitytė). Tyrimas yra vykdomas trimis etapais. Pirmojo etapo metu Jūsų bus prašoma užpildyti kelis klausimynus, antrojo etapo metu bus analizuojamos nuasmenintos ištraukos iš Jūsų asmens bylos. Trečiajame tyrimo etape su Jumis dirbantys Lietuvos probacijos tarnybos darbuotojai atsakys į kelis klausimus apie Jums taikytas intervencijos priemones ir Jūsų nusikalstamo elgesio recidyvą. Jūsų dalyvavimas šiame tyrime yra labai svarbus, nes jis prisidės prie darbo su smurtavusiais asmenimis kokybės gerinimo. Visi tyrimo metu surinkti duomenys išliks konfidencialūs ir bus skelbiami tik apibendrintai. Jūsų atsakymai į tyrimo metu užduotus klausimus nebus atskleidžiami ir Lietuvos probacijos tarnybos darbuotojams. Sutikęs dalyvauti tyrime, turite galimybę bet kuriuo metu iš jo pasitraukti. Kilus klausimų dėl tyrimo prašome kreiptis el. paštu liubove.jarutiene@fsf.stud.vu.lt.

Jeigu sutinkate dalyvauti tyrime, prašome pažymėti prie toliau pateikto teiginio:

- Sutinku dalyvauti tyrime

Jeigu sutinkate, kad tyrimo metu būtų susipažįstama su nuasmenintomis Jūsų asmens bylos ištraukomis, prašome pažymėti prie toliau pateikto teiginio:

- Sutinku, kad tyrimo metu būtų susipažįstama su mano asmens byla ir nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo rezultatais

Jeigu sutinkate, kad Lietuvos probacijos tarnybos darbuotojai tyrimo metu pateiktą informaciją apie Jums taikytas intervencijos priemones ir Jūsų nusikalstamo elgesio recidyvą, prašome pažymėti prie toliau pateikto teiginio:

- Sutinku, kad tyrimo metu iš atitinkamų registrų būtų renkami duomenys apie mano nusikalstamo elgesio recidyvą

Šioje anketos dalyje prašome atsakyti į kelis klausimus apie Jus.

1. **Jūsų amžius (įrašykite):** _____

2. **Jūsų šeiminei padėtis:**
 - Vienišas
 - Vedęs
 - Turiu partnerę, bet nesame oficialiai susituokę
 - Šiuo metu išsiskyręs
 - Našlys
 - Kita (įrašykite) _____

3. **Ar šiuo metu gyvenate kartu su partnere, su kuria kilo smurtinis konfliktas?**
 - Taip
 - Ne, bet su ja palaikau ryšius
 - Ne, ir ryšių su ja nepalaikau

4. **Jūsų gyvenamoji vieta:**
 - Didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai)
 - Miestas / rajono centras
 - Miestelis
 - Kaimas

5. **Jūsų tautybė:**
 - Lietuvis
 - Lenkas
 - Rusas
 - Kita (įrašykite) _____

6. **Jūsų pagrindinis užimtumas:**
 - Dirbu oficialiai
 - Dirbu neoficialiai
 - Esu bedarbis ir registruotas darbo biržoje
 - Esu bedarbis ir neregistruotas darbo biržoje
 - Studijuojau / mokausi
 - Tėvystės atostogos

- Pensijoje
- Kita (*įrašykite*) _____

7. Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštasis

8. Ar su Jumis kartu šiuo metu gyvena nepilnamečiai vaikai?
(pažymėkite visus Jums tinkančius atsakymus)

- Taip, mūsų su partnere bendri vaikai (*įrašykite vaikų skaičių*)

- Taip, mano vaikai (*įrašykite vaikų skaičių*)

- Taip, partnerės vaikai (*įrašykite vaikų skaičių*)

- Ne

9. Kaip vertintumėte savo finansinę padėtį? (pažymėkite vieną labiausiai Jums tinkantį atsakymą)

- Galiu sau leisti viską, ko man reikia ar ko noriu
- Mano finansinė padėtis yra gera
- Mano finansinė padėtis yra vidutiniška
- Galiu patenkinti tik būtiniausias reikmes
- Man trūksta finansų net būtiniausioms reikmėms

10. Ar namuose turite šaunamąjį ginklą (pvz., pistoletą, medžioklinį šautuvą ar kt.)?

- Taip
- Ne

Suaugusiųjų prieraišumo skalė (angl. *The Experiences in Close Relationship Scale*, ECR, Brennan et al., 1998, lietuviškos versijos autorės – B. Balsevičienė ir L. Šinkariova, 2010)

Visapusiško psichopatinės asmenybės įvertinimo klausimynas – savistatos versija (angl. *Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality – Self*

Report, CAPP-SR, Sellbom & Cooke, 2020, lietuviškos versijos autoriai – I. Laurinaitytė, P. Dainiūtė ir A. Laurinavičius, 2020)

Nepalankių vaikystės patirčių klausimynas (angl. *Adverse Childhood Experiences*, ACE, parengta pagal Dube et al., 2003; Felitti et al., 1998; lietuviškos versijos autoriai – Laurinaitytė et al., 2022)

ASEBA Savęs vertinimo lapas (angl. *Adult Self Report for Ages 18–59*, sutr. ASR, Achenbach & Rescorla, 2003, lietuviškos versijos autoriai – R. Šimulionienė ir kt., 2010)

Pritarimo mitams, susijusiems su smurtu šeimoje, klausimynas (angl. *Domestic Violence Myth Acceptance Scale*, DVMAS, Peters, 2008)

2 priedas. III tyrimo etapo asmens bylos duomenų kodavimo protokolas

B1 Teistumų skaičius (įrašyti): _____

B2 Ar asmuo anksčiau buvo teistas už smurtinius nusikaltimus už šeimos ribų?

Taip (*įrašykite tokio pobūdžio teistumų skaičių*)

Ne

B3 Ar asmuo anksčiau teistas už smurtą artimoje aplinkoje?

Taip (*įrašykite tokio pobūdžio teistumų skaičių*)

Ne

B4 BK straipsnis (-iai), pagal kurį (-iuos) asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn paskutinį kartą:

B5 BK straipsniai, pagal kuriuos asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ankstesnių teistumų atveju:

B6 Ar asmuo anksčiau teistas už fizinį smurtą prieš partnerę?

Taip
Atvejų skaičius: _____

Ne

B7 Ar asmuo bent kartą buvo teistas už seksualinį smurtą prieš partnerę?

Taip
Atvejų skaičius: _____

Ne

B8 Ar asmuo bent kartą buvo teistas už partnerės persekiojimą?

Taip
Atvejų skaičius: _____

Ne

Teismo nuosprendyje pateikiama informacija

B9 Asmens priežiūros pradžios data: _____

- B10 Smurto prieš partnerę stiprumas:
1. – Grasinimas smurtu be fizinio smurto panaudojimo
 2. – Fizinis smurtas, nesukėlęs aukai sužeidimų
 3. – Nedideli sužeidimai (pvz., nubrozdinimai, mėlynės, auką bandyta išprievartauti)
 4. – Rimti sužeidimai (pvz., lūžis, auka išprievartauta, šautinė ar durtinė žaizda)
 5. – Sunkūs sužeidimai (pvz., pavojingi gyvybei, auka išprievartauta kelis kartus)
 6. – Žmogžudystė
 7. – Sunkesnio laipsnio žmogžudystė (pvz., nužudyti keli žmonės, aukos kūno sudarkymas)

- B11 Ar teismo nuosprendyje yra duomenų apie tai, kad asmuo piktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis?
- a. Taip
 - b. Ne

3 priedas. IV tyrimo etapo anketa Lietuvos probacijos tarnybos darbuotojams apie asmeniui taikytas intervencijos priemonės

<i>Intervencijos priemonė</i>	<i>Taikyta (taikymo pradžios data)</i>	<i>Taikymo priežastis</i>	
		<i>Teismo skirtas įpareigojimas</i>	<i>Priemonė paskirta probacijos pareigūno sprendimu</i>
Dalyvavimas programoje „Elgesys-pokalbis-pasikeitimas“			
Dalyvavimas „Intervencinėje programoje smurtavusiems šeimoje“			
Dalyvavimas programoje „Tik tu ir aš“			
Įpareigojimo nevertoti psichiką veikiančių medžiagų kontrolė			
Priklausomybės ligų gydymas (RPLC, AA, AN grupėje arba reabilitacinėje bendruomenėje)			
Įpareigojimo gyventi skyrium nuo nukentėjusiosios ir nesiartinti prie jos kontrolė			
Įpareigojimo būti namuose nustatytu laiku kontrolė			
Konsultavimas dėl įsidarbinimo problemų			
Konsultavimas dėl lėšų tvarkymo ir išskolinimų			
Mediacijos su šeimos nariais paslaugos			
Dalyvavimas tėvystės įgūdžių lavinimo programoje			
Psichologo konsultacijos			
Nemokamų darbų atlikimo kontrolė			
Elektroninis monitoringas			
Periodinis lankymasis asmens gyvenamojoje vietoje			
Periodinis bendravimas su asmens šeimos nariais			
Bendradarbiavimas su šeimos nariams pagalbą teikiančiomis institucijomis ar specialistais (pvz., Moterų krizių centru)			
Kita (<i>įrašykite</i>)			

Ar šio asmens priežiūros laikotarpiu turėjote duomenų apie tai, kad asmuo smurtauja prieš savo partnerę?

- Taip (įrašykite datą, kada apytiksliai apie tai sužinojote _____)
- Ne

Ar priežiūros metu asmeniui buvo pradėtas bent vienas ikiteisminis tyrimas dėl smurto prieš partnerę?

- Taip
Ikiteisminių tyrimų skaičius: _____
Datos, kai buvo pradėti ikiteisminiai tyrimai: _____
BK straipsniai: _____
- Ne

Ar priežiūros metu asmuo buvo bent kartą nuteistas už smurtą prieš partnerę?

- Taip
Nuteisimų skaičius: _____
Nuteisimo datos: _____
BK straipsniai: _____
- Ne

Ar priežiūros metu asmuo buvo bent kartą pažeidęs priežiūros sąlygas?

- Taip (pažeidimų datos: _____)
- Ne

Ar priežiūros metu dėl priežiūros sąlygų nevykdymo asmeniui bent kartą teismo buvo paskirti papildomi įpareigojimai ar draudimai?

- Taip (paskyrimo datos: _____)
- Ne

Ar dėl priežiūros sąlygų nevykdymo asmeniui buvo panaikintas bausmės vykdymo atidėjimas arba laisvės apribojimo bausmė buvo pakeista areštu?

- Taip (panaikinimo data: _____)
- Ne

SUMMARY

INTRODUCTION

Intimate Partner Violence (IPV) is a highly relevant social issue that causes significant harm to the victims and disproportionately affects women (WHO, 2012; State Data Agency, 2025; Žukauskienė et al., 2019). Research indicates that approximately one-third of perpetrators engage in repeated violence against their intimate partners (Ennis et al., 2017; Goldstein et al., 2016; Petersson & Strand, 2017). Moreover, certain forms of IPV, such as stalking, frequently occurring in the context of intimate relationships (Laurinaitytė et al., 2022a; Matos et al., 2019), along with economic abuse remain particularly difficult to prevent through the existing legal framework (Bouffard et al., 2021; Breckenridge et al., 2023; Jakštienė, 2022; Sibenik, 2018). Therefore, in addition to legal measures, the exploration of the individual characteristics of IPV perpetrators and the possibilities of changing their violent behavior are of utmost importance.

The need to provide professional help to IPV perpetrators – while ensuring the safety of victims – is emphasized at both international and national levels. According to the *Risk-Need-Responsivity* (RNR) model developed by Bonta and Andrews (2016), effective correctional work should begin with assessing the risk of reoffending, identifying relevant criminogenic needs, and selecting suitable intervention strategies. Therefore, it is essential to examine the psychological characteristics of IPV perpetrators and to determine the extent to which the existing intervention programs respond to these characteristics and contribute to managing the risk of IPV.

Relevance of the thesis

Empirical research highlights that IPV and *Intimate Partner Stalking* (IPS) remain serious problems both in Lithuania and globally (Barbier et al., 2022; Dressing et al., 2020; Laurinaitytė et al., 2021; Smith et al., 2022; Women's Information Centre, 2020; Žukauskienė et al., 2019). In Lithuania, the issue of stalking has recently received increasing attention from academia and state institutions (e.g., Laurinaitytė et al., 2021; State Data Agency, 2025a). Moreover, recent legislative developments in Lithuania, including the criminalization of unlawful stalking in the autumn of 2021, have marked a shift in legal recognition of this form of abuse. This thesis, therefore, aims to assess the prevalence and characteristics of IPS and to contribute to improving the response to this phenomenon.

In recent decades, the importance of correctional interventions for IPV perpetrators has been emphasized at both international and national levels (e.g., Istanbul Convention, 2011; Law on Protection Against Domestic Violence of the Republic of Lithuania, 2011). From a theoretical perspective, according to Dutton's (1985) Nested Ecological Model, the availability of community-level support for IPV perpetrators is one of the factors influencing the likelihood of violent recidivism. Accordingly, this thesis examines the application of an intervention program based on the Duluth model for individuals who have engaged in IPV and explores the potential of such programs in terms of managing the risk of IPV recidivism.

Scientific novelty of the thesis

Scientific literature on IPV often highlights the diversity of this phenomenon (Istanbul Convention, 2011; WHO, 2012) and calls for increased attention to less-studied forms such as economic violence and stalking (Istanbul Convention, 2011; Vasiliauskaitė & Geffner, 2020). While studies have shown that a significant proportion of stalking cases involve intimate partners (Dressing et al., 2020; Laurinaitytė et al., 2022a; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018), this phenomenon remains underexplored in Lithuania, both from the perspective of victims and that of perpetrators. Therefore, this thesis contributes to addressing this research gap by revealing the prevalence and specific features of IPS in Lithuania, as well as the individual psychological characteristics of men who stalked their former or current intimate partners, which is a topic rarely studied internationally.

The studies which involve IPV perpetrators should not only explore their psychological traits, but also the links between these traits. The nested ecological model of IPV (Dutton, 1985) includes risk factors at multiple levels, while various theoretical approaches (Alexander et al., 1991; Brennan et al., 1998; Crick & Dodge, 1994; Dobash & Dobash, 2003; Ehlers & Clark, 2000; Huesmann, 1988) emphasize the significance of adverse childhood experiences, personality traits, attachment styles, and mental health difficulties. However, academic literature still lacks in-depth analysis of the interactions between these risk factors. Therefore, this thesis integrates multiple theoretical perspectives to empirically identify the interrelationships between different risk factors and to explore the potential mechanisms underlying IPV.

Practical significance of the thesis

According to RNR principles (Andrews & Bonta, 2010), successful correctional work starts not merely with the assessment of the criminogenic needs, but also with the application of the interventions intended to respond to those specific needs. Studies show that, in other countries, the matching of interventions to perpetrators' individual characteristics often poses practical challenges (Weber & Bouman, 2020). In Lithuania, court-imposed obligations and restrictions for the perpetrators of domestic violence are often insufficiently individualized (Nikartas & Jarutienė, 2022). Furthermore, the analysis of probation practices in Lithuania suggests that the violence risk assessment as well as the identification of the criminogenic needs of IPV perpetrators may not be receiving due attention. Therefore, this thesis aims to empirically determine the extent to which the individual characteristics of IPV perpetrators are regarded during intervention planning.

The analysis of the routine practices of the Lithuanian probation service reveals that the most commonly applied behavioral correction strategy for this group of offenders is the Duluth Model-based Intervention Program for IPV Perpetrators. However, international studies have shown that such programs have limited effectiveness in reducing IPV (Arias et al., 2013; Zarlino & Russell, 2022), with recidivism rates being similar among program participants and non-participants (Herman et al., 2014). Although many participants of this program in Lithuania reported positive impacts on their relationship dynamics, conflict resolution skills, and emotional expression (Uscila, 2019), the role of the program in managing the risk of IPV has not been studied yet. Therefore, this thesis is practically significant as it seeks to examine the role of the Intervention Program for IPV Perpetrators in reducing the risk of recidivism among individuals who have committed violence against their intimate partners.

OVERVIEW OF INTIMATE PARTNER VIOLENCE THEORY AND RESEARCH

According to the World Health Organization (WHO, 2012), IPV includes behaviors within intimate relationships that cause physical, sexual, or psychological harm. IPV takes multiple forms, including physical, psychological, sexual, and economic abuse (WHO, 2012; Postmus et al., 2016). Increasing scholarly attention has focused on stalking, which is a distinct form of violence defined as intentional conduct of repeatedly engaging in threatening behaviors directed at another person, causing her or him to fear

for her or his safety (Istanbul Convention, 2011). It is noteworthy that stalkers exhibit high rates of recidivism (Eke et al., 2011) and pose an elevated risk of physical violence (Burczycka & Conroy, 2018; Logan, 2020; McEwan et al., 2017; Paterline, 2020), emphasizing the potential danger of this phenomenon. Although the prevalence and dynamics of physical, psychological, sexual, economic abuse, and stalking have been studied abroad for decades, Lithuania remains under-researched in terms of the prevalence and the characteristics of IPS. Therefore, this thesis explores stalking, particularly among men with criminal records for IPS, examining their individual characteristics.

IPV and its risk factors have been explored by numerous authors, with an increasing consensus that IPV is a complex, multifaceted phenomenon requiring integration of risk factors across different levels. According to Dutton’s Nested ecological model (1985), four levels of risk factors are identified: (1) the *macrosystem* – societal, cultural norms, IPV prevention policies, etc.; (2) the *exosystem* – social networks, prevalence of IPV in the community, availability of professional services, etc.; (3) the *microsystem* – marital relationship quality, family dynamics, marital conflict, etc.; and (4) the *ontogenetic level* – personality traits, attitudes toward IPV, substance abuse problems, etc. (Figure 1).

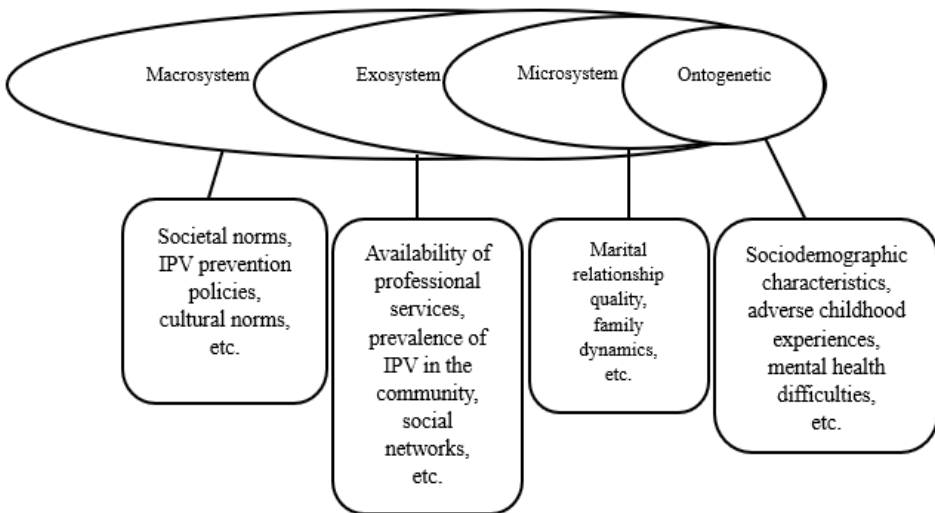

Figure 1. *Nested Ecological Model of IPV (Dutton, 1985)*

Although Dutton’s Nested Ecological Model identifies the sets of relevant risk factors, it lacks detailed examination of their interrelationships. Ontogenetic-level factors, such as personality traits, attachment style, and attitudes towards IPV, typically originate in childhood via early parent–child

attachments (Finkel & Slotter, 2007), which shape one's self-worth, trust in others, and relational expectations. Attachment theory thus forms a crucial basis for understanding traumatic interpersonal dynamics in romantic relationships. It has been suggested that IPV may be considered a maladaptive response related to attachment insecurity in the context of perceived relational threat (Finkel & Slotter, 2007).

Social learning theory and social information processing theories (Alexander et al., 1991; Bandura, 1971; Crick & Dodge, 1994; Huesmann, 1988) link IPV to the exposure to violent parental behaviors and learned aggressive interpersonal schemes. Empirical findings suggest that witnessing parental violence is significantly associated with adolescent (Faulkner et al., 2014), early adult (Ireland & Smith, 2009; Narayan et al., 2014), and mid-adult IPV perpetration (Jung et al., 2019). Thus, adverse childhood experiences may be considered an ontogenetic risk factor that contributes to internalized violent scripts and positive attitudes towards IPV.

Adverse childhood experiences (ACEs) might also be important for the development of psychopathic traits. Empirical data reveal strong associations between childhood adversity and both psychopathy and IPV perpetration (Cunha et al., 2021; Maguire et al., 2015; Robertson et al., 2020; Semiatin et al., 2017). According to the model based on the Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015), secondary psychopathy, associated with the experiences of neglect and rejection (Karpman, 1941; Porter, 1996; Skeem et al., 2007), could be later related to avoidance in romantic relationships – which is the attachment dimension described as emotional detachment from the partner and indifference. Hence, the links between ACEs, psychopathic traits, and avoidant attachment are one of the potential research directions.

Feminist theorists (Dobash & Dobash, 2011) argue that IPV is reinforced by cognitive processes enabling justification of violent behavior, rationalization, and victim-blaming. Such attitudes, derived from social learning and normalized through violent models, constitute ontogenetic-level risk factors. Childhood trauma may also foster maladaptive beliefs supporting violence; moreover, this relationship might be mediated by psychopathic traits.

Lastly, IPV perpetration correlates with mental health challenges (Breet et al., 2019; Chatterji & Heise, 2021; Crane et al., 2014; Hahn et al., 2015; Mendez et al., 2021), which might be considered another ontogenetic-level risk factor. Ehlers & Clark's (2000) cognitive model of post-traumatic stress suggests that unresolved trauma can produce persistent feeling of threat

and maladaptive internal and external coping behaviors, such as a low self-esteem, distrust, defensiveness, or hostility. A broad body of research has confirmed the link between childhood adversity and mental health problems – both internalizing and externalizing (Leban, 2021; Lee et al., 2020; Merrick et al., 2017; Mersky et al., 2013; Muniz et al., 2019). Theoretically, such issues may contribute to attachment anxiety (e.g., fear of abandonment, jealousy, inability to trust).

The integration of the theoretical perspectives suggests that ACEs may lead to avoidant attachment patterns via psychopathy traits, and to anxious relational patterns through mental health problems. Additionally, childhood adversity may foster positive attitudes towards IPV indirectly via psychopathic traits. The hypothesized pathways are presented in Figure 2.

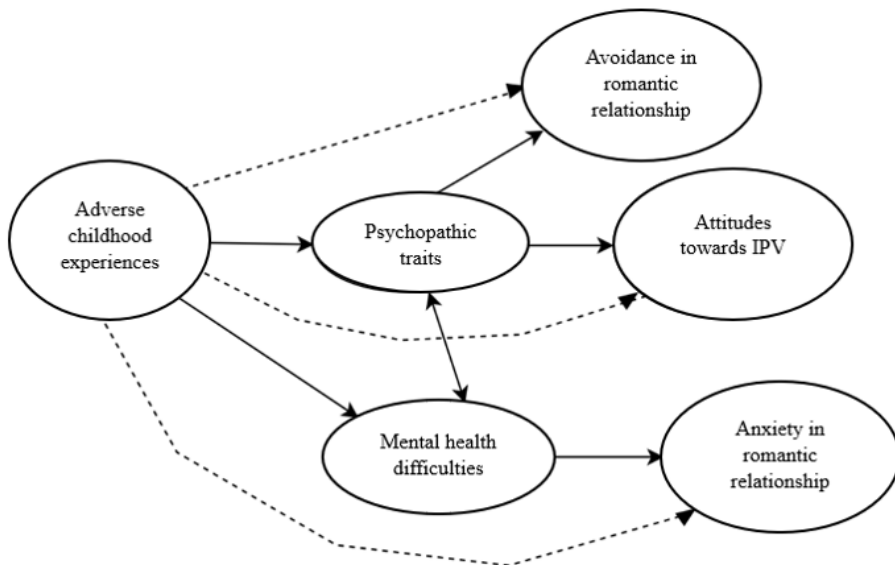

Figure 2. *Proposed Scheme of Interrelations among Psychological Characteristics of IPV Perpetrators*

According to the Nested Ecological Model (Dutton, 1985), the availability of professional services and community support are the important exosystem-level factors. Many correctional programs designed for IPV perpetrators are based on the Duluth model (Yakeley, 2022), emphasizing transformation of power-based and patriarchal attitudes through psychoeducation and cognitive behavioral therapy (Bohall et al., 2016). In the Lithuanian probation service, the Duluth model-based Intervention Program for IPV Perpetrators, which includes two individual and 24 group sessions,

personalized safety planning, education on various forms of IPV, and partner communication training (Potkaj & Alisherov, 2016), is among the most frequently applied interventions for this group of clients. However, studies report modest effectiveness of Duluth-based programs (Arias et al., 2013; Herman et al., 2014; Zarling & Russell, 2022), and no study in Lithuania has yet evaluated its impact on the risk of IPV recidivism.

The program effectiveness, however, might be affected by the degree to which it matches the criminogenic needs. According to Bradshaw's (1972) taxonomy of social needs, normative, felt, expressed, and comparative needs should be addressed in order to respond to the client's need efficiently. However, the phenomenon of epistemic injustice (Fricker, 2017) may cause significant mismatch in the practitioners' perceptions of offenders' needs (Mason, 2025), thereby affecting the opportunities for individualizing interventions. Thus, effective IPV risk management requires both accurate assessment of the criminogenic needs and the application of the interventions that match the needs of a particular individual.

The aim and the objectives of the research

The **aim of this research** is to reveal the associations between the individual characteristics of men who have perpetrated intimate partner violence and the specific features of intervention work conducted with this group of offenders. The **objectives of the research** are as follows:

1. To determine the prevalence of the specific form of intimate partner violence – intimate partner stalking – in Lithuania and to reveal the individual characteristics of men convicted for intimate partner stalking.
2. To investigate the interrelationships between adverse childhood experiences, psychopathic traits, mental health difficulties, attitudes towards intimate partner violence, and attachment dimensions in men convicted for intimate partner violence.
3. To compare psychological, sociodemographic, and criminal history characteristics between the participants and non-participants of the Duluth Model-based Intervention program for intimate partner violence perpetrators.
4. To compare the rates of intimate partner violence recidivism between the participants and non-participants of the Duluth Model-based Intervention program for intimate partner violence perpetrators.

METHODOLOGY

Sample of the research

The **First phase** of the study involved a nationwide survey of 1,517 Lithuanian adult residents, aged 18–87 years ($M = 47.6$; $SD = 16.4$), including 817 women (53.9%) and 699 men (46%).

The **Second phase** of the study involved 150 men supervised by the *Lithuanian Probation Service* (LPS) for violent offences against their intimate partners. The participants' age ranged from 23 to 59 years ($M = 41.62$; $SD = 9.91$); 56% were employed, 39.3% unemployed, and 4.7% selected 'other' in this category. Of these, 68.7% cohabited with the victim, while 31.3% lived separately.

During the **Third phase** of the study, the material from the files of 121 out of the 150 participants of the Second phase of the study was encoded. The average number of convictions per individual was 5.10 ($SD = 3.28$, range 1–15). Fifty-three men (43.8%) had at least one conviction for physical IPV, with an average of 1.81 such convictions ($SD = 1.18$, range 1–6).

During the **Fourth phase** of the study, information about the received intervention measures and IPV recidivism was gathered on 141 participants of the Second phase of the study. 79 LPS staff members (7 men, 72 women), all directly involved in offender supervision, provided data on each of the 141 participants.

Research instruments

First phase of the study

- **Stalking prevalence questionnaire.** It was developed during the PERARA project ("Stalking in Close Relationships: Perceptions, Prevalence, and Response Options in Lithuania", funded by the Research Council of Lithuania, Feb 1, 2021–Dec 31, 2022; contract No. S-GEV-21-4). Based on prior instruments (e.g., Matos et al., 2019; McEwan et al., 2020; Sheridan et al., 2001), this questionnaire collected demographic data and data on the characteristics of stalking experiences (e.g., lifetime stalking experience, stalking frequency, duration, relationship with the stalker, occurrence of physical violence, stalker's gender).

Second phase of the study

- **Sociodemographic questionnaire.** This questionnaire included questions about age, place of residence, ethnicity, employment status, education, marital status, etc.
- **Experiences in Close Relationships Adult Attachment Scale (ECR)** (Brennan et al., 1998; Lithuanian adaptation by Balsevičienė & Šinkariova, 2010). This instrument consists of two subscales – Avoidance (18 items) and Anxiety (18 items), rated on a 5-point Likert scale. The reliability in this sample scored as follows: $\alpha = .86$ (Avoidance), $\alpha = .87$ (Anxiety).
- **Comprehensive Assessment of Psychopathic Personality – Self-Report (CAPP-SR)** (Sellbom & Cooke, 2020; adapted by Laurinaitytė et al., 2020). It consists of 99 items across six domains – Behavior, Cognitive, Attachment, Dominance, Self, and Emotional. Each item was rated on a 4-point scale. The reliability yielded: total $\alpha = .94$; domain α -values ranged from .62 to .85.
- **Adverse Childhood Experiences (ACE) Questionnaire:** It contains 27 binary items assessing various forms of childhood maltreatment, household dysfunction, and early adversity (originally developed by Dube et al., 2003; Felitti et al., 1998; the Lithuanian version was adapted by Laurinaitytė et al., 2022b). Its scores represent the sum of ‘Yes’ responses.
- **ASEBA Adult Self-Report (ASR; Achenbach & Rescorla, 2003; Lithuanian adaptation by Šimulionienė et al., 2010).**
 - Internalizing Problems Scale (32 items): it includes Anxiety/Depression, Withdrawal, and Somatic Complaints ($\alpha = .94$).
 - Externalizing Problems Scale (35 items): it includes Aggressive Behavior, Rule-Breaking Behavior, and Annoying Behavior ($\alpha = .94$).
 - Total Problems Scale (120 items): it covers internalizing, externalizing, thought problems, attention problems, and other problems ($\alpha = .97$).
- **Domestic Violence Myth Acceptance Scale (DVMAS; Peters, 2008).** It contains 18 items assessing four components, specifically, Minimization, Exoneration, Character blame, and Behavior blame. It is rated on a 6-point scale. It yielded total $\alpha = .84$; whereas subscale α ranged from .27 to .78.

Third phase of the study

- **Case file coding protocol.** The data were extracted from final court decisions and Lithuanian State Criminal Register via the Informatics and Communications Department. The severity of the most recent IPV incident was coded on a scale of 1–6 (Cornell, 1996). Additional variables included presence of stalking in the relationship (coded as ‘0’ or ‘1’), the total number of convictions, general violence convictions, domestic violence, physical IPV convictions, sexual IPV convictions, and IPS convictions.

Fourth phase of the study

- **Questionnaire for Lithuanian probation service staff.** This instrument assessed which specific interventional measures were applied to each offender, any new pretrial investigations on IPV, as well as the compliance with conditions imposed by the court.

Data Analysis

Statistical analysis of the research data was conducted by using *IBM SPSS Statistics* version 27.0 and *Mplus* software version 7. To assess the reliability of the self-report instruments used in the study, Cronbach alpha coefficient was calculated. The internal consistency of a scale or an instrument was considered acceptable if its Cronbach α was ≥ 0.5 (Vaitkevičius & Saudargienė, 2006).

To analyze the prevalence of intimate partner stalking within a representative sample of the Lithuanian population and among men convicted of intimate partner violence, as well as to evaluate the psychological characteristics and criminal history, descriptive statistics and intergroup comparisons using the Chi-square (χ^2) test were applied.

To examine the characteristics of interventions applied to men convicted for IPV, the Mann–Whitney U test was used for intergroup comparisons of interval-level variables, and the Chi-square (χ^2) test was used for comparisons of the categorical variables.

The fit of the statistical model was assessed by using the *Root Mean Square Error of Approximation* (RMSEA), the *Tucker–Lewis Index* (TLI), the *Comparative Fit Index* (CFI), and the *Chi-square* (χ^2) test. The model was considered an adequate fit to the data when $RMSEA \leq 0.06$, $CFI \geq 0.90$, and $TLI \geq 0.90$ (Hu & Bentler, 1999). To test the mediation effects, both the direct relationship between the independent and dependent variables (the direct effect) and the relationship between the independent and dependent variables

through a mediator (the indirect effect) were evaluated. In order to ensure that the statistical significance of the observed effects was not due to non-normal data distribution, 95% confidence intervals for both direct and indirect effects were calculated by using 5,000 bootstrapped samples.

To evaluate the potential of the Duluth Model-based Intervention program for intimate partner violence perpetrators in managing the risk of IPV, intergroup comparisons were conducted between the program participants and non-participants, by using the Chi-square (χ^2) test. To control for the psychological characteristics of the participants, prior to conducting intergroup comparisons, the propensity score matching procedure was applied. This procedure allowed for the selection of two comparable groups from the participants of the Second phase of the study (program participants and non-participants) based on similar psychological characteristics. After conducting propensity score matching, each of the resulting groups later used for the comparison included 46 participants.

MAIN FINDINGS

Prevalence of Intimate Partner Stalking and Individual Characteristics of Perpetrators

Results from the First phase of the study revealed that 17.5% of the respondents in the nationally representative sample of Lithuanian residents ($n = 265$) reported having experienced stalking at least once in their lifetime. Of these, 38.5% ($n = 102$) reported being stalked by a current or former intimate partner. Men comprised 65.7% ($n = 67$) of the sample of IPS perpetrators. Compared to women who stalked their intimate partner, men who stalked their partner were significantly more likely to use physical violence against the victim (Table 1). The survey results also indicated that only 14.7% of those who experienced intimate partner stalking ($n = 15$) reported the incident to the police.

During the Third phase of the study, the analysis of case files revealed that only 5.8% of men ($n = 7$) had previously been convicted for IPS. A more detailed analysis did not reveal significant differences in psychological characteristics between those convicted and not convicted for stalking. However, men convicted for stalking a partner had significantly higher numbers of prior convictions for domestic violence and violence against the intimate partner (Table 2).

Table 1. Comparison of Men and Women who Stalked their Intimate Partners

	Stalking frequency		χ^2	Stalking duration		χ^2	
	Male stalkers	Female stalkers		Male stalkers	Female stalkers		
Daily	23.9 %	37.1 %	6.84	Up to 1 month	26.9 %	25.7 %	
Weekly	55.2 %	40 %		1-6 months	31.1 %	28.6 %	1.95
Monthly	9 %	20 %		6-12 months	14.9 %	25.7 %	
Less than once a month	11.9 %	2.9 %		Longer than 12 months	26.9 %	20 %	
Rates of physical violence			χ^2	Rates of reporting stalking to the police		χ^2	
	Male stalkers	Female stalkers		Male stalkers	Female stalkers		
	26.9 %	8.6 %	4.71*	17.9 %	8.6 %	0.94	

Table 2. Comparison of Psychological Characteristics and Criminal Histories of Men Convicted vs. not Convicted for IPS

Variable	Not Convicted	Convicted	Mann-Whitney U
ACEs	62.36	59.32	-0.23
CAPP-SR	60.61	58.71	-0.14
ASR Internalizing	59.40	69.64	-0.76
ASR Externalizing	59.97	60.43	-0.03
DVMAS	57.94	67.29	-0.71
ECR Anxiety	60.87	63.07	-0.16
ECR Avoidance	61.00	60.93	-0.01
Total convictions	60.41	70.64	-0.76
Convictions for domestic violence	58.94	94.57	-2.87**
Convictions for IPV	58.89	95.36	-2.96**

Note. ECR Avoidance – avoidant attachment in romantic relationships; ECR Anxiety – anxious attachment; CAPP-SR – psychopathic traits; ACEs – number of adverse childhood experiences; DVMAS – domestic violence myth acceptance; ASR – mental health difficulties; ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Interrelations among the Psychological Characteristics of Men Convicted for Intimate Partner Violence

The evaluation of the suggested statistical model revealed an adequate fit to the data (RMSEA = 0.06; TLI = 0.94; CFI = 0.99; $\chi^2 = 4.53$, $df = 3$, $p = 0.21$). In the sample of men convicted for IPV, the number of ACEs did not directly predict anxiety in romantic relationships, avoidance in romantic relationships, or attitudes towards IPV. However, the findings indicated a significant indirect effect of the number of ACEs on anxiety in romantic relationships, mediated by mental health difficulties: a higher number of ACEs was associated with more severe mental health difficulties, which predicted a higher level of anxiety in romantic relationships.

Furthermore, the results showed a significant indirect effect of the number of ACEs on the acceptance of domestic violence myths, mediated by psychopathic traits: a higher number of ACEs predicted higher levels of psychopathic traits, which predicted greater acceptance of domestic violence myths. Psychopathic traits also mediated the relationship between the number of ACEs and avoidance in romantic relationships: a higher number of ACEs was associated with higher levels of psychopathic traits, which predicted greater avoidance in romantic relationships (Figure 3).

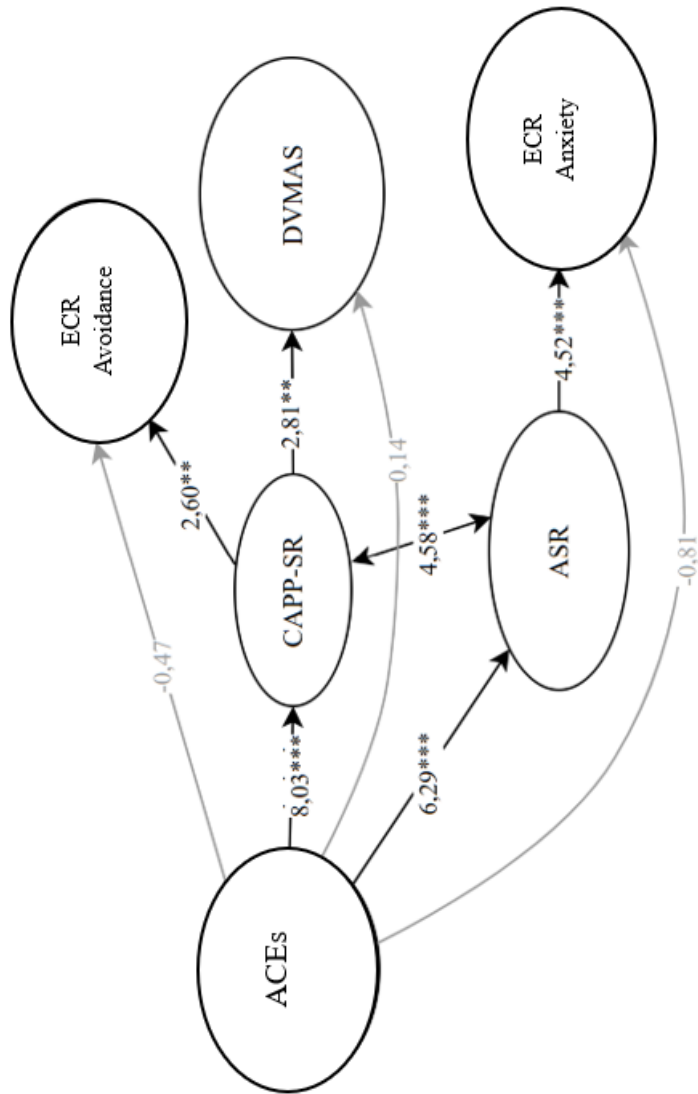

Figure 3. *Statistical Model of Interrelations among Psychological Characteristics of Men Convicted for IPV*

Note. ECR Avoidance – avoidance in romantic relationships; ECR Anxiety – anxiety in romantic relationships; CAPP-SR – psychopathic traits; ACEs – number of adverse childhood experiences; DVMAS – domestic violence myth acceptance; ASR – mental health difficulties; ** $p < .01$, *** $p < .001$.

The characteristics of the statistical model constructed for the study, including estimates of direct and indirect effects and their 95% confidence intervals, are presented in Table 3.

Table 3. *Indicators of the Statistical Model of Interrelations among Psychological Characteristics of Men Convicted for IPV*

DV	IV	Med.	Indirect effect			Direct effect		
			B	Min	Max	B	Min	Max
ECR Anxiety	ACEs	ASR	0.21***	0.13	0.29	-0.07	-0.21	-0.07
			ECR Avoidance	0.13**	0.04	0.21	-0.05	-0.23
DVMAS	ACEs	CAPP-SR	0.13**	0.05	0.20	0.01	-0.13	0.15

Note. DV – dependent variable; IV – independent variable; CI – confidence interval; B – coefficient; ECR Avoidance – avoidance in romantic relationships; ECR Anxiety – anxiety in romantic relationships; CAPP-SR – psychopathic traits; ACEs – number of adverse childhood experiences; DVMAS – domestic violence myth acceptance; ASR – mental health difficulties; ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Comparison of Psychological, Sociodemographic Characteristics and Criminal History between Participants and Non-Participants of the Duluth Model-Based Program

The results of the study revealed no statistically significant differences in psychological characteristics, criminal history, or sociodemographic variables between the participants and non-participants of Duluth Model-based Intervention program for intimate partner violence perpetrators (all $p > 0.05$; see Tables 4 and 5).

Table 4. Comparison of Psychological, Sociodemographic Characteristics and Criminal History between Program Participants and Non-Participants

Variable	Non-participants	Participants	Mann-Whitney U
	Mean rank	Mean rank	
ECR Avoidance	68.67	74.24	-0.80
ECR Anxiety	69.99	72.41	-0.35
CAPP-SR	68.63	73.07	-0.64
ACEs	67.25	72.70	-0.79
ASR Internalizing	66.82	74.31	-1.09
ASR Externalizing	69.50	70.68	-0.17
DVMAS	71.41	63.61	-1.15
Age	65.93	73.31	-1.07
Education	72.38	69.08	-0.49
Financial Situation	71.94	69.69	-0.35
Total Convictions	62.73	54.95	-1.24
Convictions for Violent Offenses	61.02	57.36	-0.71
Convictions for Domestic Violence	60.92	57.50	-0.59
Severity of Last Violent Episode	58.20	61.33	-0.58

Note. ECR Avoidance – avoidance in romantic relationships; ECR Anxiety – anxiety in romantic relationships; CAPP-SR – psychopathy traits; ACEs – number of adverse childhood experiences; ASR – psychological difficulties (internalizing / externalizing); DVMAS – domestic violence myth acceptance.

Table 5. Comparison of Sociodemographic Characteristics between Program Participants and Non-Participants

Variable	Non-participants	Participants	χ^2
	%	%	
Employment Status			
Unemployed	43.9%	44.1%	0.0001
Employed	56.1%	55.9%	
Cohabitation with Partner			
No	35.4%	22.0%	2.31
Yes	64.6%	78.0%	
Raising Children			
No	62.2%	66.1%	0.09
Yes	37.8%	33.9%	
Ethnicity			
Lithuanian	79.3%	88.1%	1.33
Other	20.7%	11.9%	

Comparison of Recidivism Rates for IPV between Program Participants and Non-Participants

A comparison of 46 program participants and 46 non-participants, convicted for IPV, revealed a slightly lower rate of violent recidivism among the participants. However, the difference was not statistically significant ($p > 0.05$; Table 6).

Table 6. Comparison of IPV Recidivism between Program Participants and Non-Participants

Group	No Documented Recidivism	Documented Recidivism	χ^2
Participants	89.1 %	10.9 %	0.76
Non-participants	80.4 %	19.6 %	

DISCUSSION

Prevalence of Intimate Partner Stalking and Characteristics of Perpetrators

Findings from the First phase of the study indicate that IPS is one of the most prevalent forms of stalking in Lithuania, which goes in line with the trends reported in other countries (Dressing et al., 2020; Matos et al., 2019; Nobles et al., 2018). Although stalking was criminalized in Lithuania in late 2021, the number of initiated pre-trial investigations for IPS remains remarkably low. Results of the representative survey of the Lithuanian population show that, despite the relatively high prevalence of IPS, only 14.7% of victims report it to the police.

Findings from the Second phase of the study revealed that men convicted of IPS had a broader history of domestic violence, suggesting that these men might be more prone to control not only their partner but also other family members and to engage in multiple forms of abuse.

Previous studies indicate that IPS is often associated with physical abuse (Burczycka & Conroy, 2018; Jarutienė et al., 2025; Logan, 2020; McEwan et al., 2017; Paterline, 2020). Consistent with these findings, results from the First phase of this study showed significant associations between stalking and physical violence, with a quarter of men who stalked their partners also having perpetrated physical abuse. Compared to women, men who engaged IPS were significantly more likely to use physical violence.

The results of the Second phase of this study showed no significant psychological differences between men who had been and had not been previously convicted for IPS. Previous research linked intimate partner stalking to anxious attachment styles (Creamer & Hand, 2022), secondary psychopathy (March et al., 2020), and higher levels of psychopathy, compared to physically abusive partners (Cunha et al., 2023). The lack of significant differences in psychopathy traits in this study may be attributed to the small sample size of men with a history of IPS.

Interrelations among Psychological Characteristics of Men Convicted for Intimate Partner Violence

During this study, no specific hypotheses about interrelations among psychological characteristics in men who engaged IPS were raised due to the limited existing literature on this topic. Therefore, psychological associations were explored across a broader sample of men convicted for IPV.

The results indicate that a history of ACEs does not directly predict attachment-related features in romantic relationships or positive attitudes towards domestic violence. However, ACEs were indirectly associated with the acceptance of domestic violence myths through psychopathy traits: a higher number of ACEs was predictive of higher levels of psychopathy, which predicted stronger acceptance of such myths.

Considering the ideas of primary and secondary psychopathy (Karpman, 1941; Porter, 1996), these findings suggest that traumatic childhood experiences may foster the development of psychopathic traits as a defensive response to a hostile or unsafe environment. Psychopathic traits are theoretically and empirically associated with a lack of empathy, conscience, and warmth (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015), all of which may facilitate the acceptance of beliefs supportive of violent behavior.

The study also found that ACEs predicted anxiety in romantic relationships, however, this relationship was mediated by mental health difficulties. According to the cognitive model of post-traumatic stress (Ehlers & Clark, 2000), mental health difficulties may emerge as responses to trauma, manifesting in hostility toward others and a low self-esteem. Anxiously attached individuals are typically self-critical and uncertain (Lopez & Brennan, 2000), therefore, the anxious attachment style can be linked to both internalizing and externalizing problems.

Finally, the number of ACEs was associated with greater avoidance in romantic relationships, and, again, this relationship was mediated by the psychopathic traits. According to attachment theory, early attachment experiences shape expectations about others' reliability (Finkel & Slotter, 2007). Avoidance in romantic relationships during adulthood is linked to fear of intimacy and vulnerability (Brennan & Shaver, 1995). As a defensive mechanism shaped by traumatic childhood experiences, psychopathy may lead individuals to emotional detachment, lack of empathy, and unwillingness to commit to or care for others (Cooke et al., 2012; Cooke & Logan, 2015), all of which may contribute to higher levels of avoidance in adult romantic relationships.

Practical Aspects of the Implementation of Duluth Model-Based Program

The findings of this study indicate no statistically significant differences in psychological and/or sociodemographic characteristics, or a criminal history between the participants and non-participants of the Duluth Model-based program. In Lithuania, the methodological guidelines of the Intervention program for intimate partner violence perpetrators specify the criteria for program non-admission – mental health, substance use disorders, or the

absence of a history of IPV (Potkaj & Alisherov, 2016). In contrast, guidelines developed by foreign authors emphasize the need to consider factors such as a participant's mental health, substance use, likelihood of disruptive behavior in group settings, suicidal ideation, reading and writing difficulties, and the nature of relationships with children (Pence & Paymar, 1993). Thus, compared to the Lithuanian program guidelines, the manual developed by Pence and Paymar (1993) outlines a more comprehensive assessment of the participants' difficulties and needs.

Considering the implementation of the Duluth Model-based program, the results of this study reveal that the application of this program in Lithuania does not align with the principles of the RNR model. Specifically, the need for specific responsivity (Hilton & Ennis, 2020) appears to be disregarded since the program is applied without considering either the individual's criminogenic needs or the difficulties that might interfere with the positive outcomes of the program.

From the perspective of Bradshaw's (1972) taxonomy of social needs, the findings suggest that, in Lithuania, interventions for IPV perpetrators are primarily focused on the normative needs. Consequently, men who have committed violence against their partners are referred to the Duluth Model-based program not because of their specific criminogenic needs, but rather because such programs are among the few targeting individuals who were convicted for IPV. Furthermore, some aspects of program implementation may be influenced by epistemic injustice (Fricker, 2017), as violent offenders may tend to minimize their use of violence, leading supervising professionals to regard them as unreliable sources of information about their personal difficulties.

Overall, similarly to the practices observed in other countries (Weber & Bouman, 2020), in Lithuania, the practice of IPV risk management might often be based on a 'one-size-fits-all' approach. In other words, the Duluth Model-based program in Lithuania has often been applied regardless of the individual characteristics of the perpetrators, violence risk levels, and specific criminogenic needs.

Application of Duluth Model-Based Program and Intimate Partner Violence Recidivism

This study found that the frequency of IPV recidivism did not differ significantly between the participants and non-participants of the Duluth Model-based program. Other research similarly reports no significant difference in recidivism rates between program participants and non-

participants (Herman et al., 2014), while the overall effectiveness of such programs is modest (Arias et al., 2013; Zarling & Russell, 2022).

These results may reflect the insufficient attention to a thorough psychological assessment of violent offenders, while the decisions regarding program admission may be guided by a generalized ‘one-size-fits-all’ approach. Furthermore, it is plausible that the principle of program integrity (Carroll et al., 2007) is not consistently upheld in Lithuania. This may include inconsistent adherence to session frequency recommended in the program manual, deviations from the prescribed program structure, and improper participant selection.

It is also important to note that Duluth Model-based programs have been criticized for their exclusive focus on male violence against women and an insufficient emphasis on developing anger management skills among offenders (Dutton & Corvo, 2007). Thus, the statistically insignificant difference in recidivism between program participants and non-participants observed in this study may be attributed to both content limitations and practical issues of program implementation.

Research Limitations and Recommendations for Future Research

One notable limitation of this study is the relatively small sample size of men convicted for IPV, with only a minority having prior convictions for IPS. This limitation may have contributed to the statistical insignificance of certain findings. Additionally, the small sample size restricted the possibility of conducting specific subgroup comparisons.

Some data (e.g., on adverse childhood experiences) were collected retrospectively, while other variables reflected the participants’ psychological characteristics at the time of the study. Future studies aiming to investigate interrelations among psychological traits in violent offenders should consider adopting longitudinal research designs.

Moreover, the factorial structure of some instruments (e.g., DVMAS, ECR) was not independently assessed during this study. Future research should examine the validity of the research instruments, especially given the fact that some psychological constructs relevant to violent behavior may manifest differently across various cultural contexts.

In this study, the follow-up period for IPV recidivism was as short as 6 months; therefore, the period of the follow-up may have been too brief. Previous studies have employed follow-up periods of 6, 9, or 12 months, and, in some cases, several years (e.g., Herman et al., 2014; Nessel et al., 2020).

The short period of a follow-up in this study was influenced by the relatively brief supervision terms imposed by the courts; nonetheless, future studies should consider longer follow-up periods for assessing IPV recidivism.

This study focused exclusively on male perpetrators of intimate partner violence. Therefore, it was not possible to examine psychological characteristics or risk management practices applied to female offenders. Furthermore, the study included only individuals engaged in heterosexual romantic relationships, which also limits the generalizability of the findings.

Although the study incorporated multiple sources of information, future research on risk factors for IPV recidivism should also include the offenders' partners. Dyadic research designs could offer insights into both offenders' and their partners' psychological characteristics, as well as enable assessment of the rates of IPV recidivism from the partners' perspectives.

Finally, this study did not employ a randomized controlled trial design, which limits the conclusions about the effectiveness of correctional programs. Participants were admitted to the program in accordance with court mandates, and therefore the researchers were unable to withhold or delay program participation. Future studies should aim to gather data on comparable groups of offenders and evaluate the effects of interventions by measuring program effects in both control and intervention groups.

CONCLUSIONS

1. Intimate partner stalking is among the most prevalent forms of stalking in Lithuania. Yet it is rarely reported to the police. Compared to women, men who stalk their intimate partners are more likely to perpetrate physical violence. Although psychological characteristics of men convicted for intimate partner stalking differ insignificantly from those without such a history, those who engaged in intimate partner stalking have broader histories of domestic violence.
2. The number of adverse childhood experiences predicts the levels of psychopathic traits and mental health difficulties in men convicted for intimate partner violence. Psychopathic traits mediate the relationship between adverse childhood experiences and both acceptance of domestic violence myths and avoidance in romantic relationships. Mental health difficulties mediate the relationship between adverse childhood experiences and anxious attachment in romantic relationships.
3. There were no significant differences in psychological, sociodemographic characteristics or criminal histories between the

participants and non-participants of the Duluth Model-based Intervention program for intimate partner violence perpetrators, suggesting insufficient attention to individual characteristics of the perpetrators.

4. The rates of intimate partner violence recidivism over a six-month period did not differ significantly between the participants and non-participants of the Duluth Model-based program. This may reflect limitations in both program content and implementation practices, as well as the short follow-up period for measuring recidivism.

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Mokslinės publikacijos disertacijos tema

Jarutienė, L., & Laurinaitytė, I. (2023). Pakartotinio smurto prieš intymų partnerį rizikos valdymas probacijos tarnyboje: praktikos Lietuvoje ir užsienio šalyse apžvalga. *Kriminologijos studijos*, 11, 8–31. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2023.11.1>

Jarutienė, L., Laurinaitytė, I., Michailovič, I., & Burk, W. J. (2025). Characteristics and consequences of intimate and non-intimate partner stalking in Lithuania. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–25. <https://doi.org/10.1177/08862605251336364>

Mokslinėse konferencijose skaityti pranešimai disertacijos tema

Jarutienė, L. (2021). *Smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje įvykdžiusių nuteistųjų asmenybės bruožų ir kriminogeninių rizikos veiksnių sąsajos.* XVIII-oji jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija „Šiuolaikinės psichologijos veidas“ (nuotolinė), Vilnius, Lietuva.

Jarutienė, L., Laurinaitytė, I., & Michailovič, I. (2022). *The risk factors for physical violence in cases of intimate partner stalking.* 22nd Annual Conference of the European Society of Criminology. Challenges and Opportunities in a Virtually and Physically Connected Europe: The Need for Criminology, Malaga, Spain.

Jarutienė, L. (2023). *Responding to intimate partner violence: Do the interventions delivered by probation service match offenders' characteristics?* CSM Working group meeting: Special Groups and New Technologies in Probation and Community Supervision, Vilnius, Lithuania.

Jarutienė, L. (2023). *Prieš intymių partnerę smurtavusių asmenų psichologinės charakteristikos.* Lietuvos psichologų kongresas „Žiebiame psichologijos kibirkštį“, Vilnius, Lietuva.

Jarutienė, L. (2023). *The characteristics of the perpetrators of intimate partner violence: Implications for the individualized violence risk management.* 23rd Annual Conference of the European Society of Criminology. The Renaissance of European Criminology, Florence, Italy.

Jarutiene, L. (2021). Parole practises in Lithuania: Factors predicting court decisions. *European Journal of Probation*, 13(3), 301–319. <https://doi.org/10.1177/20662203211056472>

Jarutienė, L. (2021). Neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis bei jų platinimu kaltinamų moterų individualios charakteristikos ir baudimo praktika. *Kriminologijos studijos*, 9, 199–231. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2021.9.8>

Laurinaitytė, I., Michailovič, I., **Jarutienė, L.**, & Zokaitė, J. (2021). Persekiojimo kriminalizavimo ir teismų praktikos ypatumai Lietuvoje. *Kriminologijos studijos*, 9, 77–99. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2021.9.3>

Tereškinas, A., Vaičiūnienė, R., Nikartas, S. ir **Jarutienė, L.** (2021). *Moterys Lietuvos baudžiamojo teisingumo sistemoje: nuo baudimo praktikų iki bausmės patirčių*. Monografija. LSMC Teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas.

Tereškinas, A., Vaičiūnienė, R., & **Jarutienė, L.** (2022). Gender and sentencing in Lithuania: more mercy for women? *Laws*, 11(5), 70. <https://doi.org/10.3390/laws11050070>

Nikartas, S., & **Jarutienė, L.** (2022). Individualising probation conditions in cases of domestic violence: The study of sentencing practice in Lithuania. *European Journal of Probation*, 14(2), 128–147. <https://doi.org/10.1177/20662203221106408>

Nikartas, S., & **Jarutienė, L.** (2022). The Dignity of Punishment: Vulnerable Prisoners' Rights in Lithuania. In A. Limantė, D. Pūraitė-Andrikienė (Eds.), *Legal Protection of Vulnerable Groups in Lithuania, Latvia, Estonia and Poland. European Union and its Neighbours in a Globalized World*, vol 8. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-06998-7_11

Laurinaitytė, I., Michailovič, I., & **Jarutienė, L.** (2022). Dealing with stalking cases in Lithuania: The role of public perceptions and legal response. *Behavioral Sciences & the Law*, 40(5), 660–676. <https://doi.org/10.1002/bsl.2597>

Laurinaitytė, I., Michailovič, I., ir **Jarutienė, L.** (2022). *Asmens persekiojimas Lietuvoje: tyrimų ir praktikos situacijos analizė*. Mokslo studija. LSMC Teisės instituto mokslo tyrimai. Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas.

Jarutienė, L., Michailovič, I., & Laurinaitytė, I. (2023). Gender-based violence online: Cyberstalking overview in Lithuania. In A. Limantė, A. Tereškinas, & R. Vaičiūnienė (Eds.), *Gender-Based Violence and the Law* (pp. 233–254). Routledge. DOI: 10.4324/9781003391937-15

GYVENIMO APRAŠYMAS

PROFESINĖ VEIKLA

Lietuvos kalėjimų tarnyba

2020 m. – dabar

Resocializacijos koordinavimo skyriaus

Vyriausioji specialistė

Lietuvos socialinių mokslų centro

Teisės institutas

2015 m. – dabar

Kriminologinių tyrimų skyriaus

Jaunesnioji mokslo darbuotoja

Vilniaus regiono probacijos tarnyba

2015–2020 m.

Vyresnioji specialistė (psichologė)

IŠSILAVINIMAS

2008–2013: Vilniaus universitetas, Lietuva

Bakalauro nuolatinės studijos

Psichologija

2013–2015: Vilniaus universitetas, Lietuva

Magistro nuolatinės studijos

Teisės psichologija

2020–2024: Vilniaus universitetas, Lietuva

Doktorantūros studijos

Psichologija

PROJEKTINĖ VEIKLA

Mokslinis projektas „Defeminizuotas baudžiamasis teisingumas:

nuteistų moterų baudimo praktikos ir subjektyvios bausmės patirtys (FemiJust)“

2019–2021 m.

Jaunesnioji mokslo darbuotoja

2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinio mechanizmo lėšomis finansuojamos programos „Teisingumas ir vidaus reikalai“ projektas
„Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“
2020–2024 m.

Resocializacijos srities veiklų koordinatore
2023–2024 m.

Intervencijos priemonių nusikalstamo elgesio rizikai mažinti adaptavimo ir taikymo ekspertė

Mokslinis projektas „Persekiojimas artimoje aplinkoje: suvokimas, paplitimas ir reagavimo į jį galimybės Lietuvoje (PERARA)“
2021–2022 m.

Jaunesnioji mokslo darbuotoja

Mokslinis projektas „Įkalinimo įstaigų pareigūnų profesinio vaidmens transformacijos kaitoje bausmių vykdymo politikoje ir praktikoje (PRISTA)“
2023–2025m.

Jaunesnioji mokslo darbuotoja

SAVANORYSTĖ IR NARYSTĖ ORGANIZACIJOSE

Vilniaus apygardos probacijos tarnyba
Savanorystės laikotarpis: 2013–2015 m.

Paramos aukoms iniciatyva (Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras)
Savanorystės laikotarpis: 2015–2016 m.

Lietuvos kriminologų asociacija (valdybos narė)
Narystės laikotarpis: 2023 m. – dabar

Lietuvos psichologų sąjunga (narė)
Narystės laikotarpis: 2025 m. – dabar

UŽRAŠAMS

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 15 egz.